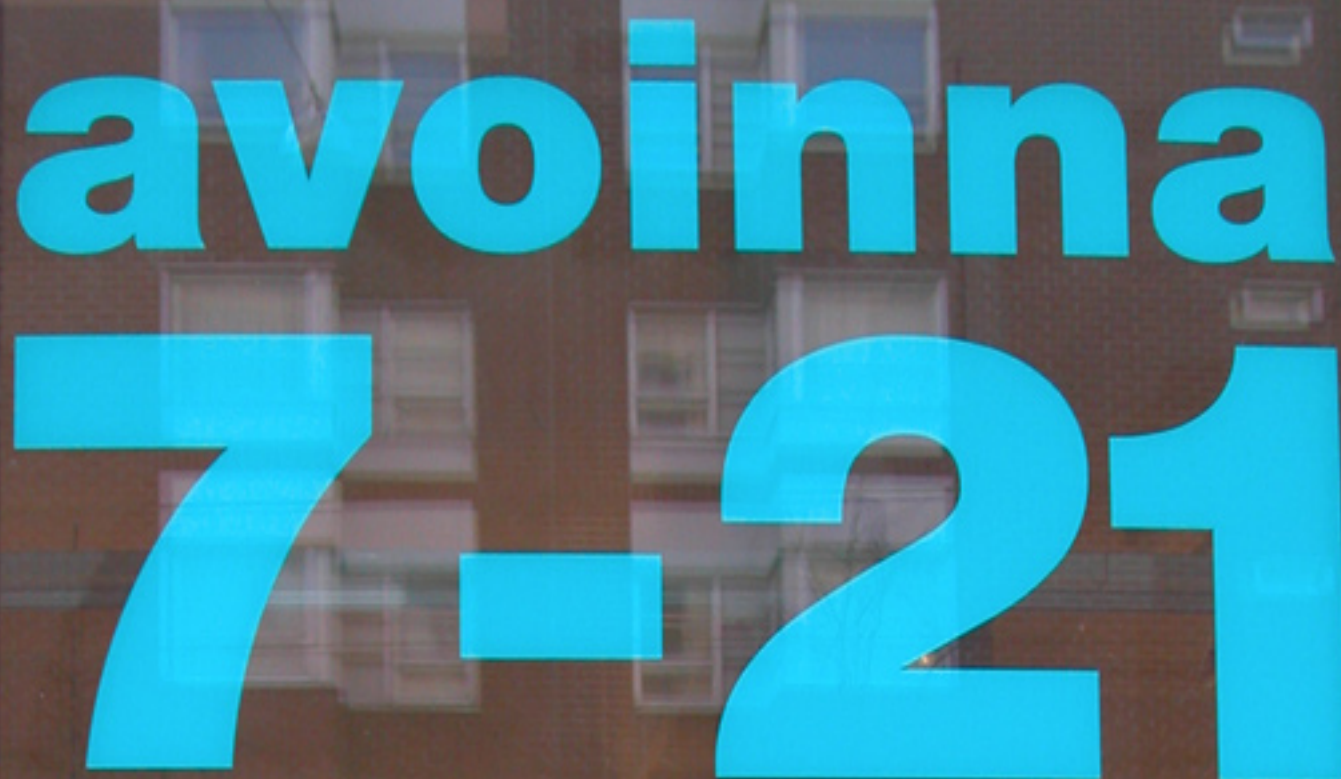

JULKAISUJA 3 • 2005

Vähittäiskaupan aukioloajat – myymälähenkilöstön mielipiteitä –

Kaisa Kinnunen & Paavo Saarinen

**avoinna
7-21**

KULUTTAJATUTKIMUSKESKUS

Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 3:2005

Konsumentforskningscentralen, publikationer 3:2005

National Consumer Research Centre, publications 3:2005

Vähittäiskaupan aukioloajat – myymälähenkilöstön mielipiteitä

Dagligvaruhandelns öppettider – butikspersonalens åsikter

Shop opening hours – Finnish sales workers' views

Tekijät / Författare / Authors

Kaisa Kinnunen & Paavo Saarinen

Julkaisija / Utgivare / The publisher

PL 5 (Kaikukatu 3)

00531 HELSINKI

Puh. (09) 77 261

Faksi (09) 7726 7715

www.kuluttajatutkimuskeskus.fi

Kokonaissivumäärä / Sidantal / Pages

47

Kieli / Språk / Language

Suomi / Finska / Finnish

Hinta / Pris / Price

16,80 €

Julkaisun päivämäärä / Utgivningsdatum / Date of publication

2.3.2005

Kannen valokuva

Eija Niiranen

ISSN 0788-5415

ISBN 951-698-122-4 (verkkojulkaisu: www.kuluttajatutkimuskeskus.fi, www.ncrc.fi)

TIIVISTELMÄ

Vähittäiskaupan aukioloajat – myymälähenkilöstön mielipiteitä

Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 3:2005

Kaisa Kinnunen, Paavo Saarinen

Viimeisimmän liikeaikalain uudistuksen käsittelyn yhteydessä eduskunta hyväksyi talousvaliokunnan lausuntoehdotukset, joissa edellytettiin lain vaikutusten seuraamista lähinnä työntekijöiden aseman ja päivittäistavarakaupan jakautumisen kannalta. Tätä seurantaan varten Palvelualojen ammattiliitto (PAM) pyysi Kuluttajatutkimuskeskusta tutkimaan PAMin jäsenten mielipiteitä aukioloajoista ja niiden vapauttamisesta. Tämä tutkimus on siten osa laajempaa talousvaliokunnan edellyttämää selvitystyötä liikeaikalain vaikutuksista.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kaupan työntekijöiden näkemyksiä kaupan aukioloajoista. Keskeisimpinä kysymyksinä ovat työntekijöiden kokemukset ja mielipiteet aukioloaikojen vaikutuksista työntekijöiden työoloihin, perheen ja työn yhteensovittamiseen sekä vapaa-aikaan. Yhtenä tarkastelun kohteena on myös yksintyöskentely ja turvattomuus.

Kuluttajatutkimuskeskus on tutkinut aiemmin kahteen otteeseen myymälähenkilöstön mielipiteitä kaupan aukioloajoista: vuosina 1995 ja 1999. Tässä tutkimuksessa selvitetään siten myös myyjien mielipiteissä tapahtuneita muutoksia kokemusten lisääntyessä laajemmista aukioloajoista. Tutkimus toteutettiin lomakekyselynä loka-marraskuussa 2004. Näin saatua tilastollista aineistoa täydennettiin ryhmäkeskusteluin, mikä mahdollisti syvällisemmän näkemyksen saamisen myyjien mielipiteistä. Vastajat poimittiin Palvelualojen ammattiliiton jäsenrekisteristä.

Miltei puolet kaupan työntekijöistä on sitä mieltä, ettei kauppojen tulisi olla lainkaan avoinna sunnuntaisin. Vuoden 1999 tutkimuksessa tämä osuus oli kaksi kolmannesta. Sunnuntaitöiden hyväksyntä näyttää siten hieman kasvaneen. Tutkimuksen mukaan sunnuntaityöt kuitenkin hyväksytään lähinnä niiden taloudellisen merkityksen vuoksi. Moni kaupan työntekijä ei haluaisi lakkauttaa sunnuntaitöitä kokonaan siksi, että useiden työntekijöiden toimeentulo on riippuvainen sunnuntaillisista. Omalta kohdaltaan harva on halukas sunnuntaitöihin kovinkaan usein. Erityisesti perheelliset ovat vastahankaisia työskentelemään sunnuntaisin ja suhtautuvat ajatukseen sunnuntaiaukiolojen laajentamisesta ympärivuotiseksi erittäin kielteisesti.

Laajennuksia nykyisiin aukioloaikoihin ei toivota. Ilta-aukioloaikojen pidentämisen vankka vastustus on yksi tutkimuksen selkeimpiä tuloksia. Arki-iltojen ja sunnuntain sulkemisaikoja toivottiin aikaistettavan. Synä olivat asiakkaiden vähäisyys viimeisinä tunteina, kaupan vähäinen kannattavuus, pitkät kotimatkat ja sitä kautta venyvät työpäivät sekä haja-asutusalueella hankalat julkiset kulkuyhteydet. Myös turvattomuus kotimatkoilla kasvoi, mitä myöhempään kauppa sulki ovensa. Lauantai-iltojen osalta syynä on lisäksi turvattomuuden lisääntyminen. Uhkana nähdään erityisesti päihtyneiden asiakkaiden osuuden lisääntyminen ja sitä kautta väkivallan uhan kasvaminen. Ryhmäkeskustelujen perusteella suureksi huoleksi aukioloaikojen vapauttamisessa nouseekin esiin yksintyöskentely ja turvattomuus. Lomakekyselyyn vastanneiden ylivoimaisesti suurin huoli koski sunnuntaillisten mahdollista menettämistä.

Asiasanat: kauppa, päivittäistavarakauppa, myymälät, aukiolo, mielipidetutkimus

REFERAT

Dagligvaruhandelns öppettider – butikspersonalens åsikter

Konsumentforskningscentralen, publikationer 3:2005

Kaisa Kinnunen, Paavo Saarinen

I samband med behandlingen av den senaste förnyelsen av affärstidslagen godkände riksdagen ekonomiutskottets remissförslag, i vilka förutsattes att lagens verkningar följs upp närmast från synpunkten av arbetstagarnas ställning och dagligvaruhandelns fördelning. För denna uppföljning bad Servicebranschernas Fackförbund (PAM) Konsumentforskningscentralen undersöka vad PAM:s medlemmar ansåg om öppettider och deras avreglering. Denna undersökning är alltså en del av en mera omfattande, av ekonomiutskottet förutsatt utredning av affärstidslagens verkningar.

Syftet med undersökningen är att utreda vad handelsanställda anser om affärernas öppettider. De centralaste frågorna är de anställdas erfarenheter och åsikter om öppettidernas verkningar på arbetstagares arbetsförhållanden, förenandet av arbete och familj samt på fritiden. I undersökningen granskas även ensamarbete och otrygghet.

Tidigare har Konsumentforskningscentralen undersökt butikspersonalens åsikter om affärernas öppettider två gånger. Den första undersökningen utfördes år 1995 och den andra år 1999. I den här undersökningen utreds alltså även eventuella förändringar i försäljarnas åsikter när man fått erfarenheter om mera omfattande öppethållning. Undersökningen genomfördes med frågeformulär oktober-november 2004. Det statistiska materialet som erhållits kompletterades med gruppdiskussioner genom vilka man kunde få en djupare uppfattning om försäljarnas åsikter. Svararna valdes från PAM:s medlemsregister.

Nästan hälften av de handelsanställda anser att affärerna inte alls borde ha öppet om söndagarna. I års 1999 undersökning var den här andelen två tredjedelar. Det verkar alltså att söndagsarbeten har blivit litet mera acceptabla. Enligt undersökningen accepteras söndagsarbeten emellertid närmast på grund av deras ekonomiska betydelse. Många handelsanställda vill inte helt slopa söndagsarbeten därför att flera anställdas utkomst är beroende av söndagstillägg. För sin egen del är få villiga att arbeta ofta om söndagarna. I synnerhet de som har familj är ovilliga att arbeta om söndagarna och förhåller sig mycket negativt till idén att affärerna har söndagsöppet året runt.

Man vill inte att de nuvarande öppettiderna förlängs. Ett av de klaraste resultaten av undersökningen var att motståndet mot längre kvällsöppettider är starkt. Man önskade att butikerna skulle stänga tidigare på vardags- och söndagskvällarna. Detta motiverades med det ringa antalet kunder under de sista timmarna, handelns dåliga lönsamhet, de långa hemresorna och utdragna arbetsdagarna samt, i glesbebyggelse, de dåliga allmänna trafikförbindelserna. Också otryggheten under hemresorna blev desto större, ju senare affären stängde sina dörrar. Under lördagskvällarna var även den ökade otryggheten en bidragande orsak. Man är i synnerhet rädd för den större andelen av berusade kunder och den därmed ökade risken för våld. I gruppdiskussionerna framstår ensamarbetet och otryggheten som det största bekymret vad gäller avregleringen av öppettiderna. De som svarade med frågeformulär ansåg möjligheten att förlora söndagstillägg vara det största bekymret.

Nyckelord: handel, dagligvaruhandel, affärer, öppethållning, opinionsundersökning

ABSTRACT

Shop opening hours – Finnish sales workers' views

National Consumer Research Centre, publications 3:2005.

Kaisa Kinnunen, Paavo Saarinen

In connection with the latest revision of the Opening Hours Act, the Finnish parliament approved the draft proposals of the Economic Committee to monitor the effects of the Act particularly from the standpoint of retail sales workers and the distribution of grocery retail trade. For this purpose, the Service Union United (PAM) asked the National Consumer Research Centre to survey the views of PAM members about shop opening hours and their liberalisation. This study thus forms part of a wider study project proposed by the Economic Committee on the effects of the Opening Hours Act.

The aim of this study is to examine the opinions of retail sales workers concerning shop opening hours. The main focus is on sales workers' experiences and views about the effects of liberalised opening hours on their working conditions, on reconciling family life and work, and on their leisure time. Aspects related to solitary work and insecurity are also examined.

The National Consumer Research Centre has previously investigated sales workers' views about opening hours at two points in time: in 1995 and in 1999. Accordingly, the present study also examines the changes that have occurred in the opinions of sales staff as more experience has been gained on extended opening hours. The study was conducted as a questionnaire inquiry in October-November 2004. The obtained statistical data were supplemented by group discussions to give a more in-depth understanding of sales worker's views. The respondents were picked from the membership register of PAM.

Nearly half of retail sales workers feel that shops should not be open at all on Sundays. In the study of 1999, two thirds of the respondents were of this opinion, which means that acceptance of Sunday work appears to have increased slightly. The study further shows that Sunday work is mainly accepted due to its economic importance. Many sales workers would not want to abolish Sunday work totally because their livelihood is dependent on Sunday premium pay. Still, few workers are willing to work on Sundays on a frequent basis. Especially those with a family are reluctant to work on Sundays and take a very negative stand to year-round Sunday opening hours.

Retail sales workers are not willing to extend current shop opening hours. Staunch resistance to longer evening opening hours is one of the distinct results obtained in the study. Workers would prefer earlier evening closing times on weekdays and on Sundays. Their reasons include scarcity of customers during the latest evening hours, profitability aspects, long travel home from work and subsequently prolonged workdays, and difficult public transport connections in sparsely populated areas. The later the time the shop closes, the more insecure they feel on the way home. For the Saturday nights, the reason for the reluctance of longer opening hours is, in addition to the reasons above, the increased insecurity. Specific threats include a higher share of intoxicated customers and consequently a higher risk of violence. Thus, the greatest concerns due to the liberalisation of opening hours have to do with solitary work and feelings of insecurity according to the group discussions. Results from the questionnaire indicate that clearly the greatest concern is the possible loss of the Sunday premium pay.

Keywords: trade, grocery retailing, shops, opening hours, opinion survey

ESIPUHE

Vähittäiskaupan aukiolosäädöksiä on vapautettu useaan otteeseen kymmenen viime vuoden aikana. Lakia muutettiin vuonna 1997 ja viimeisin muutos tehtiin vuonna 2001. Nyt lakia on ehdotettu kaupan aloitteesta uudistettavaksi edelleen. Uudistuksia on edeltänyt eri intressiryhmien näkemyksiä kartoittavien selvitysten tekeminen. Kuluttajatutkimuskeskus tutki ensimmäisen kerran kauppa- ja teollisuusministeriön toimeksiannosta kuluttajien, myyjien ja kauppiaiden mielipiteitä kaupan aukioloajoista vuonna 1995 ennen vuoden 1997 uuden lain voimaantuloa. Lainmuutoksen vaikutuksia seuratakseen Kuluttajatutkimuskeskus teki selvityksen myyjien näkemyksistä aukioloaikoja koskeviin muutoksiin Liikealan ammattiliiton toimeksiannosta myös vuonna 1999.

Keskustelu kaupan aukioloajoista on julkisuudessa edelleen jatkunut vilkkaana osana kaupan edunvalvontaa. Toisaalta kaupan henkilöstö on omalta osaltaan tuonut esille näkökohtia kaupan työoloista. Kauppa- ja teollisuusministeriön asetettua työryhmän syksyllä 2004 selvittämään kaupan kilpailuedellytyksiä Kuluttajatutkimuskeskus tarjoutui toistamaan kokonaisuudessaan aiemmin suoritettuja osahankkeita uusien vertailutietojen keräämiseksi. Rahoittajien näkemyksen mukaan tarvetta ei kuitenkaan ollut toistaa aiempaa tutkimusta kokonaisuudessaan.

Tämän osatutkimuksen tavoitteena on selvittää Palvelualojen ammattiliiton toimeksiannosta kaupan työntekijöiden näkemyksiä kaupan aukioloajoista. Keskeisimpinä kysymyksinä ovat työntekijöiden kokemukset ja mielipiteet aukioloaikojen vaikutuksista työntekijöiden työoloihin, perheen ja työn yhteensovittamiseen sekä vapaa-aikaan.

Tutkimuksen tulokset tuovat selvästi esille, miten vastahakoisesti myymälähenkilöstö on halukas laajentamaan aukioloaikoja nykyisestä. Aukioloaikojen laajennuksilla olisi henkilöstön näkemyksen mukaan suuri vaikutus työntekijöiden arkeen ja erityisesti perheen yhdessä viettämän vapaa-ajan määrään. Lisäksi tutkimus tuo esille työntekijöiden huolen sunnuntaillisten poistamisesta aukioloaikojen vapauttamisen myötä.

Kuluttajatutkimuskeskus kiittää tutkimuksen tekijöitä, tutkimuspäällikkö Kaisa Kinnusta ja tutkija Paavo Saarista sekä aineiston keruussa avustaneita tutkimusassistentteja Erja Pylvänäistä ja Annukka Pulliaista sekä tutkimussihteeri Tuula Saloa Kuluttajatutkimuskeskuksesta. Samoin Kuluttajatutkimuskeskus haluaa kiittää viestintäpäällikkö Kalervo Haverista ja järjestelmävastaava Mari Kamua Palvelualojen ammattiliitosta PAMista hyvästä yhteistyöstä tutkimusta suunniteltaessa.

Helsingissä, helmikuussa 2005

Eila Kilpiö
Johtaja, professori
Kuluttajatutkimuskeskus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Yleistä	1
1.2	Tutkimuksen tavoite	2
1.3	Raportin rakenne	2
2	TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO	3
2.1	Aineiston hankinta.....	3
2.2	Ryhmäkeskustelut.....	3
2.3	Menetelmän perustelut	3
2.4	Aineiston käsittely ja tulkinta	4
3	KYSELYYN VASTANNEIDEN TAUSTATIEDOT.....	5
4	KAUPAN AUKIOLOAJAT	8
4.1	Avaamisajat	8
4.2	Sulkemisajat.....	9
4.3	Sunnuntain aukiolot ja sunnuntaityöskentely	11
5	SUHTAUTUMINEN KAUPAN AUKIOLOJEN VAPAUTTAMISEEN	13
5.1	Suhtautuminen vapaisiin aukioloaikoihin	13
5.2	Aukioloaikojen vapauttamiseen liittyvä suurin huoli	14
6	MIELIPITEITÄ SUNNUNTAITYÖSKENTELYSTÄ.....	17
6.1	Sunnuntaityöstä aiheutuneita hankaluuksia.....	17
6.2	Sunnuntain aukiolojen hyviä puolia.....	18
6.3	Valmius sunnuntaitöihin	19
6.4	Mielipiteitä sunnuntaityövuoroista ja aukiolojen laajentamisesta	22
7	MIELIPITEITÄ ERI LAAJENTAMISVAIHTOEHDOSTA.....	30
7.1	Arki-iltojen pidempi aukiolo	30
7.2	Lauantai-illan pidempi aukiolo.....	32
7.3	Sunnuntaiaamun aikaisempi aukiolo	34
8	TYÖLLISYYS JA TYÖOLOJEN	35
8.1	Työllisyys	35
8.2	Tilapäisen työvoiman ehdoilla.....	38
8.3	Huoli ammattitaidosta	38
9	TURVATTOMUUS JA YKSINTYÖSKENTELY.....	40
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	45
	LÄHTEET.....	47
	LIITTEET	

TAULUKKOLUETTELO

TAULUKKO 1	Vastaajien sukupuoli ja ikärakenne.....	5
TAULUKKO 2	Kyselyssä käytetyn ikäjakauman osuus vastaajista.....	5
TAULUKKO 3	Vastaajien perhesuhteet.....	6
TAULUKKO 4	Kokoaikaisesti työskentelevien osuus eri myymälätyypeissä.....	6
TAULUKKO 5	Ikäjakauma työsuhteen mukaan.....	7
TAULUKKO 6	Myymälätyypit.....	7
TAULUKKO 7	Myymälöiden sijainti.....	7
TAULUKKO 8	Avaamisajat eri tyyppisissä myymälöissä vuonna 2004.....	8
TAULUKKO 9	Sulkemisajat eri tyyppisissä myymälöissä vuonna 2004.....	10
TAULUKKO 10	Aukioloaikoihin suhtautuminen 1995–2004.....	13
TAULUKKO 11	Sunnuntaityöskentelystä aiheutuneita hankaluuksia.....	17
TAULUKKO 12	Mielipiteitä sunnuntaiaukioloista työntekijäryhmittäin.....	25
TAULUKKO 13	Mielipiteitä sunnuntaiaukioloista työntekijäryhmittäin.....	27
TAULUKKO 14	Mielipiteitä aukioloaikojen laajennuksista työntekijäryhmittäin.....	33
TAULUKKO 15	Mielipiteitä työllisyydestä työntekijäryhmittäin.....	36
TAULUKKO 16	Mielipiteitä turvattomuudesta työntekijäryhmittäin.....	42

KUVALUETTELO

KUVA 1	Myymälän aukiolo sunnuntaisin.....	11
KUVA 2	Työssäolo sunnuntaisin viimeisen 6 kuukauden aikana.....	12
KUVA 3	Suhtautuminen kaupan aukioloaikoihin.....	13
KUVA 4	Suurin huoli aukioloaikojen vapauttamisessa.....	15
KUVA 5	Suurin huoli aukioloaikojen vapauttamisessa ja perhetausta.....	15
KUVA 6	Sunnuntaityöskentelyn hyviä puolia.....	19
KUVA 7	Valmius sunnuntaitöihin.....	20
KUVA 8	Valmius sunnuntaitöihin ilman sunnuntailisiä.....	22
KUVA 9	Mielipiteitä sunnuntaitöistä.....	23
KUVA 10	Mielipiteitä väittämiin sunnuntaiaukioloajoista.....	26
KUVA 11	Mielipiteitä aukioloaikojen pidennyksistä.....	30
KUVA 12	Mielipiteitä aukioloaikojen vaikutuksista työllisyyteen.....	35
KUVA 13	Mielipiteitä turvattomuudesta ja yksintyöskentelystä.....	41

1 JOHDANTO

1.1 Yleistä

Keskustelu kaupan aukioloajoista ja työoloista nousee esille julkisessa keskustelussa säännöllisin väliajoin. Viimeisin keskustelun avaus oli kesällä 2004, kun johtaja Eeva-Liisa Inkeroinen Palvelutyönantajista ehdotti sunnuntaillisten poistamista. Erityisen vilkasta keskustelu on ollut, kun aukioloaikoja on ehdotettu muutettavaksi. Aukiolorajoituksia onkin asteittain purettu erityisesti viime vuosikymmenen aikana.

Viimeisin muutos kaupan aukioloaikoihin tehtiin vuoden 2001 alussa, jolloin kaupan aukioloaikoja laajennettiin. Kaupat voivat olla avoinna arkisin kello 7–21 välillä, lauantaisin kello 7–18 ja sunnuntaisin touko-elokuussa ja marras-joulukuussa klo 12–21. Eli verrattuna aiempiin säädöksiin tällöin sallittiin kauppojen aukiolo sunnuntaisin myös touko- ja marraskuussa. Hajasutusalueen kauppooja aukiolorajoitukset eivät koske lainkaan. Lisäksi alle 400 m²:n myymälät saavat olla sunnuntaisin auki ympäri vuoden lukuun ottamatta kirkollisia juhlapyhiä. (Liikeaikalaki, 2001.) Toisin sanoen, vuonna 2001 laista poistettiin poikkeussääntöjä ja laajennettiin sunnuntaiaukioloaikakuukausien määrää.

Kaupan aukioloajoissa on tapahtunut merkittäviä laajennuksia myös vuonna 1997, jolloin kaupan aukioloaikoja uudistettiin edellisen kerran ennen vuotta 2001. Tämän uudistuksen mukaan kaupat saivat olla auki maanantaista perjantaihin klo 7–21, lauantaisin klo 7–18 ja sunnuntaisin kesä-, heinä-, elo- ja joulukuussa sekä viitenä kauppa- ja teollisuusministeriön päättämänä sunnuntaina. Ensimmäisen kerran sunnuntaiaukiolot hyväksyttiin joulunalussunnuntaisin ja kuutena erikseen määrättyinä sunnuntaina kuitenkin jo vuoden 1994 lakiuudistuksessa.

Kuluttajatutkimuskeskus on selvittänyt kahteen otteeseen myymälähenkilöstön mielipiteitä kaupan aukioloajoista. Ensimmäinen tutkimus on vuodelta 1995 (Raijas, Vaitinen ja Pylväinen 1995) ja toinen vuodelta 1999 (Nikkilä 1999). Tässä tutkimuksessa selvitetään myös myyjien mielipiteissä tapahtuneita muutoksia kokemusten lisääntyessä laajemmista aukioloajoista.

Päivittäistavarakauppa ry seuraa asiakkaiden suhtautumista kaupan sunnuntaiaukioloaikoihin säännöllisesti vuosittain (Päivittäistavarakauppa ry 2004a). Lisäksi Suomen Yrittäjät ry on vuoden 2004 lopun kyselyssä selvittänyt jäsenyrityksiensä mielipiteitä sunnuntaiaukioloista. Sen mukaan kauppiasta 28 prosenttia haluaisi vapauttaa aukioloajat kokonaan, 31 prosenttia pitää niitä ennallaan ja 41 prosenttia haluaisi supistaa nykyisiä aukioloaikoja. (Päivittäistavarakauppa ry 2004b.)

Muita viimeaikaisia tutkimuksia, joissa sivutaan kaupan aukioloaikojen vapauttamista on muun muassa LTT-Tutkimuksen selvitys päivittäistavarakaupasta. Selvityksen oleellisin tulos aukioloaikojen vapauttamisen kannalta on se, että uudistus tuskin lisää merkittävästi päivittäistavaroiden ostamista. Selvityksen mukaan sunnuntaimyynnin vapauttaminen olisi pitkällä aikavälillä pois muiden päivien myynnistä, sillä muutos ei muuttaisi kuluttajien käytettävissä olevia tuloja tai muita ostopäätöksiin keskeisesti vaikuttavia asioita. Lisäksi LTT-Tutkimus toteaa, ettei uudistuksella olisi merkittäviä työllisyysvaikutuksia. (Kiuru, Mankinen, Niilola, Pulkkinen ja Riipinen 2004, 94.)

Viimeisimmän liikeaikalain uudistuksen käsittelyn yhteydessä eduskunta hyväksyi talousvaliokunnan kaksi lausuntoehdotusta. Toisessa edellytettiin, että lain vaikutuksia työntekijöiden asemaan ja päivittäistavarakaupan jakautumiseen seurataan.

Toisessa lausumassa edellytettiin, että

"valtioneuvosto antaa eduskunnalle vuosittain selvityksen vähittäiskaupan muutoksista ja eduskunnalle perusteellisen selonteon vähittäiskaupan kehityksestä, kun laki on ollut voimassa 3–5 vuotta. Lakiin ei tule ehdottaa muutoksia ennen kuin eduskunta on käsitellyt edellä mainitun selonteon." (Talousvaliokunta, 2000.)

Nykyisen hallituksen ohjelma toteaa lisäksi, että

"nykyinen kauppojen aukiololainsäädäntö pidetään voimassa, jotta nykykäytännöstä saadaan kokemuksia pidemmällä aikavälillä. Eduskunnan edellyttämä selonteko annetaan vaalikauden lopussa." (Hallitusohjelma, 2003)

Valtioneuvoston edellyttämää seurantaa varten Palvelualojen ammattiliitto (PAM) pyysi Kuluttajatutkimuskeskusta tutkimaan PAMin jäsenten mielipiteitä aukioloajoista ja niiden vapauttamisesta. Tämä tutkimus on siten osa laajempaa talousvaliokunnan edellyttämää selvitystyötä liikeaikalain vaikutuksista.

1.2 Tutkimuksen tavoite

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kaupan työntekijöiden näkemyksiä kaupan aukioloajoista. Keskeisimpinä kysymyksinä ovat työntekijöiden kokemukset ja mielipiteet vuonna 2001 sallittujen laajempien aukioloaikojen vaikutuksista työntekijöiden työoloihin, työn vaikutuksista perheen ja työn yhteensovittamiseen sekä vapaa-aikaan. Yhtenä tarkastelun kohteena on myös yksintyöskentely ja siihen liittyvät mielipiteet.

Tutkimuksen lisätavoitteena on selvittää, kuinka kaupan henkilöstö on kokenut lainsäädännössä tapahtuneet muutokset ja ovatko heidän mielipiteensä aukioloajoista ajan myötä muuttuneet. Näin tutkimus tuottaa katsauksen myös pidempiaikaiseen kehitykseen, mikä edesauttaa tulevaisuuden lainsäädäntömuutosten vaikutusten arviointia ja helpottaa poliittista päätöksentekoa.

1.3 Raportin rakenne

Raportin johdantoluvun jälkeen luvussa kaksi kuvaillaan tutkimusmenetelmä, aineisto ja aineiston käsittely. Tutkimuksen tulokset käydään läpi luvuissa 3–7. Luvussa kolme kuvaillaan lyhyesti vastaajien taustamuuttujat. Luvussa neljä selvitetään vastaajien myymälöiden tämän hetkiset aukioloajat. Luvusta viisi aloitetaan henkilöstön mielipiteiden tarkastelu paneutumalla vastaajien suhtautumiseen aukioloaikojen vapauttamiseen. Luvussa kuusi tuodaan esille vastaajien näkemyksiä sunnuntaityöskentelystä. Mielipiteitä eri vapauttamisvaihtoehdoista tarkastellaan luvussa seitsemän.

Luvut kahdeksan ja yhdeksän keskittyvät muihin vaikutuksiin, jotka liittyvät aukioloaikoihin. Luku kahdeksan tarkastelee työllisyyttä ja työoloja. Luku yhdeksän selvittää aukioloaikojen vapauttamisen vaikutuksia yksintyöskentelyyn ja sitä kautta turvattuuteen. Luvussa kymmenen esitetään tutkimuksen johtopäätökset.

2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO

2.1 Aineiston hankinta

Tutkimus toteutettiin sekä kirjallisena että puhelinkyselynä käyttäen samaa lomaketta. Kyselylomake on tutkimuksen liitteenä (LIITE 1). Puhelimitse haastateltiin 197:ää kaupan työntekijää ja kirjalliseen kyselyyn vastanneita oli 615. Vastaajia tutkimuksessa oli yhteensä 812 kappaletta. Puhelinhaastattelut suoritettiin lokakuun lopussa 2004 ja kirjallinen kysely marraskuun alussa 2004. Lisäksi marras-joulukuussa tehtiin kaksi ryhmähaastattelua kaupan henkilökunnan keskuudessa pääkaupunkiseudulla ja Joensuussa. Haastatteluihin osallistui yhteensä 13 henkilöä.

Kirjallisia kyselyjä lähetettiin 1 073 kappaletta, joista palautui väärän osoitteen vuoksi viisi. Näin koko kyselyn **vastausprosentti oli 58,6 prosenttia**.¹ Vuoden 1999 kirjallisessa kyselyssä vastausprosentti oli yli 50 prosenttia ja vuoden 1995 kyselyssä vastausprosentti oli 46 prosenttia. Vastaajat poimittiin Palvelualojen ammattiliiton jäsenrekisteristä.

2.2 Ryhmäkeskustelut

Ryhmäkeskusteluita järjestettiin kaksi. Ensimmäinen järjestettiin Joensuussa 25.11.2004 ja siihen osallistui kuusi PAMin jäsentä Joensuusta ja Joensuun lähikunnista. Toinen keskustelu järjestettiin 2.12.2004 pääkaupunkiseudulla ja siihen osallistui seitsemän PAMin jäsentä. Keskusteluissa oli edustajia useista eri kauppatyypeistä, joista kolme henkilöä oli miehiä ja kymmenen naisia.

Keskusteluiden kesto oli 1,5–2 tuntia. Niissä edettiin pääsääntöisesti etukäteen laaditun teemarungon mukaisesti. Teemarunkoa laadittaessa tutkimuksen kannalta keskeiset teemat kysymyksineen asetettiin järjestykseen, jonka mukaan keskustelijoiden oletettiin voivan lähestyä helpoimmin tutkittavaa aihetta. Tarvittaessa teemarungosta saatettiin poiketa silloin, kun keskustelu eteni omalla painollaan luontevasti aihepiiristä toiseen.

Rakenteellisesti keskustelut etenivät molemmissa ryhmissä samalla tavalla. Keskustelun alussa osallistujille esiteltiin lyhyesti tutkimus ja sen tavoitteet. Keskustelu aloitettiin lyhyellä esittelykierroksella, jonka jälkeen aloitettiin varsinainen keskustelu. Osallistujia kehoitettiin keskustelemaan vapaasti ja heille kerrottiin, ettei tutkija osallistu keskusteluun muuten kuin esittämällä kysymyksiä ja ohjaamalla keskustelun kulkua. Ryhmähaastattelurunko on tutkimuksen liitteenä (LIITE 2).

2.3 Menetelmän perustelut

Tutkimus toteutettiin lomakekyselynä ja sitä täydennettiin ryhmäkeskusteluilla. Lomakekyselyyn päädyttiin, koska haluttiin kerätä kattava aineisto Palvelualojen ammattiliiton jäsenistön mielipiteistä, millä pyrittiin tilastolliseen yleistettävyyteen. Ryhmäkeskustelut olivat tutkimuksen kysymyksenasettelun näkökulmasta luonteva valinta aineiston täydentämiseksi, koska keskustelujen tavoitteena oli syventää kysymyslomakkeiden avulla saatuja tilastollisia tuloksia.

¹ Puhelimitse yhteydessä oltiin 318:aan kaupassa työskentelevään henkilöön, joista 197 vastasi kyselyyn. Näin puhelinkyselyn vastausprosentti oli 61,9 prosenttia. Kirjallisen kyselyn vastaajia oli 615 ja lähetettyjä lomakkeita 1 073, joista 5 palautui. Kirjallisen kyselyn vastausprosentti oli 57,6 prosenttia.

Yhdistämällä nämä kaksi menetelmää oli mahdollista tuottaa syvällistä tietoa ja ymmärrystä kaupan henkilöstön aukioloaikoihin liittyvistä näkemyksistä. Ryhmäkeskustelujen hyötynä on se, että keskusteluissa keskustelijat voivat tarkastella tutkittavaa asiaa omasta näkökulmastaan käsin. Keskustelut tuottavat vastauksia, jotka kuvaavat kaupan henkilökunnan työtä ja työoloja paremmin kuin pelkkä lomakekysely.

Lomakekyselyiden ongelmana on se, että niillä saadaan vastaus ainoastaan siihen ilmiöön, jota osataan kysyä. Siten ennalta laaditut kysymykset kuvastavat tutkijan taustaa, tietoa ja näkemystä, mikäli kysely painottuu kokonaan tutkijan tekemään rakenteeseen ja käsitteisiin. Ryhmähaastattelussa saadaan helpommin esille sellaisia näkemyksiä ja ilmiöitä, joita haastattelija ei välttämättä tulisi kysyneeksi ja jotka eivät nousisi esille lomakekyselyssä.

2.4 Aineiston käsittely ja tulkinta

Aineiston kerääminen aloitettiin puhelinkyselyllä. Kyselyä jatkettiin kirjallisena kyselynä käyttäen samaa kyselylomaketta. Kolmannessa vaiheessa käytiin ryhmäkeskustelut, joista saadulla aineistolla täydennettiin tilastollista aineistoa. Kyselylomakkeiden vastaukset tallennettiin tietokantaan. Tämä tilastollinen aineisto toimi tutkimuksen ensisijaisena aineistona. Kyselylomakkeiden perusteella muodostettiin kuva Palvelualan ammattiliiton jäsenistön mielipiteistä yleisesti.

Molemmat ryhmäkeskustelut nauhoitettiin ja nauhat purettiin mahdollisimman sanatarkasti tekstitiedostoiksi. Tekstitiedostot muodostivat osan tutkimuksen aineistosta. Ne toimivat syventävänä aineistona tulosten tulkinnassa.

Tilastoaineistoa tarkasteltiin aiheittain kiinnittämällä huomiota siihen, oliko joitakin aihealueita, joiden välillä oli havaittavissa keskinäisiä yhteyksiä muun muassa vertailemalla vastaajien mielipiteitä taustamuuttujien suhteen. Tuloksia on esitelty havainnollistavina graafisina kuvina ja taulukoina.

Tilastoaineiston tulkintaa täydennettiin ryhmäkeskusteluilla kiinnittämällä erityisesti huomiota siihen, kuinka vilkasta keskustelua aihe sai aikaan. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, siirtyiinkö aiheeseen spontaanisti keskustelijoiden omasta aloitteesta vai tutkijan johdattamana. Aineistosta pyrittiin erottamaan näkemyksiä, jotka nousivat keskusteluissa esille voimakkaimmin ja toisaalta näkemyksiä, jotka tulivat esiin heikommin.

Raportin suorat lainaukset ryhmäkeskustelijoiden puheesta on merkitty sisennettynä tekstinä lainausmerkkeihin. Lainauksissa on merkitty hakasulkeisiin ([...]) sellaiset tutkijan tekemät lisäykset, jotka selkeyttävät lainausten sisältöä niiltä osin kuin se muutoin saattaisi tuottaa lukijalle hankaluuksia. Jos keskustelusta on lainattu useampaa puheenvuoroa, koko yhtenäinen keskustelu on asetettu yksien lainausmerkkien sisälle.

Ryhmäkeskustelijoiden nimet on muutettu, mutta heidän sukupuolensa käy ilmi. Paikkakunta ei käy ilmi lainauksista. Kirjalliseen kysymyslomakkeeseen tulleita vapaamuotoisia omia kommentteja ei ole systemaattisesti raportoitu. Ne löytyvät kuitenkin raportin liitteistä (LIITE 10).

3 KYSELYYN VASTANNEIDEN TAUSTATIEDOT

Kyselyyn vastanneiden sukupuoli ja ikärakenne oli seuraava (TAULUKKO 1).

TAULUKKO 1 Vastaajien sukupuoli ja ikärakenne.

Kyselyyn vastanneet, TK-luokitus		
	lukumäärä	% vastaajista
Naiset	704	87
Miehet	103	13
Yhteensä	807	100
Alle 24-vuotiaat	7	1
25–34-vuotiaat	200	25
35–44-vuotiaat	194	24
45–54-vuotiaat	169	21
Yli 55-vuotiaat	239	30
Yhteensä	809	100

Kyselyssä suurin osa vastaajista oli naisia. Naisten osuus on suurempi tässä tutkimuksessa kuin vähittäiskaupan ikäjakauma on koko sektorilla Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa. (Tilastokeskus 2003) Kyselyssä naisia oli 87 prosenttia, kun Tilastokeskuksen mukaan heitä on vähittäiskaupan sektorilla noin 72 prosenttia.

Verrattaessa Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen (Tilastokeskus 2003) vähittäiskaupan työntekijöiden ikäjakaumasta huomataan, että kyselytutkimuksen ikäryhmien osalta (TAULUKKO 1) aineisto on varsin kuvaava lukuun ottamatta alle 24-vuotiaiden ja yli 55-vuotiaiden ryhmiä. Kyselyssä alle 24-vuotiaita oli vain noin 1 prosentti, mikä onkin hyvin luontevaa, sillä nuorista työntekijöistä suurin osa on liittoon kuulumattomia muiden alojen opiskelijoita. Tilastokeskuksen mukaan heidän osuutensa koko vähittäiskaupan henkilöstöstä on 27 prosenttia. Vanhempia kuin 55-vuotiaita on Tilastokeskuksen mukaan 10 prosenttia, kun taas tässä tutkimuksessa heidän osuutensa oli 30 prosenttia.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen luokitus esitettiin, että aineiston sopivuutta pystyttäisiin arvioimaan koko vähittäiskaupan alaan oikein. Myöhemmin tutkimuksessa on kuitenkin käytetty eri luokitusta, koska se kuvaa tätä aineistoa paremmin. Tutkimuksessa käytettiin seuraavaa luokitusta: 30–44-vuotiaat muodostavat reilun kolmanneksen vastaajista. 45–59-vuotiaita on noin kolmasosa ja alle 30-vuotiaita vastaajia on hieman alle kolmanneksen kaikista vastaajista. Yli 60-vuotiaita on vain noin nelisen prosenttia. (TAULUKKO 2.) Nuorin vastaaja on 17-vuotias ja vanhin vastaaja on 65-vuotias.

TAULUKKO 2 Kyselyssä käytetyn ikäjakauman osuus vastaajista.

Kyselyyn vastanneet		
	lukumäärä	% vastaajista
Alle 30-vuotiaat	207	26
30–44-vuotiaat	275	34
45–59-vuotiaat	295	36
Yli 60-vuotiaat	32	4
Yhteensä	809	100

TAULUKKO 3 Vastaajien perhesuhteet.

Perhesuhteet	Lukumäärä	% vastaajista
yhden hengen talous	143	18
lapseton pari	264	33
lapsiperhe	301	38
yksinhuoltaja	27	3
muu talous	65	8
Yhteensä	800	100

Reilu kolmasosa vastaajista kuuluu lapsiperheisiin. Lapsettomia pareja on hieman vajaa kolmannes vastaajista. Yhden hengen talouksia on vajaa viidennes ja yksinhuoltajia ja luokittelemattomaan ryhmään kuuluvia on yhdessä reilu kymmenes osa. (TAULUKKO 3.) Lapsiperheistä reilu kolmannes on perheitä, joissa on alle 7-vuotiaita lapsia. Miltei yhtä paljon on perheitä, joissa on kouluikäisiä lapsia (35 %). (LIITE 3.)

Vastaajat ovat joko myyjiä tai myymälän esimiehiä. Myyjä-otsakkeen alle kuuluu käytännössä myyjä ja myymäläkassanhoitaja. Esimiehiä ovat mm. osaston tai myymälän esimiehet. (LIITE 3.)

Työsuhteiden osalta vastaajissa suurin ryhmä on osa-aikaiset työntekijät. Osa-aikaisia ja tarvittaessa työhön kutsuttavia on vastaajista yhteensä hieman yli puolet. Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen verrattaessa huomataan, että vuonna 2003 vähittäiskaupassa kokoaikaisia oli 65 prosenttia ja osa-aikaisia 35 prosenttia. Näyttäisi, että aineisto ei kuvaa kovin hyvin alaa kokonaisuudessaan tältä osin. Tosin on huomattava, että Tilastokeskuksen aineisto sisältää kaikki vähittäiskaupan työsuhteet eli muun muassa tukkukaupan ja kaupan hallinnonalan työntekijät, kun taas tämä tutkimus on kohdistettu vain Palvelualojen ammattiliiton jäsenistössä myymälähenkilökunnalle. Tukkukaupassa ja kaupan hallinnossa työsuhteiden rakenne poikkeaa myymälähenkilökunnan työsuhteiden rakenteesta, siten että näillä aloilla on enemmän kokoaikaisia työntekijöitä. Näin ollen, tämän aineiston voidaan arvioida kuvaavan vähittäistavara-kaupan myyntihenkilöstöä kohtuullisen hyvin.

Osa-aikaiset ja kokoaikaisessa työsuhteessa olevat vastaajat toimivat eri myymälätyypeissä seuraavasti. (TAULUKKO 4).

TAULUKKO 4 Kokoaikaisesti työskentelevien osuus eri myymälätyypeissä.

	Kaikki		Tavaratalo		Päivittäistavara-kauppa		Erikoiskauppa	
	lukumäärä	%	lukumäärä	%	lukumäärä	%	lukumäärä	%
Kokoaikainen	383	48	69	36	115	38	136	68
Osa-aikainen	391	49	113	59	177	58	61	30
Tarvittaessa työhön kutsuttava	32	4	10	5	12	4	4	2
Yhteensä	806	100	192	100	304	100	201	100

Verrattaessa vuoden 1999 tutkimukseen (Nikkilä 1999) kokoaikaisen vastaajien suhteellinen osuus kaikista vastaajista on nyt pienempi kaikilla toimialoilla. Vuonna 2004 vastaajista kokoaikaisia on hieman vajaa puolet. Myymälätyypeittäin kokoaikaisen ja osa-aikaisen välillä on suurempia eroja. Erikoiskaupassa vastaajista reilu kaksi kolmasosaa työskentelee kokoaikaisina, kun taas päivittäistavara-kaupassa ja tavarataloissa kokoaikaisen osuus vastaajista on enää 38 ja 36 prosenttia. Tilapäistä työvoimaa työllistävät suhteessa eniten lähikaupat ja tavaratalot (TAULUKKO 4).

Kokopäiväisten ja osa-aikaisen työntekijöiden osuus vaihtelee eri ikäryhmissä. Osa-aikaisen työvoiman osuus on suurin alle 30-vuotiaiden ja yli 60-vuotiaiden ryhmässä. Lisäksi alle 30-

vuotiaiden ryhmässä tilapäisen työvoiman suhteellinen osuus on suurin verrattuna muihin ikäluokkiin. (TAULUKKO 5)

Verrattuna vuoden 1999 tutkimukseen kokoaikaisten vastaajien osuus eri ikäluokissa on nyt tasaisempi. Alle 30-vuotiaiden vastaajien ryhmässä kokoaikaisten osuus on noussut ja kaikissa muissa ikäluokissa se on laskenut. Aiempaan tutkimukseen verrattuna muutos on suurin yli 60-vuotiaiden ryhmässä, jossa osa-aikaisten osuus on kasvanut 42 prosenttiyksikköä vuodesta 1999.

TAULUKKO 5 Ikäjakauma työsuhteen mukaan.

	Alle 30-vuotiaat		30–44-vuotiaat		45–59-vuotiaat		Yli 60-vuotiaat	
	lukumäärä	%	lukumäärä	%	lukumäärä	%	lukumäärä	%
Kokoaikainen	89	43	134	49	144	49	13	41
Osa-aikainen	103	50	128	47	139	48	19	59
Tarvittaessa työhön kutsuttava	13	6	11	4	8	3	0	0
Yhteensä	205	100	273	100	291	100	32	100

Kyselyyn vastanneiden työpaikat jakaantuvat eri myymälätyyppeihin alla olevan taulukon mukaisesti (TAULUKKO 6). Tavaratalot ja erikoiskaupat muodostivat molemmat miltei neljänneksen vastaajien työpaikoista. Supermarketit ja lähikauppa yhdessä edustavat yhtä kolmanesta myymälöistä. Suurin osa myymälöistä on taajama-alueella (TAULUKKO 7).

TAULUKKO 6 Myymälätyypit.

	Myymälöiden toimialat	
	lukumäärä	% vastaajista
tavaratalo	194	24
hypermarket	38	5
supermarket tai vastaava	137	17
lähikauppa	129	16
erikoiskauppa	201	25
kioski- tai huoltamokauppa	66	8
muu	41	5
yhteensä	806	100

TAULUKKO 7 Myymälöiden sijainti.

Sijainti	Lukumäärä	% vastaajista
taajama-alueella	753	94
haja-asutusalueella	44	6
Yhteensä	797	100

4 KAUPAN AUKIOLOAJAT

4.1 Avaamisajat

Vastaajien työpaikkojen aukioloa sunnuntaisin ja muina aikoina selvitetiin taustaksi heidän näkemyksilleen työajoista. Taulukot 10 ja 11 esittävät vastaajien työpaikkojen avaamis- ja sulkemisaikojen jakaumat prosentteina.

TAULUKKO 8 Avaamisajat eri tyyppisissä myymälöissä vuonna 2004.
(% vastaajista)

% vastaajista								Kioski- tai		
Avaamisaika	Tavara- talo	Hyper- market	Super- market	Lähi- kauppa	Erikois- kauppa	huoltamo- kauppa	Muu	Yhteensä		
arkisin (ma-pe)										
ennen klo 8	5	0	61	33	9	50	21	24		
klo 8 - 8.30	22	47	30	23	14	17	28	23		
klo 9	69	50	9	44	34	17	33	40		
klo 9 jälkeen	4	3	0	1	42	15	18	13		
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100		
% vastaajista								Kioski- tai		
Avaamisaika	Tavara- talo	Hyper- market	Super- market	Lähi- kauppa	Erikois- kauppa	huoltamo- kauppa	Muu	Yhteensä		
lauantaisin										
ennen klo 8	5	0	59	30	0	22	14	19		
klo 8 - 8.30	33	76	32	26	7	28	43	27		
klo 9	60	24	9	42	57	32	34	42		
klo 9 jälkeen	2	0	0	2	36	18	9	11		
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100		
% vastaajista								Kioski- tai		
Avaamisaika	Tavara- talo	Hyper- market	Super- market	Lähi- kauppa	Erikois- kauppa	huoltamo- kauppa	Muu	Yhteensä		
sunnuntaisin										
ennen klo 12	5	0	2	8	16	93	30	16		
klo 12	95	100	98	92	84	7	70	84		
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100		

Suurin osa myymälöistä aukeaa arkisin kello yhdeksän aamulla. Tätä aiemmin, ennen kahdeksaa tai kahdeksan ja puoli yhdeksän välissä, aukeaa kuitenkin yhteensä miltei puolet kaikista myymälöistä. Yhdeksän kymmenestä myymälästä onkin auki viimeistään yhdeksältä. Lauantaisin avaamisaikojen jakauma on suurin piirtein samanlainen. Sunnuntaisin 84 prosenttia myymälöistä aukeaa kahdeltatoista. (TAULUKKO 8.)

Tavarataloilla on arkisin yhtenäisin avaamisaika: 69 prosenttia aukeaa yhdeksältä. Lisäksi hypermarketeista 97 prosenttia aukeaa kahdeksan ja yhdeksän välillä. Supermarketeista 61 prosenttia aukeaa jo ennen kahdeksaa. Eniten hajontaa avaamisajoissa on erikoiskaupalla. Päivittäistavara- ja erikoistavara-kaupat aukeavat keskimäärin muuta aiemmin ja erikoistavara-kaupat keskimäärin muuta myöhemmin. Poikkeus on sunnuntai, jolloin suurempi osuus erikoiskaupoista verrattuna päivittäistavara-kauppoihin aukeaa ennen klo 12. Suurin osa (93 %) kioski- tai huoltamo-kaupoista aukeaa sunnuntaina jo ennen klo 12.

Muutama vastaaja ilmoittaa myös, että heidän työpaikkanaan oleva tavaratalo tai supermarket aukeaa sunnuntaisin ennen klo 12. Lain mukaan tämä ei ole mahdollista, eikä poikkeuslupa-käytäntökään liene tavaratalojen kohdalla todennäköinen. On siis todennäköistä, että tässä muutama vastaaja on ymmärtänyt kysymyksen väärin (myymälän aukeamisaika) ja vastannut oman työaikansa alkamisen mukaan.

4.2 Sulkemisajat

Sulkemisajoissa on kaiken kaikkiaan avaamisaikoja enemmän hajontaa (TAULUKKO 9). Arkena suurin osa myymälöistä sulkee yhdeksältä (61 %). Toinen suosittu sulkemisen aikaväli on puoli kuudesta puoli kahdeksaan. Kaikki hypermarketit sulkivat klo 21, samoin suurin osa supermarketeista (96 %) ja lähikaupoista (83 %). Kioski- tai huoltamokaupoissa puolestaan korostui klo 21:n jälkeinen sulkemisaika (56 %). Myös sulkemisajan osalta erikoiskaupassa oli eniten hajontaa. Suosituin sulkemisaika on klo 18. Suosituja ovat myös klo 17 ja klo 19.

Myös lauantaisin ja sunnuntaisin sulkemisajat painottuvat keskimääräisesti laissa säädettyyn myöhäisimpään aikaan eli kuuteen (65 %) ja yhdeksään (60 %). Ainoastaan erikoiskauppa sulki pääsääntöisesti tätä aiemmin. Lauantaisin 86 prosenttia erikoiskaupoista sulkee klo 17 tai sitä ennen. Sunnuntaisin erikoiskaupan yleisin sulkemisaika on ennen klo 17.

Verrattaessa Kuluttajatutkimuskeskuksessa vuonna 1999 tehtyyn tutkimukseen (Nikkilä 1999) huomataan, että avaamisajoissa ei ole tapahtunut suurta muutosta vuoteen 1998 verrattuna. Sulkemisajoissa sen sijaan muutos on ollut huomattava. Kun vuonna 1998 klo 21 sulki ovensa 45 prosenttia myymälöistä, vuonna 2004 näin teki 82 prosenttia myymälöistä. Vastaavasti vuonna 1998 lauantaina kuudelta sulki 55 prosenttia myymälöistä ja vuonna 2004 jo 89 prosenttia. Sunnuntaina sulkemisaika oli vuonna 1998 yhdeksältä illalta vain 30 prosentilla myymälöistä. Vuonna 2004 näin oli jo 54 prosentin kohdalla.

TAULUKKO 9 Sulkemisajat eri tyyppisissä myymälöissä vuonna 2004.
(% vastaajista)²

% vastaajista							Kioski- tai		
Sulkemisaika	Tavara- talo	Hyper- market	Super- market	Lähi- kauppa	Erikois- kauppa	huoltamo- kauppa	Muu	Yhteensä	
arkisin (ma-pe)									
ennen klo 17	1	0	0	0	2	2	0	1	
klo 17	0	0	0	2	21	0	16	6	
klo 17.30 - 19.30	5	0	0	5	58	5	16	18	
klo 20 - 20.30	12	0	4	9	12	9	16	9	
klo 21	82	100	96	83	7	27	39	61	
klo 21 jälkeen	1	0	0	2	0	56	13	5	
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	
% vastaajista							Kioski- tai		
Sulkemisaika	Tavara- talo	Hyper- market	Super- market	Lähi- kauppa	Erikois- kauppa	huoltamo- kauppa	Muu	Yhteensä	
lauantaisin									
ennen klo 15	1	3	0	2	37	2	17	11	
klo 15	1	0	0	2	29	4	6	8	
klo 16 - 17	8	0	2	3	20	4	17	9	
klo 18	89	97	96	89	14	2	46	65	
klo 18 jälkeen	1	0	1	4	0	89	14	8	
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	
% vastaajista							Kioski- tai		
Sulkemisaika	Tavara- talo	Hyper- market	Super- market	Lähi- kauppa	Erikois- kauppa	huoltamo- kauppa	Muu	Yhteensä	
sunnuntaisin									
ennen klo 17	7	0	2	6	62	2	13	11	
klo 17	2	0	0	1	8	0	0	2	
klo 17.30 - 19	36	0	15	9	24	10	22	19	
klo 20 - 20.30	1	0	1	2	2	12	4	2	
klo 21	54	100	83	80	5	23	43	60	
klo 21 jälkeen	0	0	0	2	0	54	17	6	
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	

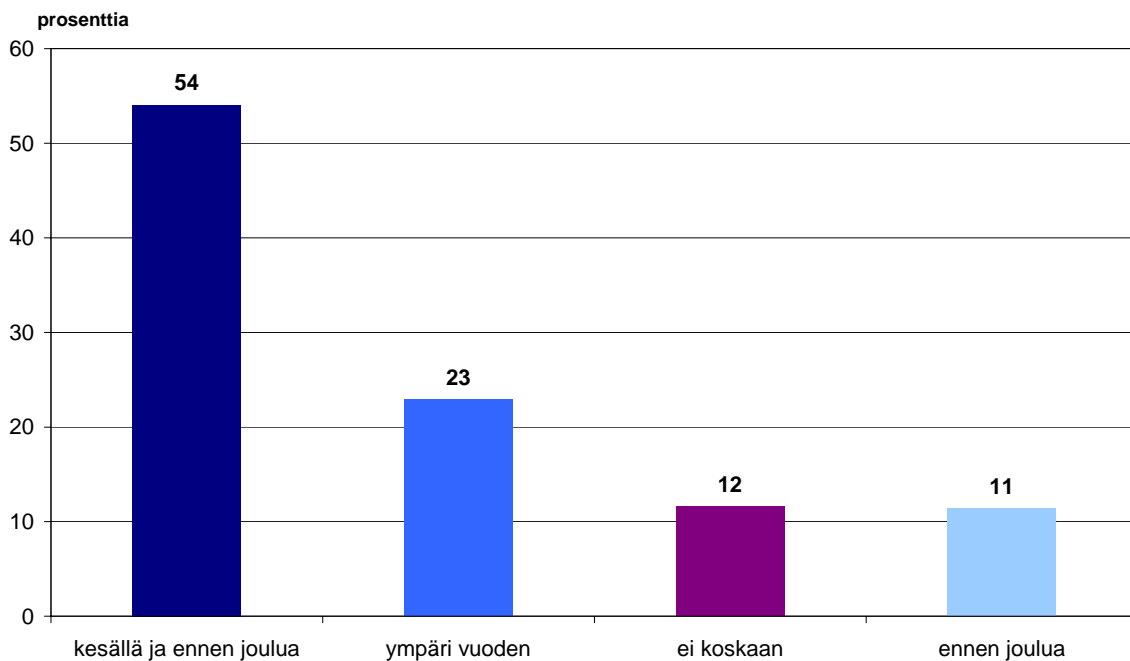
Kuluttajatutkimuskeskuksen vuoden 1999 tutkimuksessa (Nikkilä 1999) vertailtiin silloisissa aukioloajoissa tapahtuneita muutoksia vuoden 1997 huhtikuun jälkeiseen tilanteeseen. Myös silloisessa tutkimuksessa kävi ilmi, että sulkemisajat ovat siirtyneet myöhäisemmiksi. Tuolloin arkisin aukiolot olivat muuttuneet myöhemmiksi puolella vastaajista, lauantaisin viidesosalla ja sunnuntaisin noin kolmanneksella. Nämä tutkimukset viittaavat siihen luonnolliseen seuraukseen, että mitä myöhempään laki sallii liikkeiden olevan auki, sitä yleisemmäksi myöhäiset aukiolot tulevat. Myymälät eivät toisin sanoen välttämättä käytä oikeuttaan sulkea aikaisemmin. Tämän voi olettaa johtuvan muun muassa kilpailun aiheuttamista paineista ja ketjujen asettamista velvoitteista myymälöilleen.

² Kuten aukioloaikojen kohdalla, myös tässä taulukossa on muutama vastaus, jotka eivät lain mukaan ole mahdollisia. Nämä ovat kioskikauppaa suurempien myymälöiden aukiolot lauantaisin klo 18 jälkeen. Tässäkin vastaajat ovat todennäköisimmin vastanneet oman työvuoronsa päättymisen mukaan, ei myymälän todellisen sulkemisajan mukaan.

4.3 Sunnuntain aukiolot ja sunnuntaityöskentely

Tutkimuksessa selvitettiin myymälähenkilöstön mielipiteitä aukioloajoista, mahdollisesta aukioloaikojen vapauttamisesta ja muita työhön liittyviä näkökulmia, kuten yksintyöskentelyä ja turvattomuutta. Yksi erityinen tarkastelun kohde oli sunnuntaityöskentely. Yksi lomakkeessa esitetty kysymys koskikin myymälän sunnuntaiaukioloa.

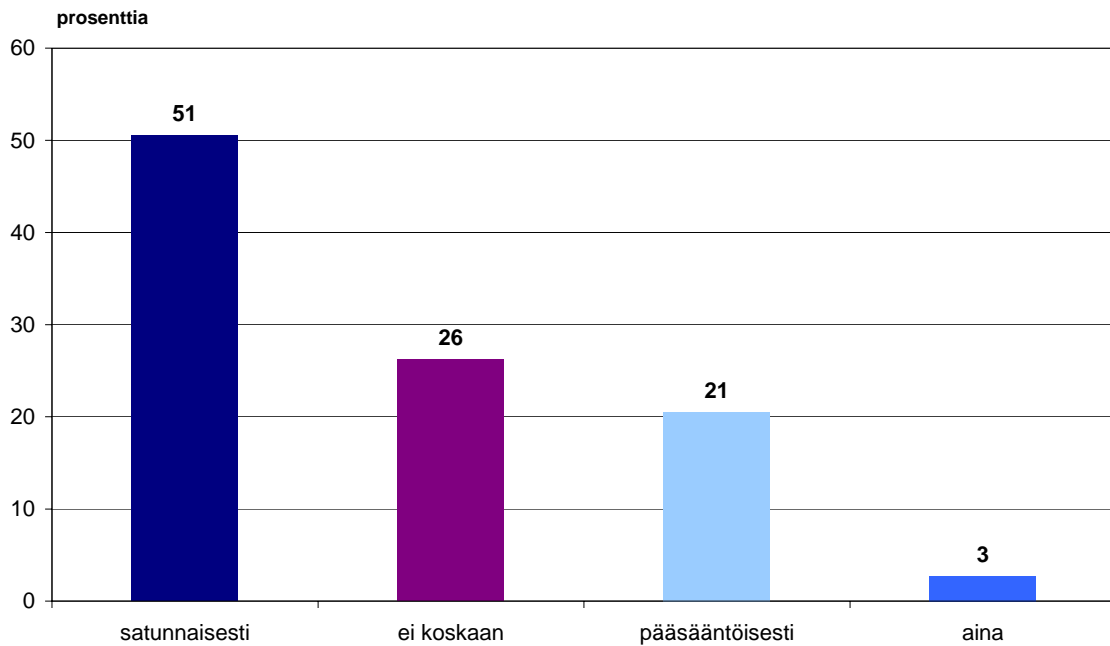
Valtaosalla vastaajista (54 %) myymälä oli auki sunnuntaisin kesällä ja ennen joulua. Ympäri vuoden sunnuntaisin auki oli vajaa neljäsosa myymälöistä. Hieman reilu kymmenesosa myymälöistä oli sunnuntaisin auki ennen joulua, mutta ei kesällä. Vastaajista 12 prosentilla työpaikka ei ollut koskaan auki sunnuntaisin. (KUVA 1.)

KUVA 1 Myymälän aukiolo sunnuntaisin (n = 799).

Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin vastaajien omaa sunnuntaityössäoloa viimeisimmän kuuden kuukauden aikana. Tämä ajanjakso käsittää siten touko-lokakuun, johon sisältyy lain sallimat kesän sunnuntaiaukiolot kokonaisuudessaan.

Vastaajista puolet on työskennellyt satunnaisesti sunnuntaisin. Noin neljäsosa ei puolestaan ole työskennellyt ollenkaan sunnuntaisin. Noin viidenneksen kohdalla sunnuntaityöskentely on enemmänkin sääntö kuin poikkeus ja kolme prosenttia vastaajista ilmoitti olleensa aina töissä sunnuntaisin. (KUVA 2.) Toisin sanoen, sunnuntaiaukiolojen johdosta kolme neljästä myyjästä on työskennellyt sunnuntaisin, mikäli heidän myymälänsä on ollut sunnuntaisin auki.

KUVA 2 Työssäolo sunnuntaisin viimeisen 6 kuukauden aikana (n = 663).

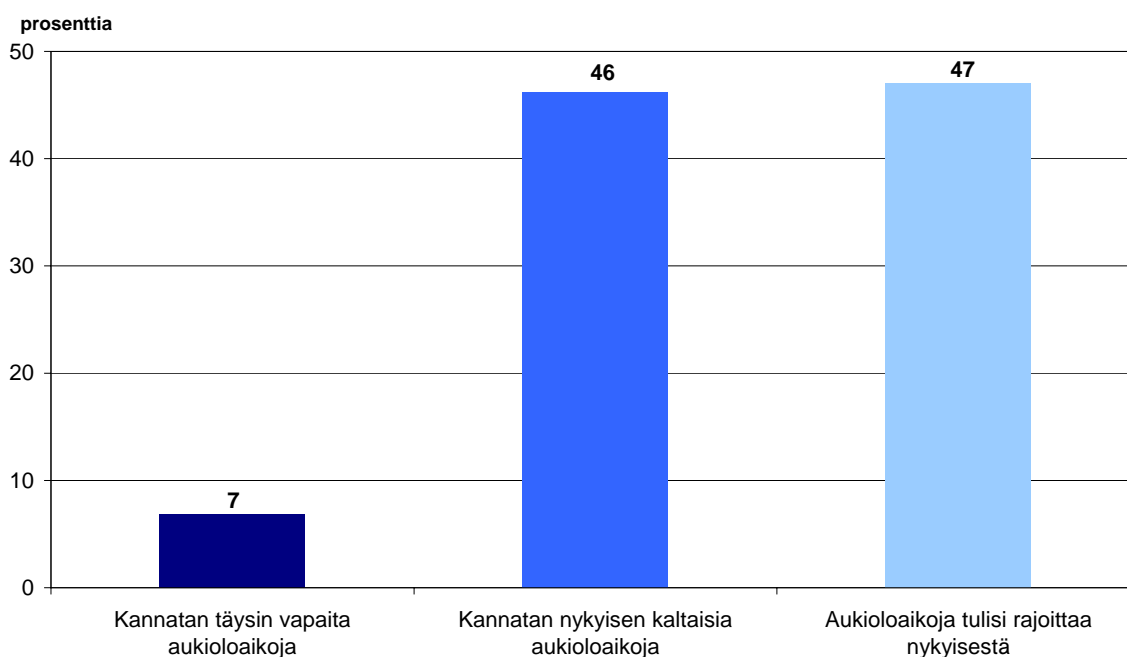
Tarkasteltaessa sunnuntain työssäoloa työsuhteen mukaan kaksi viidesosaa kokoaikaisista vastasi, ettei ole koskaan ollut sunnuntaitöissä viimeisen kuuden kuukauden aikana. Vastaavasti hieman yli puolet osa-aikaisia on ollut töissä satunnaisesti sunnuntaisin. Yllättävää oli, että myös tarvittaessa työhön kutsuttavista kaksi viidestä vastasi, ettei ole ollut töissä sunnuntaisin viimeisen kuuden kuukauden aikana.

Ikäluokissa suurin osa yli 60-vuotiaista on ollut sunnuntaitöissä satunnaisesti tai ei ollenkaan. Tätä nuoremmissa ikäluokissa suurin osa on ollut satunnaisesti töissä sunnuntaina eikä suuria eroja ole. Vuoden 1999 tutkimuksessa ikäluokkien välillä oli suurempia eroja, joten voidaan arvioida, että ajan myötä sunnuntaityöt ovat jakautuneet entistä tasapuolisemmin kaiken ikäisten myyjien kesken.

5 SUHTAUTUMINEN KAUPAN AUKIOLOJEN VAPAUTTAMISEEN

5.1 Suhtautuminen vapaisiin aukioloaikoihin

Tutkimuksessa tarkasteltiin myymälähenkilökunnan suhtautumista kaupan aukioloaikojen vapauttamiseen. Kysymyksen *Miten suhtaudut nykyisiin kauppojen aukioloaikoihin?* vastaajista miltei puolet (47 %) kannattaa aukioloaikojen rajoittamista nykyisistä. Miltei yhtä suuri osuus vastaajista (46 %) kannattaa nykyisen kaltaisia aukioloaikoja. Vain vajaa 7 prosenttia vastaajista kannattaa täysin vapaita aukioloaikoja.

KUVA 3 Suhtautuminen kaupan aukioloaikoihin (n = 806).

Vuonna 1999 vapaita aukioloaikoja kannatti 12 prosenttia, nykyisen kaltaisia aukioloaikoja kannatti 31 prosenttia ja aukioloaikojen rajoittamista kannatti 53 prosenttia (Nikkilä 1999). Vuoden 1995 tutkimuksessa kannattajien osuus oli täsmälleen sama (Raijas ym. 1995). Toisin sanoen verrattuna näihin tuoreimpiin tuloksiin nähdään, että aukioloaikojen vapautuksen kannatus on vähentynyt, mutta myös aukioloaikojen rajoittamista kannattavien osuus on pienentynyt. (TAULUKKO 10.)

TAULUKKO 10 Aukioloaikoihin suhtautuminen 1995–2004.

% vastaajista	1995*	1999	2004
Kannatan vapaita aukioloaikoja	12	12	7
Kannatan nykyisen kaltaisia aukioloaikoja	81	31	46
Aukioloaikoja tulisi rajoittaa nykyisestä	-	53	47

*) Vuoden 1995 kyselyssä ei ollut vaihtoehtoa aukiolojen rajoittamisesta

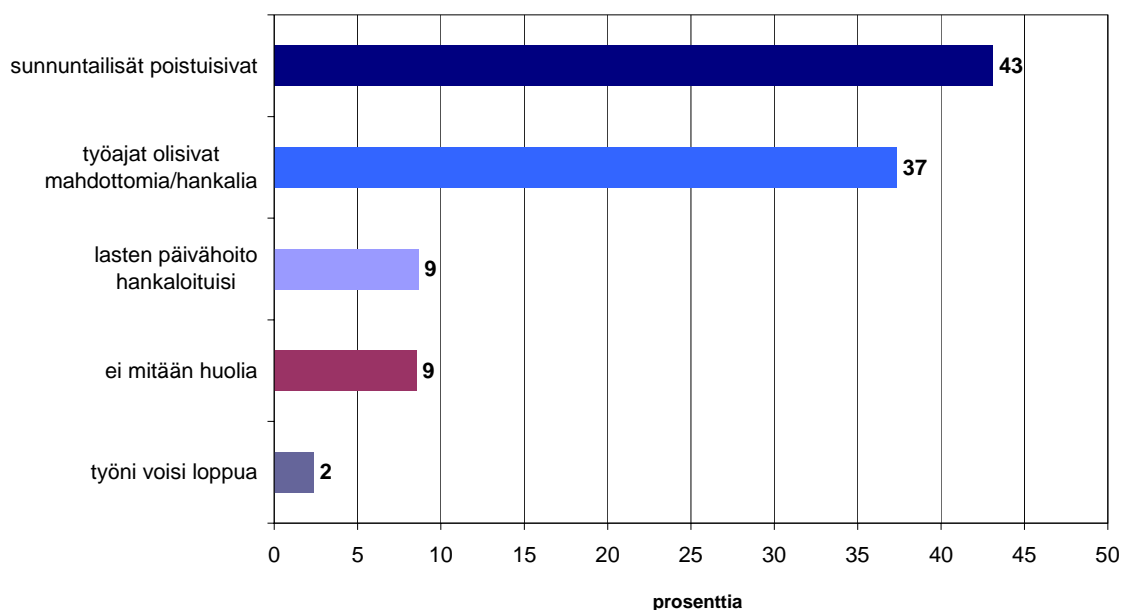
Tarkasteltaessa suhtautumista kaupan aukioloaikoihin sen mukaan, minkälainen työsuhde vastaajilla on, huomataan, että niistä, jotka kannattavat täysin vapaita aukioloaikoja, suurin osa on kokoaikaisia työntekijöitä. Kaikista kokoaikaisista vastaajista nämä vastaajat muodostavat kuitenkin vain vajaa 9 prosenttia. Rajoitettuja ja nykyisiä aukioloaikoja kannattavat koko- ja osa-aikaiset miltei yhtä paljon. Osa-aikaisista miltei puolet kannattaa aukioloaikojen rajoittamista, kun kokoaikaisista heitä on 46 prosenttia. Tarvittaessa työhön kutsuttavista yli puolet kannattaa nykyisiä aukioloaikoja. Tämä tulos poikkeaa vuoden 1999 tutkimuksen tuloksista, jolloin osa-aikaiset kannattivat suurempana ryhmänä kauppojen aukioloaikojen vapauttamista (Nikkilä 1999). Kannattajien osuus on kuitenkin ylipäätään niin pieni, ettei muutos ole todennäköisesti huomattava.

Kannanottoja haluttiin tarkastella myös sitä taustaa vasten, milloin vastaajien myymälät ovat olleet auki sunnuntaisin. Täysin vapaita aukioloaikoja kannattavista suurin ryhmä työskenteli kaupoissa, joiden sunnuntiaukiolo oli ympärivuotista (noin kolmannes). Kuitenkin kaikista ympäri vuoden auki olevien myymälöiden vastaajista täysin vapaita aukioloaikoja kannattavia vastaajia on vain noin kymmenesosa. Rajoitettuja aukioloaikoja kaipaavista merkittävin vastaaajajoukko on töissä kaupoissa, jotka olivat auki sunnuntaisin kesällä ja joulukuussa. Heistäkin miltei yhtä suuri osa kannattaa nykyisiä aukioloaikoja. *Vain ennen joulua* sunnuntaisin auki olevien ja *ei koskaan* sunnuntaina auki olevien myymälöiden vastaajista suurin osa kannattaa nykyisiä aukioloaikoja.

Vastauksia verrattiin myös siihen, oliko vastaaja työskennellyt sunnuntaisin viimeisen puolen vuoden aikana. Tämä vertailu paljasti sen, että rajoitettuja aukioloaikoja kannattavat erityisesti ne, jotka olivat olleet sunnuntaisin töissä satunnaisesti. Satunnaisesti työssä olleista rajoittamista kannattaa puolet vastaajista. Täysin vapaita aukioloaikoja kannattavat ne, jotka ovat olleet pääsääntöisesti töissä sunnuntaisin.

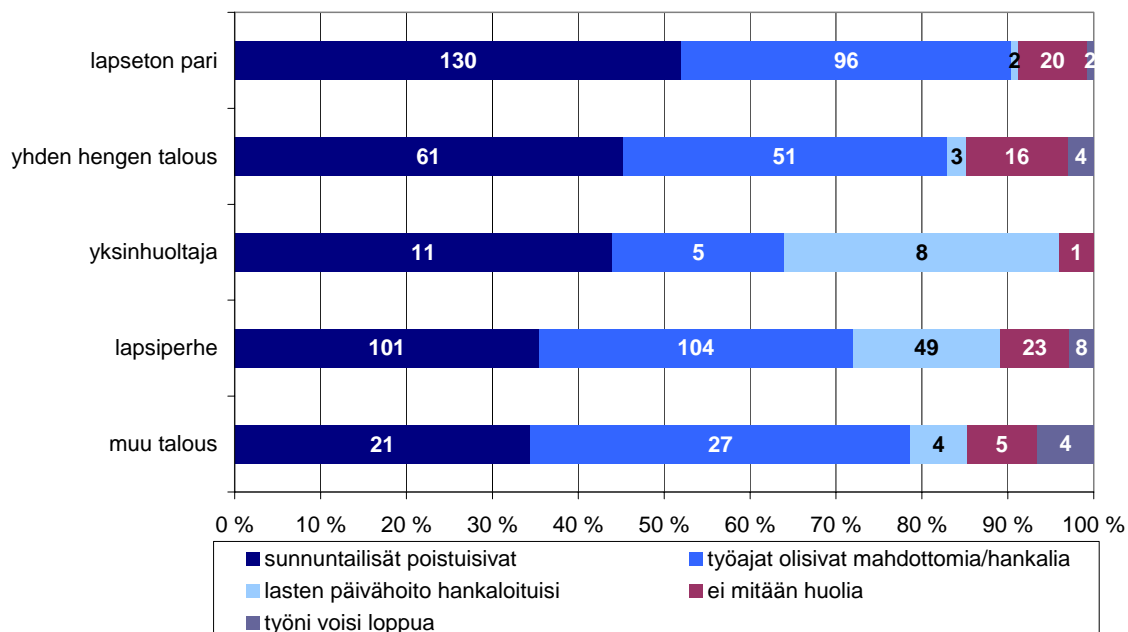
5.2 Aukioloaikojen vapauttamiseen liittyvä suurin huoli

Kysyttäessä suurinta huolta, joka liittyy kaupan aukioloaikojen vapauttamiseen, 43 prosenttia vastaajista pitää suurimpana huolenaan sunnuntaillisten poistumista. Seuraavaksi suurimpana huolena, reilun kolmanneksen osuudella, on pelko siitä, että työajat olisivat mahdottomia tai hankalia. Hieman vajaa kymmenes kokee huolta siitä, että lasten päivähoidon hankaloituksi. Ainoastaan vajaalla kymmenesosalla vastaajista ei ole mitään huolia vapauttamisesta. (KUVA 4.)

KUVA 4 Suurin huoli aukioloaikojen vapauttamisessa (n = 763).

Tarkasteltaessa huolta perhetaustaa vasten kävi ilmi, että perheellisten vastaajien suurimpana huolena on työaikojen hankaluus. Miltei yhtä tärkeä huoli on sunnuntaisisien poistuminen. Se on suurimpana huolena erityisesti lapsettomilla pareilla ja yksinhuoltajilla. Yksinhuoltajista muita suurempi osa kantaa huolta myös lasten päivähoidon hankaloitumisesta. Heitä on noin kolmannes kaikista yksinhuoltajista. Suhteellisesti eniten vastaajia, jotka eivät koe mitään huolia, on yhden hengen talouksissa. Kuviossa palkeissa on vastaajien lukumäärät ja x-akselilla on kuvattu vastausten prosenttijakauma. (KUVA 5)

KUVA 5 Suurin huoli aukioloaikojen vapauttamisessa ja perhetausta (n = 756).

Vapauttamisen aiheuttamia huolia selvitettiin myös iän mukaan. Kaikissa ikäluokissa suurimman osuuden muodostaa huoli sunnuntaillisten poistumisesta. Sen osuus on ikäryhmistä 40–50 prosenttia. Lähes yhtä tasaista on huoli työajoista. Ainoastaan yli 60-vuotiaista vastaajista vain noin 30 prosenttia on huolissaan työajasta. Yli 50-vuotiaat ovat huolissaan miltei yhtä paljon työaikojen hankaluudesta. Lasten päivähoidon hankaloitumista pelkäävät erityisesti 30–39-vuotiaat. Ei mitään huolia kokevista suhteellisesti suurin osa on yli 60-vuotiaissa. Työn loppumisesta ovat eniten huolissaan 50–59-vuotiaat. (LIITE 4.)

Ryhmäkeskusteluissa eniten vastaajien mieltä kuohuttava asia oli erityisesti kauppojen aukioloaikojen laajentamisen vaikutukset perhe-elämään. Viikonloput on mielletty perinteisesti perheen ja suvun ainoaksi mahdolliseksi yhteiseksi ajaksi. Keskustelussa kaivattiin työnantajan yhteiskunnallista vastuuta myös kaupan alalla muiden suurempien yhtiöiden malliin.

"Hoitopaikkojen suhteen on jo nyt ongelmia, niin mites ne sitten viikonloppuna järjestetään. Tässä vois niin kuin kysyä työnantajan vastuuta yhteiskunnallisesti. Nimenomaan puhutaan perhe-elämän ja työelämän yhteensovittamisesta. Mitä yhteensovittelua voi olla enää, jos kaupan aukiolot täysin vapautuu?" (Valteri)

"Ihmiset päättävissä elimissä ovat niin hirvittävän lyhytnäköisiä, oikeesti ne on perheet ja lapset, jotka siellä kärsii, ja kun ne on oikeesti niitä meidän tulevia veronmaksajia ja niin se vaan näkyy kuinka me niitä kohdellaan." (Jaana)

"Kun puhutaan siitä perheen yhteisestä laatuajasta, no missä se on? Sitten meidän lapset kävelee tuolla pitkin katuja ja rikkoo katulamppuja ja potkii mummoja kaljakassin kanssa. Kuka niistä kantaa sitten vastuun? Yhteiskunnalle tulee sitten kuitenkin se lasku sitten myöhemmässä vaiheessa. (Niina)

Mut kauppa ei tietenkään missään vaiheessa ota vastuuta asiasta." (Matti)

"Nyt puhutaan kännykkälapsista, että puhelimen välityksellä ollaan yhteydessä ... minä henkilökohtaisesti katon, että se on kans semmonen yks uhka." (Pilvi)

6 MIELIPITEITÄ SUNNUNTAITYÖSKENTELYSTÄ

6.1 Sunnuntaityöstä aiheutuneita hankaluuksia

Seuraavassa tarkastellaan vastaajien kokemia hankaluuksia, jotka ovat aiheutuneet sunnuntai-työskentelystä. Kysymyksessä luettiin eri asioita, joihin jokaiseen vastaaja voi vastata vaihtoehtoilla *paljon hankaluuksia*, *jonkin verran hankaluuksia* ja *ei hankaluuksia*. TAULUKKO 11 esittää syntyneiden hankaluuksien jakaumat. Liitteissä 3, 4 ja 5 esitetään hankaluuksien jakauma työsuhteen, ikäjakauman, perhetaustan ja sukupuolen mukaan. Kysymykseen ovat vastanneet vain ne, jotka olivat olleet sunnuntaisin töissä viimeisen kuuden kuukauden aikana.

TAULUKKO 11 Sunnuntaityöskentelystä aiheutuneita hankaluuksia.
(% vastaajista)

	Paljon hankaluuksia	Jonkin verran hankaluuksia	Ei hankaluuksia
Perheen yhteinen vapaa-aika	24	45	31
Lastenhoito	4	13	83
Omat asiat	8	26	66
Harrastukset	31	43	26
Sosiaalinen elämä	31	44	25
Lepo / uni	19	33	48
Lomajärjestelyt	18	35	47
Työmatkat	8	13	79
Uskonnollinen vakaumus	3	7	90

Taulukosta nähdään, että suurimmat hankaluudet koettiin **perheen yhteisen vapaa-ajan**, **sosiaalisen elämän**³ ja **harrastusten** kohdalla. Noin kolme neljästä vastaajasta koki ainakin jonkin verran hankaluuksia sosiaalisen elämän ja harrastusten kohdalla ja vain neljäsosa toteaa, ettei hankaluuksia syntynyt ollenkaan. Lisäksi hieman yli puolet vastaajista ilmoittaa hankaluuksia koituneen lomajärjestelyjen ja levon tai unen suhteen. Vähiten hankaluuksia aiheuttivat uskonnollinen vakaumus, lastenhoito ja työmatkat.

Kokoaikaiset vastaajat kokivat sunnuntaityöstä aiheutuneen aavistuksen verran enemmän hankaluuksia kuin osa-aikaiset vastaajat. Perheen yhteisen vapaa-ajan, sosiaalisen elämän ja harrastusten kohdalla ryhmillä ei kuitenkaan ole oleellista eroa. Lähes 40 prosenttia koko-aikaista koki ainakin jonkin verran hankaluuksia omien asioiden hoidossa, kun osa-aikaisista hankaluuksia koki noin kolmannes. Toisaalta osa-aikaisista hieman suurempi osuus koki hankaluuksia levon ja unen suhteen sekä uskonnollisen vakaumuksen osalta. Tarvittaessa työhön kutsuttaville hankaluuksia aiheutui vain harvoin lastenhoidon, omien asioiden hoidon, työmatkojen tai uskonnollisen vakaumuksen suhteen. Sen sijaan sosiaalinen elämä, harrastukset ja perheen yhteinen vapaa-aika aiheutti noin puolelle ainakin jonkin verran hankaluuksia. (LIITE 5.)

³ Lomakkeessa näitä käsitteitä "perheen yhteinen vapaa-aika" ja "sosiaalinen elämä" ei tarkemmin selitetty, mutta vastausten tulkinnassa on ajateltu, että perheen yhteinen vapaa-aika tarkoittaa perheen sisäisesti käytettyä aikaa. Sosiaalinen elämä on puolestaan mielletty ajanvietoksi ystävien ja tuttavien kanssa.

Kun hankaluuksia tarkastellaan perhetaustan mukaan, huomataan, että lapsiperheiden, lapsettomien parien ja yksinhuoltajien ongelmista merkittävin oli perheen yhteisen vapaa-ajan löytäminen. Toinen lähes yhtä merkittävä ongelma oli sosiaalisen elämän ja työn yhteen sovittaminen. Yhden hengen ja muissa talouksissa merkittävimmän ongelman muodosti sosiaalisen elämän ja sunnuntaityön yhteensovittaminen. (LIITE 7.)

Tulokset ovat samansuuntaisia kuin vuoden 1999 tutkimuksessa. Tällöin perheen yhteistä vapaa-aikaa koskevat ongelmat koettiin suurimmiksi perheissä, joissa oli lapsia. Lisäksi miehet kokivat naisia suurempana hankaluutena perheen yhteiseen vapaa-aikaan liittyvät kysymykset.

Seuraavassa tarkastellaan keskimääräisesti eniten ongelmia aiheuttaneita hankaluuksia: perheen yhteisen vapaa-ajan sovittamista, sosiaalista elämää ja harrastuksia. **Perheen yhteisen vapaa-ajan** viettämisessä paljon hankaluuksia kokivat erityisesti 30–39-vuotiaat eli todennäköisesti kaikkein pienimpien lasten vanhemmat (noin kolmasosa). Miltei 80 prosenttia 30–39-vuotiaista ja 40–49-vuotiaista koki ainakin jonkin verran vaikeuksia perheen yhteisen vapaa-ajan suhteen. (LIITE 6.)

Sosiaalisen elämän osalta hankaluuksia kokivat kaikki ikäluokat suhteellisen tasaisesti (70–80 % ainakin jonkin verran hankaluuksia kokeneita vastaajia). Kaikkien vähiten ongelmista kärsivät 50–59-vuotiaat. **Harrastusten** suhteen ongelmien jakautuminen ikäluokkien välillä on myös melko tasaista. Kuutisenkymmentä prosenttia ikäluokista koki ainakin jonkin verran hankaluuksia harrastusten suhteen. Poikkeuksena ovat yli 60-vuotiaat vastaajat, joista suurin osa ei ole kokenut hankaluuksia ollenkaan harrastusten ja työn yhteensovittamisessa.

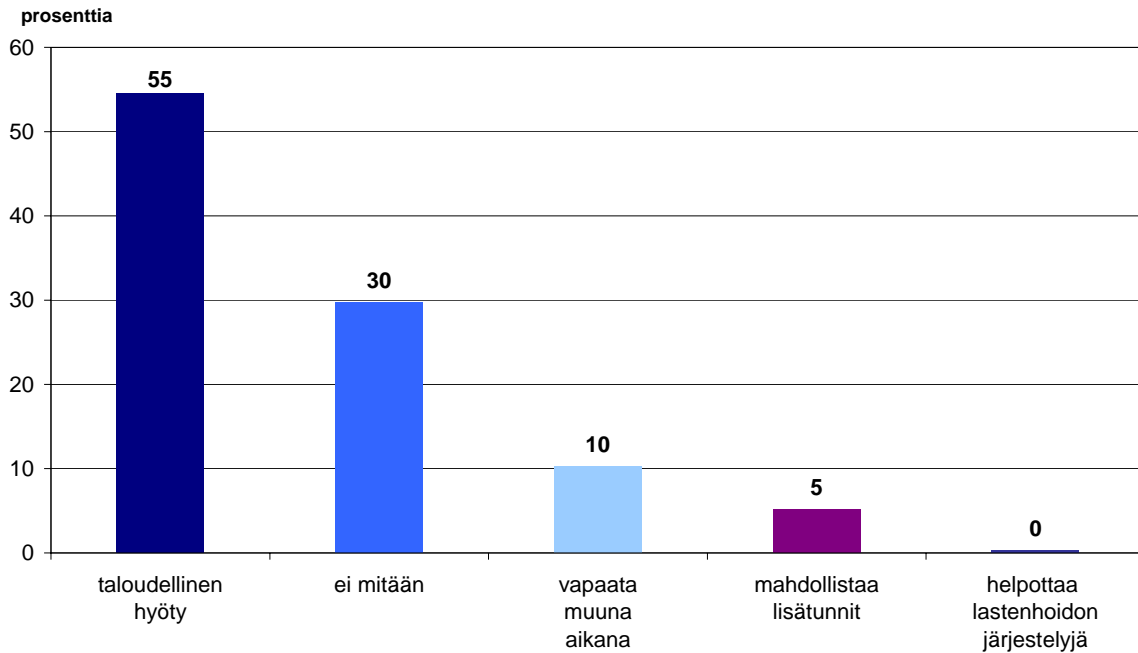
Verrattaessa hankaluuksia siihen, minä vuodenaikana myymälät ovat avoinna sunnuntaina, havaitaan, että vastaajille, joiden myymälät ovat sunnuntaisin auki vain ennen joulua, sunnuntaiavioitukset aiheuttivat eniten hankaluuksia perheen yhteisen vapaa-ajan suhteen. Kesällä ja ennen joulua sekä ympäri vuoden sunnuntaisin avoinna olevissa myymälöissä työskentelevät vastaajat kokivat useimmin hankaluuksia erityisesti sosiaalisen elämän ja työn yhteensovittamisessa.

Vain ennen joulua sunnuntaisin auki olleiden myymälöiden työntekijöille erityiseksi ongelmaksi muodostuivat harrastukset. Kesällä ja ennen joulua auki olleiden myymälöiden vastaajilla puolestaan korostuivat hankaluudet lomajärjestelyissä. Koska vain ennen joulua sunnuntaisin avoinna olevien ryhmässä hankaluudet lomajärjestelyiden suhteen olivat muita vähäisempiä, on todennäköistä, että erityisesti kesäaikaan sunnuntain avioitukset hankaloittavat myyjien järjestämistä. (LIITE 7.)

Kun tarkastellaan miesten ja naisten vastauksia, huomataan, että miehet ovat vastanneet usean asian kohdalla hieman useammin kokeneensa vaikeuksia kuin naiset omissa vastauksissaan. Ainoastaan perheen yhteisen ajan ja levon ja unen suhteen naiset kokivat prosentuaalisesti enemmän hankaluuksia kuin miehet. Miesten osalta hankaluuksissa korostuivat erityisesti hankaluudet harrastusten, omien asioiden hoidon ja lomajärjestelyiden suhteen. (LIITE 7.)

6.2 Sunnuntain aukiolojen hyviä puolia

Kysyttäessä sunnuntaityöskentelyn tärkeintä hyvää puolta, selkeästi tärkeimmäksi korostui sunnuntaityön mahdollistama **taloudellinen hyöty** (55 %). (KUVA 6.) Tähänkin kysymykseen ovat vastanneet vain ne, jotka olivat olleet sunnuntaina töissä viimeisen kuuden kuukauden aikana. Noin kymmenesosa vastaajista koki positiivisimpana sen, että tällöin pystyi pitämään vapaata muuna aikana. Viisi prosenttia piti tärkeimpänä hyvänä puolena sitä, että sunnuntaityöt mahdollistivat lisätunnit. Lähes kolmannes vastaajista kuitenkin totesi, ettei sunnuntaityöstä koidu heille mitään hyötyä.

KUVA 6 Sunnuntaityöskentelyn hyviä puolia (n = 350).

Myös ryhmäkeskusteluissa kävi ilmi sunnuntaitöiden ja niistä maksettavien lisien tärkeys. Lisien merkitys korostui erityisesti osa-aikaisten työntekijöiden kohdalla. Heidän viikkotuloistaan sunnuntaityön osuus voi muodostaa jopa suurimman osan koko palkasta, jolloin sunnuntaillisten painero ansiotuloissa on hyvin suuri.

Kyselyyn vastanneiden vastauksista nähdään, että osa-aikaisille ja tarvittaessa työhön kutsutuille (ts. tilapäisille) työntekijöille taloudellinen hyöty on tärkeämpi sunnuntaityön hyvä puoli kuin kokoaikaisille. Osa-aikaisilla ja tilapäisillä vastauksista luonnollisesti nousee esille koko-aikaisia enemmän myös sunnuntaityön tärkeä lisätuntien antajana. (LIITE 8.)

Taloudellisen hyödyn merkitys laskee iän kasvaessa. Erityisen tärkeää se on alle 30-vuotiaille. Vastaavasti vastaajien osuus vastausvaihtoehdossa "ei mitään hyötyä" kasvaa vastaajien iän lisääntyessä. Muuna aikana vapaan saaminen on ikäluokista tärkeintä 30–39-vuotiaille vastaajille. Lisätuntien saamisen osalta se oli yhtä tärkeää sekä alle 30- sekä 40–49-vuotiaiden keskuudessa. (LIITE 8.)

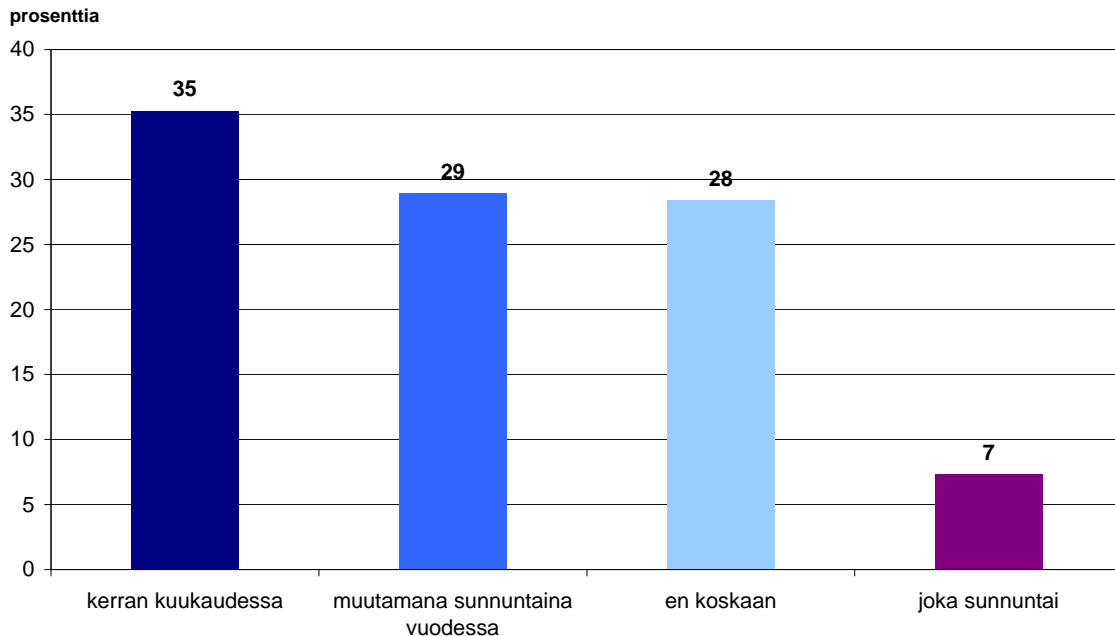
Verrattaessa vuoden 1999 tutkimukseen (Nikkilä 1999) huomataan, että suurempi osa vastaajista näki sunnuntaityössä jotain hyötyä vuonna 2004 kuin vuonna 1998. Vuonna 1998 vastaajista 61 prosenttia näki sunnuntaityössä jotain hyviä puolia. Tämän tutkimuksen mukaan joitakin hyviä puolia näki jo 75 prosenttia kysymykseen vastaajista. Myös vuonna 1998 taloudellinen hyöty oli sunnuntaityöstä saatavin suurin hyöty. Noin 70 prosenttia arvosti tuolloin erityisesti työstä saatua korkeampaa palkkaa. Myös vuonna 1998 tärkeää oli se, että saattoi saada vapaata muuna aikana. Toisin sanoen sunnuntaityönteon motivaatiossa ei ole tapahtunut suurta muutosta kuuden viime vuoden aikana, mutta hieman aiempaa suurempi osa vastaajista näkee sunnuntaityössä jotain positiivista.

6.3 Valmius sunnuntaitöihin

Yksi tarkastelun kohde kyselyssä oli vastaajien valmius sunnuntaitöihin. Reilu kolmannes vastaajista olisi valmis työskentelemään sunnuntaisin kerran kuukaudessa. Suunnilleen yhtä

suuret osuudet vastaajista (28 ja 29 %) olisivat valmiita työskentelemään vain muutamana sunnuntaina vuodessa tai ei koskaan. (KUVA 7.)

Joka sunnuntai haluaisi työskennellä 7 prosenttia vastaajista. Niistä, jotka olisivat valmiita työskentelemään joka sunnuntai, puolet oli alle 30-vuotiaita. Noin 60 prosenttia oli lapsettomia ja kolmasosa oli töissä lähikaupassa. Osa-aikaisia halukkaista oli hieman reilu puolet.

KUVA 7 Valmius sunnuntaitöihin (n = 802).

Sunnuntaityöhalukkuus on suurinta tarvittaessa työhön kutsuttavilla. Kaikista tarvittaessa työhön kutsuttavista neljännes olisi valmis työskentelemään joka sunnuntai. Lisäksi yli puolet olisi valmis työskentelemään sunnuntaisin kerran kuukaudessa. Vain kymmenesosa tarvittaessa työhön kutsuttavista ei haluaisi työskennellä ollenkaan sunnuntaisin.

Osa-aikaisista noin 37 prosenttia ja kokoaikaisista kolmasosa olisi valmis työskentelemään kerran kuukaudessa sunnuntaisin. Kokoaikaisista aina sunnuntaisin haluaisi työskennellä vajaa 6 prosenttia ja osa-aikaisista vajaa 8 prosenttia. "Ei koskaan" -vastauksia kokoaikaisilla oli 30 prosenttia ja osa-aikaisilla 28 prosenttia. Toisin sanoen osa-aikaiset ovat hieman halukkaampia työskentelemään sunnuntaisin kuin kokoaikaiset.

Ryhmäkeskusteluissa osallistujilta kysyttiin niin ikään sunnuntaityöhalukkuutta. Keskusteluista kävi selkeästi ilmi, että erityisesti perheelliset ja pienten lasten vanhemmat eivät ole valmiita työskentelemään sunnuntaisin. Seuraavassa erään yksinhuoltajan kommentti hänen omasta halukkuudestaan tehdä sunnuntaitöitä ja niistä kriteereistä, joiden mukaan hän päätöksensä tekee.

"Oon joskus miettinyt, pitäiskö ruveta tekeen sunnuntaina töitä, että saisi rahaa, mutta sitten taas niistä yhestä tai kahesta sunnuntaista niin emmä rikastu niin paljon, että se muuttais mun toimeentuloa, kun jos mä meen sunnuntaisin töihin, sit taas se mun pienemmän lapsen, mitä mä sen kanssa teen, mihin mä sen laitan?" (Jaana)

Lisäksi vakituisten työntekijöiden sunnuntaitöiden vastustus oli suurta. Sen sijaan opiskelijat itse sekä vakituiset työntekijät kokivat, että opiskelijat tekevät mielellään sunnuntaitöitä.

"Mä oon ite tehnyt aika paljon sunnuntaitöitä opiskelijana ja kyllä tykkäänkin tehdä niitä. Kesällä oli hiljempaa, nyt on vilkkaampaa. Mä voin tehdä ihan kyllä sunnuntaita, ei mitään ongelmaa, kyllä yleensä saa vapaaks ne sunnuntait, mitkä haluaa kans, ett kun on tehnyt niitä." (Mervi)

"Kyllä mullekin ne kelpaa, jos ei oo mitään muuta menoa silloin." (Matti)

"Kyllä se oikeestaan niin on, että opiskelijat ja sitten vähempituntilaiset, semmonen 20–25-tuntilaiset, ne haluaa tehdä sunnuntait. Ei kokoaikaiset, kyllä niitä vähän on, jotka tappelee niistä. Ne on sitten yksinäisiä ihmisiä." (Paula)

Keskustelu sunnuntaitöistä kuumensi tunteita suurella osalla keskustelijoita. Pettymys omien työolojen kehitykseen oli kommentteissa selvästi kuultavissa. Keskustelussa, jossa oli mukana vakituisia kaupan alan työntekijöitä ja osa-aikaisia, tilapäisiä työntekijöitä asia nousi esille jopa hieman kärjistyneesti vastakkain asetteluna nuorten opiskelijoiden ja perheellisen, vakituisen työvoiman välillä. Kaupan alalla pysyvästi työskentelevät kokevat voimakkaasti, että kauppa käyttää hyväkseen tilapäisen työvoiman suurta määrää välineenä painostaa vakituista työvoimaa hyväksymään huonompia työoloja.

"Opiskelijat ja tämmöset, joilla on pienet sopimukset, ne tekee mielellään niitä sunnuntaita. Työnantaja käyttää opiskelijoita aivan tietoisesti hyväkseen." (Niina)

"Ei oo enää mistään mistä sä pidät kiinni [jos aukioloajat vapautetaan] ja siinä mua alkaa jo mättää ihan valmiiksi, että mennään ihan liian paljon kaupan ehdoilla." (Jouni)

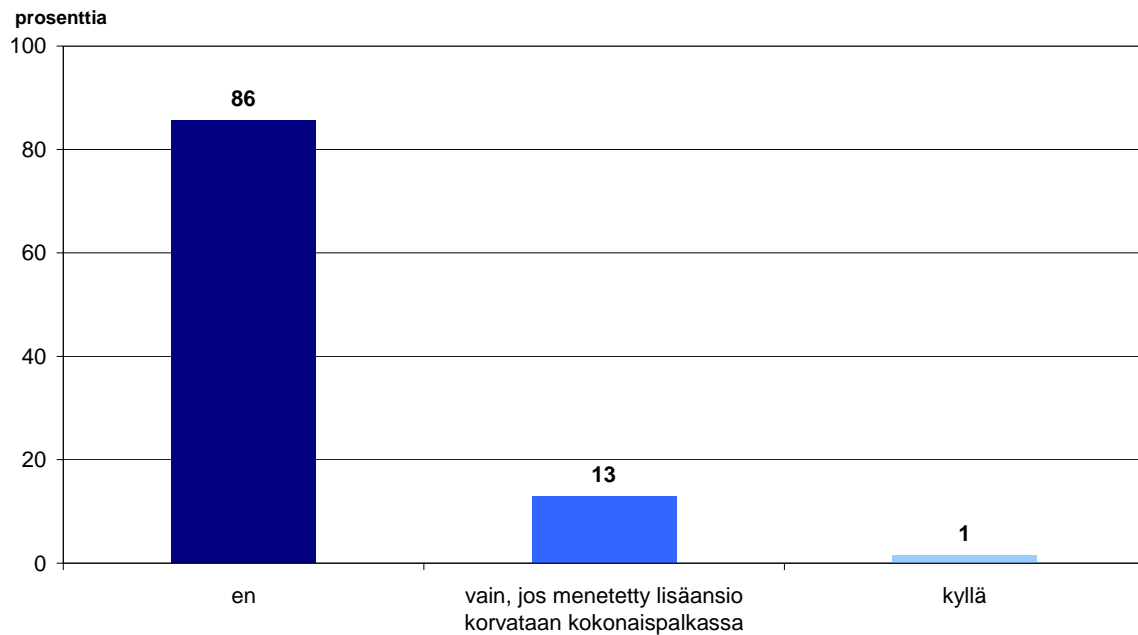
"Jos sä työskentelet [alalla] lyhyen aikaa, sä et lähde tappelemaan työolojen puolesta." (Matti)

"Opiskelijat tarvii kaikki rahat, mitä ne saa, ei niitä kiinnosta kaupan yhteisö tai sen kehittäminen. Niiltä puuttuu se pitkäaikainen sitoutuminen." (Jouni)

Keskustelijoiden turhautumista toi esille myös se, että heidän mukaansa työajat olivat vielä inhimilliset, kun he tulivat alalle vuosia sitten. Kaupan alan pysyväksi elinkeinokseen valinneet tiesivät, että sunnuntait ovat säännöllisesti vapaita päiviä, joten niiden mukaan pystyi järjestämään elämänsä ja säännöllisen harrastuksen. Keskustelijat kokivat tulleen petetyiksi, koska heidän mielestään heidän työolojaan on huononnettu kymmenen viime vuoden aikana. Erityisesti perheellisille sunnuntain aukiolot ovat olleet suuri pettymyksen aihe.

"Mulla vaimo on terveydenhuoltoalalla, ja ne on ympärivuorokauden joka päivä [töissä]. Mutta me, jotka ollaan oltu kauan kaupan alalla, niin kukaan ei ole ennakoinut sitä tilannetta, että avataan kokonaan. Kun sä meet palomieheksi tai poliisiksi, sä tiedät että sä oot töissä ja sun työajat... Silloin kun mä reilut 10 vuotta sitten tälle alalle tulin, mä tiesin, että mulla on ne sunnuntait vapaat, kun taas mun vaimo, se on niinku jo valmiiksi jo suhteuttanut sen siihen... Kun sä oot perheellinen ja sä oot ollut pidempään tällä alalla, niin et todellakaan halua sunnuntaitöitä, et missään tapauksessa." (Jouni)

Kyselyssä selvitettiin myös sunnuntaillisten merkitystä halukkuuteen työskennellä sunnuntaisin. Kysymykseen "*Olisitko valmis työskentelemään sunnuntaisin, jos sunnuntailliset poistettaisiin?*" yksiselitteinen vastaus oli ei. Kaikista vastaajista 86 prosenttia ei olisi halukas sunnuntaitöihin ilman niistä saatavia lisiä. 13 prosenttia olisi valmis työskentelemään sunnuntaisin, mikäli menetetty lisäansio korottaisi kokonaispalkkaa. Vain yksi prosentti olisi valmis työhön sunnuntaisin ilman sunnuntaillisia.

KUVA 8 Valmius sunnuntaitöihin ilman sunnuntaillisiä (n = 805).

Ryhmäkeskustelussa kommentoitiin myös kesäistä keskustelua sunnuntaillisten poistamisen työllisyysvaikutuksista. Myyjien mukaan sunnuntaisin on nykyisinkin vain minimimäärä työntekijöitä töissä, eikä sunnuntaillisten poistaminen muuttaisi tilannetta. Sunnuntaillisista luopumista ja kokonaispalkan korottamista kommentoitiin seuraavasti:

"Sunnuntaillisten poisjättäminen ei tulisi lisäämään työllisyyttä, kun sunnuntaina meilläkin on osastolla klo 12–21 yksi henkilö." (Irja)

"Se on osa-aikaiselle jopa puolet palkasta yksi viikonloppu. Niin se olis aika reilu pudotus. (Tuula)

Ei se tulis tuntipalkkoihin koskaan semmoisia korotuksia. (Kerttu)

Ja sitten kun ne lisät on pois, niin sitten ruvetaan käyttämään kokoaikaisia sunnuntaina. Ja se on taas osa-aikaisilta pois, kun se palkka on sama kaikille. Ei, ei missään nimessä [hyväksytä sunnuntaillisten poistamista]."

"Kukas meistä nyt ei mielissään olis, ku ei tarte olla sunnuntaina ja lauantaina töissä ja korkeampi palkka tulee. Mutta mitäs sit ne, jotka joutuu ole siellä sunnuntaina ja lauantaina töissä, niillä tulee sama palkka. (Paula)

Sit se menee siihen, että pakotetaan joku töihin." (Emma)

6.4 Mielenpitoja sunnuntaityövuoroista ja aukiolojen laajentamisesta

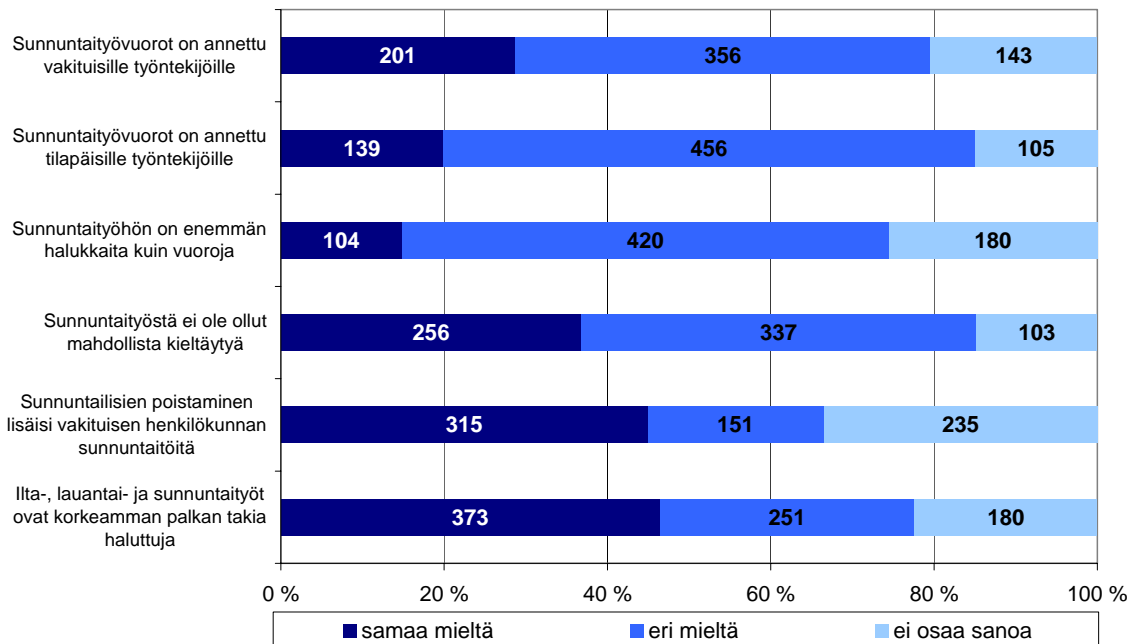
Kyselyssä selvitettiin myymälähenkilöstön mielenpitoja aukioloajoista ja niihin liittyvistä eri näkökulmista monipuolisesti eri väittämillä. Seuraavassa tarkastellaan mielenpitoja sunnuntain työvuoroista (KUVA 9). Vastausvaihtoehtoina olivat *samaa mieltä*, *eri mieltä* ja *ei osaa sanoa*. Kuviossa palkeissa on kuvattu vastaajien lukumäärä ja x-akselilta näkyy vastaajien prosenttiosuudet.

Väittämällä haluttiin selvittää muun muassa sitä, kuka vastaajien mielestä on tehnyt sunnuntaitöitä ja kehen sunnuntaityövuorot erityisesti vaikuttavat. Vastaukset ovat kuitenkin toisinaan ristiriitaisia, eikä yksiselitteistä vastausta kysymykseen ole pystytty tuottamaan.

Selkeimmin oltiin eri mieltä väittämästä "Sunnuntaityövuorot on annettu tilapäisille työntekijöille" (60 %). Suuri erimielisyys on yllättävää, sillä ryhmäkeskusteluissa tuotiin runsaasti esille sitä, että erityisesti sunnuntaisin suurin osa työntekijöistä on opiskelijoita tai muuta tilapäistä työvoimaa. Tarkasteltaessa tätä väittämää työsuhteen kannalta huomataan, että eniten samaa mieltä olivat tarvittaessa työhön kutsuttavat ja eniten eri mieltä olivat kokoaikaiset työntekijät. (TAULUKKO 12.)

Erimielisyyttä vallitsi kuitenkin myös väittämästä "Sunnuntaityövuorot on annettu vakituksille työntekijöille" (47 % eri mieltä). Siinä asetelma oli päinvastainen. Eniten eri mieltä olivat tarvittaessa työhön kutsuttavat ja eniten samaa mieltä olivat kokoaikaiset työntekijät. Myös *ei osaa sanoa* -vastausten osuus on varsin suuri. Ensimmäisen väittämän osalta se on noin viidenes vastaajista ja toisen väittämän osalta noin neljännes.

Väittämässä "Sunnuntaillisten poistaminen lisääsi vakituisten henkilökunnan sunnuntaitöitä" on hajontaa. Kolmasosa vastaajista ei osannut arvioida asiaa ollenkaan (*ei osaa sanoa* -vastauksia). Reilu viidesosa oli eri mieltä väittämästä ja kaksi viidesosaa oli samaa mieltä. Samaa mieltä olivat erityisesti kokoaikaiset työntekijät. Vaikuttaisi siltä, että kukin vastaaja kokee sunnuntai-työssä olemisen olevan suurinta omalla kohdallaan.

KUVA 9 Mielipiteitä sunnuntaitöistä.

Ryhmäkeskusteluissa keskustelijat muistuttivat, että usein valinnanvaraa ei ole, varsinkaan osa-aikaisilla. Peruspalkkaa pidetään niin pienenä, että työntekijät joutuvat ottamaan sunnuntai-vuoroja, vaikka eivät haluaisi, pelkästään paremman korvauksen vuoksi. Toisaalta, keskustelijoiden mukaan sunnuntain työvuoroja ei määrätä kaupassa pitkään työskennelleelle työntekijälle, koska tämä on työnantajalle liian kallista työvoimaa.

"Mun mielestä ongelma ei ole niinkään tässä aukiolotilanteessa, vaan siinä, että siitä ei makseta kunnon korvausta. Meillä nykyään se perusliksa on niin pieni, että ihmiset ottaa niitä vuoroja pakosta, vaikka ei haluaisi." (Matti)

"Jos on tällöisiä, jotka on ollut jo vuosikausia töissä, jotka ansaitsee kalleimman palkkaluokan mukaan, niin semmosille totta kai annetaan vähemmän viikonloppuja,

koska ne on kalliimpia työntekijöitä. Enemmän palkataan vaikka siihen toisaalta tekemään muutaman tunnin viikossa töitä joku opiskelija tai tämmönen, jolle ei tarvii maksaa sitten niin paljon. En minä tiiä onko sekään sitten kannattavaa, kun aina pitää opettaa uusia työntekijöitä." (Emma)

Ryhmäkeskusteluissa ja lomakkeen vapaamuotoisessa palauteosassa tuotiin esille sitä, että tärkeää olisi pitää sunnuntaityöt vapaaehtoisuuteen perustuvina työvuoroina. Yleisesti ajateltiin, etteivät kokoaikaiset, kuukausipalkalla olevat työntekijät ole kiinnostuneita sunnuntaityöstä. Osa-aikaisille sunnuntaityöt suotiin, sillä lisien taloudellinen merkitys ymmärrettiin.

Myös väittämästä "*Sunnuntaityöhön on enemmän halukkaita kuin vuoroja*" suurin osa vastaajista (57 %) oli eri mieltä. Ryhmäkeskustelussa tuotiin esille se, että erityisesti X-ketjun alle 100 m²:n myymälöissä, jotka ovat joka päivä auki klo 7–21 on joskus vaikeuksia löytää halukkaita työntekijöitä kaikille sunnuntaille. On koettu helpotukseksi, että on halukkaita osa-aikaisia opiskelijoita, jotka haluavat tehdä sunnuntaita.

"...on kurjaa, kun vapaa-aika viedään ja myymäläpäälliköillä voi olla ongelmia siinä, että kuinka se saa ne työvuorot täytettyä. Meillä on onneksi näitä osa-aikaisia opiskelijoita, jotka haluaa sunnuntaita." (Jaana)

Keskustelijat kuitenkin korostivat sitä, että niiden keskuudessa, jotka haluavat sunnuntaitöitä, työvuorot tulisi jakaa oikeudenmukaisesti. Jokaisen sunnuntaityövuoroja haluavan tulisi saada vuorollaan olla töissä sunnuntaina.

Enemmistö (46 %) oli samaa mieltä väittämästä "*Iltai-, lauantai- ja sunnuntaityöt olivat korkeamman palkan takia haluttuja*". Vuoden 1999 tutkimuksessa samaa mieltä olevien vastaajien osuus oli täsmälleen yhtä suuri.

Enemmistö (46 %) oli eri mieltä väittämästä "*Sunnuntaityöstä ei ole mahdollista kieltäytyä*". Kuitenkin yli kolmannes vastaajista oli samaa mieltä väittämän kanssa. (TAULUKKO 12.) Voimakkaimmin samaa mieltä olivat kokoaikaiset työntekijät (48 % kaikista kokoaikaisista vastaajista) ja eniten eri mieltä olivat tarvittaessa työhön kutsuttavat (61 % "tilapäisistä"). Toisin sanoen, tarvittaessa työhön kutsuttavien mahdollisuus kieltäytyä sunnuntaitöistä on suurempi kuin vakituisten kokoaikaisten työntekijöiden. Tämän nostivat esille myös ryhmäkeskustelijat.

"Opiskelijat tuo listan kuukaus kaks etukäteen, näinä päivinä mä voin tulla töihin. Ja sitten nämä vakkarit, niin niiden työaika määräytyy näiden opiskelijoiden mukaan." (Niina)

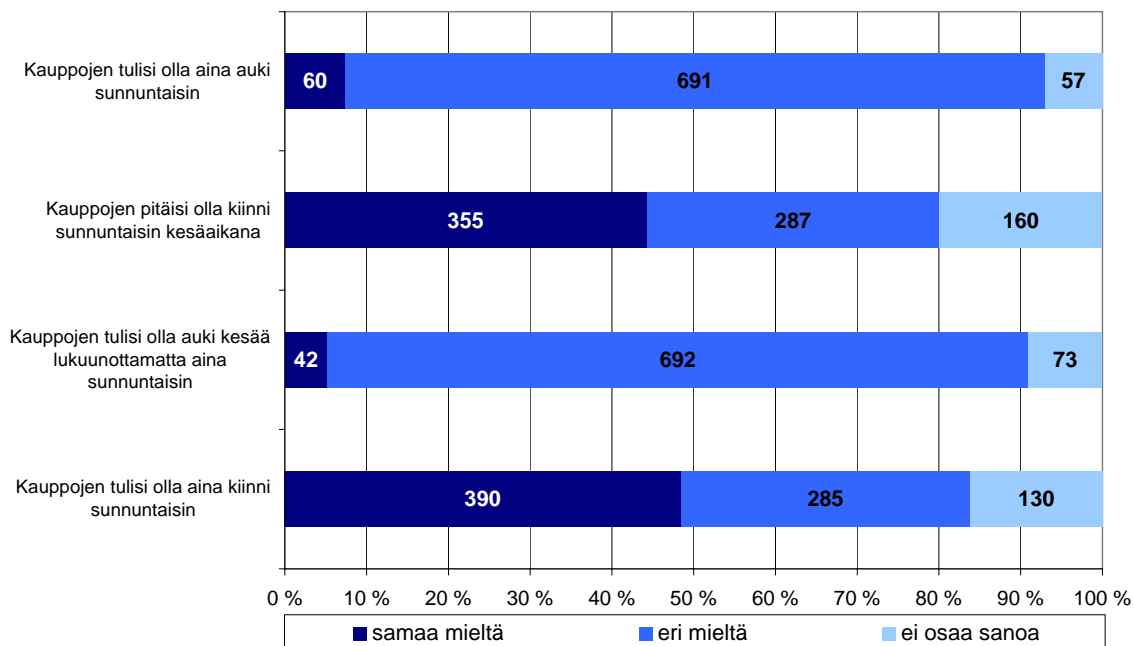
TAULUKKO 12 Mielipiteitä sunnuntiaukioloista työntekijäryhmittäin.

Väitteen kanssa samaa mieltä olevien osuus prosentteina kaikista sen ryhmän vastaajista (%).⁴

Kaikki	Alle 30-vuotias	30-44-vuotias	45-59-vuotias	Yli 60-vuotias	Kokoaikainen	Osa-aikainen	Tilapäinen	Yhden hengen talous	Lapseton pari	Lapsiperhe	Yksinhuoltaja	Muu talous
Sunnuntaityövuorot on annettu vakituisille työntekijöille												
29	24	32	27	31	40	27	24	31	31	35	17	35
Sunnuntaityövuorot on annettu tilapäisille työntekijöille												
21	20	19	23	16	17	21	24	18	19	19	28	20
Sunnuntaityöhön on enemmän halukkaita kuin vuoroja												
16	20	14	15	19	18	16	28	21	19	12	11	25
Sunnuntaityöstä ei ole ollut mahdollista kieltäytyä												
36	27	38	37	31	48	39	22	44	44	40	39	37
Sunnuntailisien poistaminen lisäisi vakituisen henkilökunnan sunnuntaitöitä												
44	44	45	43	38	46	43	39	55	39	44	39	44
Ilta-, lauantai- ja sunnuntaityöt ovat korkeamman palkan takia haluttuja												
46	57	48	37	41	46	46	50	49	45	45	56	45

Erityistä huomiota kysymyslomakkeessa kiinnitettiin sunnuntiaukiolojen laajentamiseen ympärivuotiseksi. Kaupan työntekijät eivät selvästikään toivo sunnuntain aukioloaikoja ympärivuotisiksi. Hieman useampi kuin yhdeksän kymmenestä vastustaa kauppojen aukioloa aina sunnuntaisin. (KUVA 10 ja TAULUKKO 13.) Lisäksi väittämään "*Kauppojen tulisi olla auki kesää lukuun ottamatta aina sunnuntaisin*" 85 prosenttia vastaajista vastaa olevansa eri mieltä. Kuten edellä, kuvan palkeissa on vastaajien lukumäärä ja x-akselilta näkyy vastaajien prosenttiosuudet.

⁴ Esimerkiksi kaikista alle 30-vuotiaista vastaajista 24 prosenttia on sitä mieltä, että sunnuntaityövuorot on annettu vakituisille työntekijöille. 49 prosenttia kaikista vastaajista, jotka kuuluvat yhden hengen talouksiin, on sitä mieltä, että ilta-, lauantai-, ja sunnuntaityöt ovat haluttuja korkeamman palkan takia.

KUVA 10 Mielipiteitä väittämiin sunnuntaiukioloajoista.

Toisaalta satunnaisten sunnuntaiukiolojen vastustus ei ole aivan yhtä voimakasta. Satunnaisten sunnuntaiukiolojen hyväksyntää kuvaa se, että väittämän "*Kauppojen tulisi olla aina kiinni sunnuntaisin*" vastauksissa on hajontaa. Lähes puolet (48 %) on väittämän kanssa samaa mieltä, mutta eri mieltä on reilu kolmannes (35 %).

Sunnuntaitöiden vastustus tuntuu kaiken kaikkiaan lieventyneen. Vuoden 1999 tutkimukseen (Nikkilä 1999) verrattuna sunnuntaiukiolojen vastustus on vähentynyt. Vuonna 1998 kaksi kolmasosaa vastaajista oli sitä mieltä, että kauppojen tulisi olla aina kiinni sunnuntaisin. Lisäksi asenteet olivat lieventyneet jo vuodesta 1998 verrattuna vuoteen 1995 (Raijas ym. 1995), jolloin vain 15 prosenttia vastaajista hyväksyi sunnuntaityöt omalta kohdaltaan. Kuten vuonna 1998, myös vuonna 2004 kokoaikaiset kannattivat hieman voimakkaammin kauppojen kiinni oloa sunnuntaisin. Yksinhuoltajat, lapsiperheet ja muissa talouksissa asuvat ovat erityisesti sunnuntaiukioloja vastaan. (KUVA 10 ja TAULUKKO 13.)

TAULUKKO 13 Mielipiteitä sunnuntiaukioloista työntekijäryhmittäin.

Väitteen kanssa samaa mieltä olevien osuus prosentteina kaikista sen ryhmän vastaajista (%).⁵

Kaikki	Alle 30-vuotias	30-44-vuotias	45-59-vuotias	Yli 60-vuotias	Kokoaikainen	Osa-aikainen	Tilapäinen	Yhden hengen talous	Lapseton pari	Lapsiperhe	Yksinhuoltaja	Muu talous	kannatan täysin vapaita aukioloja	kannatan nykyisen kaltaisia aukioloja	aukioloaikoja tulisi rajoittaa nykyisestä
Kauppojen tulisi olla aina auki sunnuntaisin															
7	13	6	5	3	7	6	22	5	9	6	4	11	56	6	2
Kauppojen pitäisi olla kiinni sunnuntaisin kesäaikana															
44	31	46	48	63	49	43	13	40	47	43	50	42	7	28	66
Kauppojen tulisi olla auki kesää lukuunottamatta aina sunnuntaisin															
5	5	5	5	3	5	5	13	2	7	5	7	3	16	6	2
Kauppojen tulisi olla aina kiinni sunnuntaisin															
48	31	49	58	53	53	47	19	44	47	50	56	53	15	28	73

Kesäsunnuntaisin kauppvoja pitäisi kiinni 44 prosenttia ja auki 36 prosenttia vastaajista. Myös kesäsunnuntain aukioloa vastustavista suuren osan muodostavat lapsiperheet (47 % kaikista lapsiperheistä) ja yksinhuoltajat (puolet kaikista yksinhuoltajista), mutta myös lapsettomat parit ovat samaa mieltä väittämästä "*Kauppojen tulisi olla kiinni sunnuntaisin kesäaikana*" (43 % kaikista lapsettomista pareista). Yhden hengen talouksista puolestaan 44 % oli väittämän kanssa eri mieltä.

Niistä harvoista vastaajista, jotka toivovat **kauppojen aukioloa aina sunnuntaisin**, suurin osa on **lapsettomia pareja**. Miltei puolet työskentelee kokoaikaisina. Näistä vastaajista reilut puolet kannattaa lisäksi täysin vapaita aukioloja. Kaupan toimialaan verrattuna suurimpana ryhmänä heistä noin neljäsosa työskentelee **lähikaupassa**. Noin kaksi viidesosaa vastaajista on ollut töissä sunnuntaisin satunnaisesti viimeisen puolen vuoden aikana, heidän **myymälänsä on ollut sunnuntaisin auki ympäri vuoden** ja he ovat **30–39-vuotiaita**.

Toisin sanoen, ne jotka kannattavat ympärivuotista sunnuntiaukioloa ovat suurimmaksi osaksi niitä, joilla on jo kokemusta sunnuntaityöskentelystä, mahdollisuus työskennellä minä sunnuntaina hyvänsä ja joille ei koidu vaikeuksia sovittaa yhteistä aikaa lasten kanssa. Myös ryhmäkeskusteluissa nousi esille se, että perheellisille ja erityisesti yksinhuoltajille tilanne on usein vaikeampi ja aukiololaajennusten vastustus on suurempaa kuin perheettömille.

"Jos ajatellaan kaupassa, siellä on naisia ja nykyään on aika paljon yksinhuoltajia, elämä menee hirvittävän hankalaksi, jos pitäis olla aina sunnuntaisin töissä, ihan tarpeeksi vaikeeta on jo illat." (Jaana)

Niistä vastaajista, jotka puolestaan ovat väittämän "*Kauppojen tulisi olla aina auki sunnuntaisin*" kanssa eri mieltä, noin puolet on osa-aikaisia. Runsas puolet vastaajista kannattaa muutenkin aukioloaikojen rajoittamista entisestään. Yli puolen osalla myymälä oli sunnuntaisin auki kesällä ja joulukuussa ja hieman vajaa puolet oli työskennellyt satunnaisesti viimeisen puolen vuoden aikana. Eri mieltä olevista vastaajista vajaa kaksi viidesosaa on lapsiperheitä. Työpaikan toimiala on noin neljänneksellä tavaratalo. Ikäjakauma on varsin tasainen.

⁵ Esimerkiksi kaikista alle 30-vuotiaista vastaajista 13 prosenttia on sitä mieltä, että kauppojen tulisi olla aina auki sunnuntaisin. 47 prosenttia kaikista osa-aikaisista vastaajista on sitä mieltä, että kauppojen tulisi olla aina kiinni sunnuntaisin.

Kuten edellä todettiin, osa-aikaisille sunnuntaitöiden taloudellinen merkitys on suuri, joten siitä syystä keskustelijat eivät olisi halukkaita poistamaan kaikkia vuoden sunnuntaiaukioloja, vaikka vastustivatkin kovasti sunnuntaiaukioloaikojen laajentamista ympärivuotiseksi ja vaikka heistä suurin osa ei itse ole valmis sunnuntaitöihin.

"Mun mielestä tää nykykäytäntö on hyvä, mä oon vähän kyselly työkavereilta, aika paljon ollaan sitä mieltä, että sunnuntaityo on kivaa, koska se on tulonlähde. En lähtisi heiltä töitä pois viemään, ja nyt tää näyttäis niin kun toimivan, että ne jotka haluaa tehdä sunnuntaita niin ne pääsee tekemään ja ne jotka ei halua, niin ne ei joudu tekemään. Jos se laajenis, niin sitten se menis kyllä niin, että kaikki joutuis. (Jaana)

Samaa mieltä, ton perustelun jälkeen." (Jouni)

Laajempien aukiolojen ja erityisesti kesäsunnuntaiden aukiolojen kannattavuutta tarkasteltiin myös vuoden 1999 kyselyssä, jonka vastaajista puolet oli eri mieltä väittämästä, jonka mukaan sunnuntaiaukiolo olisi lisännyt työpaikan kokonaisuutta. Useimmat (70 %) olivat sitä mieltä, että sunnuntaimyynti vähensi muiden päivien myyntiä ja että vain joulua edeltävinä sunnuntaina myynti lisääntyi siinä määrin, että oli kannattavaa pitää kauppa auki. Runsas puolet vastaajista ei pitänyt myöskään kesäsunnuntaiden aukioloa kannattavana.

Ryhmäkeskusteluissa kesän sunnuntaiaukioloista esitettiin muun muassa, että kaupunkien suurissa kauppakeskuksissa on turha pitää kauppia auki kesällä, mutta maaseudulla pienten kauppojen aukiolo on aiheellista mökkeilijöitä varten. Lisäksi ehdotettiin, että syksyllä sunnuntaiaukiolo voisi alkaa aiemmin, mutta kesällä kaupat tulisi pitää kiinni.

"Vois syksyllä aloittaa aikaisemmin sunnuntait ja jättää kesä pois. Ainut sitten maaseudulla, missä on näitä kesälomamatkailijoita, pienet kauppayksiköt vois olla sunnuntaina auki, mutta näissä isoissa kauppakeskuksissa se ei oo kyllä tarpeellista." (Paula)

"Yli 400 m²:n myymälöistä, en käsitä kyllä niitten kesällä auki pitämistä sunnuntaina. Se on liiketaloudellisesti täysin kannattamatonta." (Valtteri)

"Kesästä voisi poistaa isojen liikkeiden sunnuntaiaukiolot hyvin, joulun alla se on kyllä ihan järkevää, että ne pidetään." (Matti)

Edellisen lainmuutoksen perusteluiden mukaan aukioloaikoja haluttiin vapauttaa, että vahvistettaisiin pienten, alle 400 m²:n kauppojen kilpailuasemaa suhteessa suuriin myymälöihin sekä kioskeihin ja huoltoasemiin. Vuonna 1998 (Nikkilä 1999) 82 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että vapaat aukioloajat suosivat erityisesti suuria kauppia. Vuoteen 1995 verrattuna mielipiteissä oli tapahtunut muutos eli enemmistö oli siirtynyt sille kannalle, että juuri suuret kaupat hyötyvät aukioloaikojen vapauttamisesta.

Tämän kyselyn yhteydessä asiaa ei kysytty, mutta molemmissa ryhmäkeskusteluissa keskustelijat ottivat aiheen oma-aloitteisesti esille. Myyjien mukaan pienissä kauppoissa ei riitä asiakkaita, silloin kun suuret marketit ja kauppakeskukset ovat sunnuntaisin auki.

Ryhmäkeskustelijoiden mukaan kyseessä on pohjimmiltaan arvovalinta. Aiempi aukioloaikojen vapauttaminen on keskustelijoiden mukaan suosinut suuria liikkeitä. Pienet kaupat ovat kärsineet sunnuntain laajennetuista aukioloajoista. Kyse on päättävien tahojen valinnasta, suosi-taanko suuria keskittyneitä ketjuja vai pieniä kauppia.

"Meilläkin, kun nyt isot aukees, niin kyllä me saadaan ne hyllyt nättiin kuntoon sunnuntaina laiteltua, se on semmoista sipistelyä se sunnuntaipäivä pienissä kauppoissa sen jälkeen, kun on isot marketit auki." (Kerttu)

"Hetki, kun isot kaupat aukee, niin se on pienistä sitten kaikki pois." (Emma)

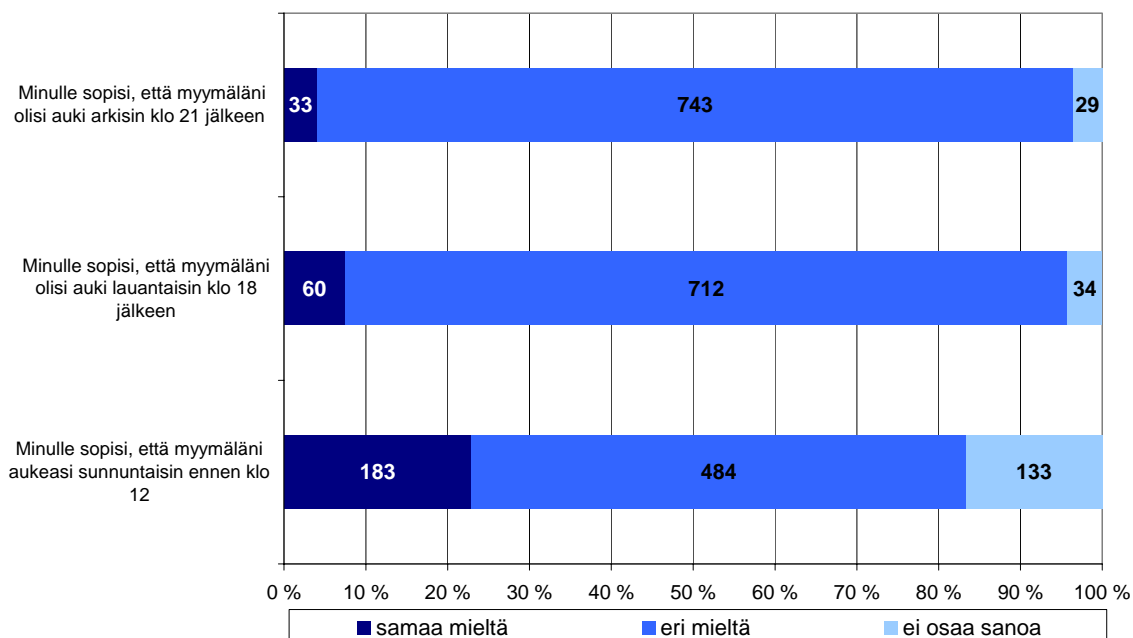
"Ne on nää kesät ja joulut aina näille pikkukaupoille semmoista hiljaista ne sunnuntait. Sitten taas, kun isot on kiinni, niin sunnuntait on hyviä meidän pikkukaupoille."
(Jaana)

7 MIELIPITEITÄ ERI LAAJENTAMISVAIHTOEHDOSTA

7.1 Arki-iltojen pidempi aukiolo

Seuraavissa luvuissa tarkastellaan eri vapauttamisvaihtoehtoja. Mielenpiteet perustuvat väittämiin "Minulle sopisi, että myymäläni olisi auki arkisin klo 21 jälkeen", "Minulle sopisi, että myymäläni olisi auki lauantaisin klo 18 jälkeen" ja "Minulle sopisi, että myymäläni aukeaisi sunnuntaisin ennen klo 12." Vastausvaihtoehdot olivat kuten edellä: *samaa mieltä*, *eri mieltä* tai *ei osaa sanoa*. Näitä täydentävät ryhmäkeskusteluista saadut perustelut ja mielenpiteet.

Yksiselitteinen vastaus väittämiin on, että erityisesti aukioloaikojen pidentämistä vastustetaan eniten. Ehdotetuista aukioloaikojen laajennuksista suurinta vastustusta kohtasi ehdotus arki-iltojen pidemmistä aukioloista. Vastaaajista 92 prosenttia oli arki-iltojen aukiolojen pidentämistä vastaan. (KUVA 11.)

KUVA 11 Mielenpiteitä aukioloaikojen pidennyksistä.

Ryhmäkeskusteluissa ja kirjallisen vastauslomakkeen palauteosiossa kävi selkeästi ilmi, että nykyisiä ilta-aukioloja pidetään aivan riittävinä. Ryhmäkeskusteluun osallistuneet olivat yleisesti sitä mieltä, että aiempi aukiolon pidennys arki-iltoihin ja sunnuntaisin klo 21:een asti on asiakkaiden kannalta tarpeetonta. Heidän mielestään asiakkaat ehtisivät asioida jo klo 20:een mennessä.

Keskustelijoiden mukaan kaupassa viimeiset tunnit ennen sulkemisaikaa ovat todella hiljaisia. Erityisesti haja-asutusalueella oltiin sitä mieltä, ettei asiakkaita riitä viikolla kaikkina iltoina kahdeksaan saakka. Esille tuotiin myös se, että palvelulinjat joissakin suuremmissa kauppoissa sulkevat jo klo 18, vaikka kauppa olisi auki klo 21:een saakka.

"Arkenakin illalla se klo 21:een asti oleminen ei välttämättä joka päivä ois tarpeellinen. Perjantai-ilta vois olla ja ehkä maanantai-ilta, mutta viikolla se on kyllä niin kuollutta." (Pilvi)

"Kyllä se 20 arkenakin ihan riittäis ja lauantaina klo 16." (Paula)

Pidennyksiä vastustettiin ryhmäkeskusteluissa sillä perusteella, että kaikenlainen oma vapaa-aika lyhenee minimiin. Samoin koettiin, että parisuhteelle jää hyvin vähän aikaa. Useasti myös kotimatkat kestävät pitkään erityisesti haja-asutusalueella, niin että työntekijöiden lepoaika jää lyhyeen. Seuraavassa on lainaus käydystä keskustelusta:

"Harrastukset jää kokonaan pois. Kaikki vapaa-ajan toiminta tapahtuu illalla ja sitten olet töissä." (Paula)

"Meillä taas on semmoinen tilanne, että meillä on isäntäkin vuorotyössä. Sitten on semmoinen viikko että hän on päivävuorossa ja mä olen iltavuorossa ja sitten mä oon ehkä viikolla päivän tai kaks vapaalla, mutt sit mä oon viikonlopun itte töissä. Se on kanssa sellaista, että lappuja kirjoitellaan, että ruoka on siellä ja siellä ja toinen laittaa aamulla, että käy kaupassa ja hae sitä ja sitä. (Kerttu)

Niin, viikko saattaa mennä, että ei kerkiää ku ovella morjestamaan, että no terve vaan, mie lähen nyt, kun toinen tulee. (Emma)

Toinen on sängyssä suunnilleen yölamppu pois siinä vaiheessa, ku toinen tulee viereen, niin ei se nyt mitään elämistä oo sitten. Vaikka lapset on jo isojakin niin kyl siinä muutakin elämistä pitäis olla sen jälkeenkin eikä vaan se lastenhoito." (Kerttu)

"Perjantaina oot illalla [töissä] ja lauantaina meet aamulla 6.30 niin siinä et kerkiää ku käydä käännyksessä kotona niin taas mennään töihin. Minäkin oon 10 aikaan illalla kotona ja sitten mulla soi 5:ltä aamulla kello taas töihin. Pitää ruveta valmistautumaan lähtöön, niin ei siinä paljon kerkiä muuta ku käydä nukkumassa, että sama ois, jos töissä ois sänky niin nukkuis siellä senkin ajan niin kerkiäis pitempään nukkua." (Emma)

Verrattuna vuoteen 1998 (Nikkilä 1999) valtaosa kyselyyn vastaajista oli tuolloinkin sitä mieltä, että aukiolo iltaisin klo 21:een saakka on turhaa. Myös vuonna 1995 (Raijas ym. 1995) sama prosenttiosuus vastaajista, eli 93 prosenttia oli sitä mieltä, että asiakkaat ehtisivät asioida kaupoissa klo 20:een mennessä. Mieliä ei toisin sanoen tunnu tapahtuneen muutosta kymmenen viime vuoden aikana.

Lisäksi myyjät epäilevät kaupan tilastoja, jotka osoittavat, että asiakkaita olisi riittävästi myös viimeisille tunneille. Ryhmäkeskusteluun osallistuneiden kokemuksen mukaan aina on olemassa se yksi "viime tipan asiakas", joka tulee ostoksille viisi minuuttia ennen sulkemisaikaa, olipa se mikä hyvänsä. Lisäksi keskustelijoiden mukaan myöhäiset ostajat hakevat usein vain olutta.

Vuoden 1999 tutkimuksessakin lähes 70 prosenttia päivittäistavarakaupassa työskentelevistä vastaajista oli sitä mieltä, että viimeisen tunnin asiakkaat ovat useimmiten oluen ja muiden juomien ostajia. Vajaa puolet (46 %) vastaajista oli sitä mieltä, että enemmistö tai merkittävä osa asiakkaista ostaa pelkästään olutta tai muita juomia. (Nikkilä 1999) Tähänkään asiaan ei tunnu tulleen suurta muutosta myyjien käsityksissä kuluttajan käyttäytymisestä, sillä myös ryhmäkeskusteluissa asia nousi voimakkaasti esille.

"Ei niin myöhään ookaan kauppa auki, etteikö se viimeinen kaljanostaja olis siellä. Että anteeksi, me suljettaisiin nyt. (Kerttu)

Sunnuntaiamuna ensimmäinen on kaljanostaja, joka tulee." (Pilvi)

Ryhmäkeskusteluissa nousi esille myös se, että myyjät uskovat aiempien aukioloaikojen pidentymisen johtaneen asiakasmäärän hajaantumiseen useammalle tunnille, mutta kokonaisasiakasmäärä on pysynyt samana. He toivat esille myös sen ristiriidan, joka julkisessa keskustelussa ei nouse heidän mielestään tarpeeksi esille, että ihmisten käytettävissä olevat tulot eivät kasva, vaikka kaupat olisivat auki 24 tuntia vuorokaudessa, joten kaupan voitot eivät muutoksesta

paranisi. Myyjät näkevät tilanteen mielettömänä ja siitä syystä koko aukioloaikojen laajentamiskeskustelun absurdina.

"Ja jos sillä ihmisellä on 100 euroa käytettävissä viikossa, niin ei se yht'äkkiä muutu 150 euroksi, vaikka se aukioloaika laajenisi siitä puolella." (Kerttu)

"Mä en usko, että rahaa kulutetaan enemmän, mä nään sen nytten niin kun jouluna ja kesällä" (Jaana)

Keskusteluissa nousi esille myös se, että arkiamuisin aukeamisajaksi riittäisi mainiosti myös klo 9. Ensimmäiset tunnit ovat myyjien mielestä hyvin hiljaisia, koska asiakkaita ei riitä ennen kuin vasta klo 9 alkaen. Ketjujen määräyksiä kritisoitiin, joiden mukaan kaikki ketjun myymälät avaavat ja sulkevat samaan aikaan huolimatta siitä, minkä verran asiakkaita riittää. Keskustelijat kokivat, että järkevintä olisi sopeuttaa aukioloajat todellisiin asiakasmääriin.

"Ketjussa on tehty ketjupäätös, että kaikki myymälät avaa klo 7, sulkee klo 21. Siellä maalla ensimmäinen mummo tulee kymmeneltä ostamaan puoli litraa maitoa. Sama sitten illalla, eihän siellä käy kahteen viimeiseen tuntiin ketään. Ne on aika kalliita tunteja sille työnantajalle." (Niina)

Kaiken kaikkiaan mielipiteissä ei tunnu tapahtuneen liennytyä vuoden 1999 jälkeen. Myös tuolloin aukioloaikojen laajentamisen vastustus oli suurta kaikissa ikäryhmissä, työsuhdetyypeissä ja eri toimialoilla. Lisäksi verrattuna vuoden 1995 tutkimukseen huomataan, että vastustus on säilynyt suurin piirtein samalla tasolla.

7.2 Lauantai-illan pidempi aukiolo

Vastahakoisuus työskennellä lauantai-iltana klo 18 jälkeen on yksi tutkimuksen selkeimpiä tuloksia. Vastaaajista 88 prosenttia ei olisi valmis työskentelemään lauantai-iltana nykyistä maksimiaukioloaikaa – klo 18 – pidempään.

Koska kaikki vastaajat ovat niin yhtä mieltä väittämästä, on vaikea löytää eroja vastaajien välillä. Tarkastellessa lauantai-illan aukioloa perhetaustaa vastaan, huomataan, että perhesuhteilla ei ole juurikaan vaikutusta vastauksiin (TAULUKKO 14). Vastustus on tasaista kaikissa ryhmissä. Vahvinta vastustus on lapsiperheissä, joista 91 prosenttia on ehdotusta vastaan. Tosin ero muihin ryhmiin ei ole merkittävä, sillä näissäkin vastustus on 88–89 %. Verrattaessa väittämää työsuhteen laatuun huomataan, että osa-aikaiset työntekijät ovat kielteisempiä lauantai-illan aukiolojen pidentämiselle. Kymmenesosa kokoaikaisista myyjistä olisi valmis olemaan myöhempään töissä lauantai-iltaisina. Tosin erot ovat hyvin pieniä. (LIITE 9.)

TAULUKKO 14 Mielipiteitä aukioloaikojen laajennuksista työntekijäryhmittäin.
Väitteen kanssa samaa mieltä olevien osuus prosentteina kaikista sen ryhmän vastaajista (%).⁶

Kaikki	Alle 30-vuotias	30-44-vuotias	45-59-vuotias	Yli 60-vuotias	Kokoaikainen	Osa-aikainen	Tilapäinen	Yhden hengen talous	Lapseton pari	Lapsiperhe	Yksinhuoltaja	Muu talous	kannatan täysin vapaita aukioloja	kannatan nykyisen kaltaisia aukioloja	aukioloaikoja tulisi rajoittaa nykyisestä
Minulle sopisi, että myymäläni olisi auki arkisin klo 21 jälkeen															
4	3	3	5	9	5	3	9	3	5	3	4	6	19	4	2
Minulle sopisi, että myymäläni olisi auki lauantaisin klo 18 jälkeen															
7	9	7	7	6	10	5	3	7	8	7	4	11	37	7	3
Minulle sopisi, että myymäläni aukeasi sunnuntaisin ennen klo 12															
23	27	22	21	9	23	21	41	20	24	23	30	20	41	27	17

Vastaajista, jotka olisivat valmiita lauantai-iltojen pidennettyihin työaikoihin, suurin osuus (44 %) suhtautuu vapauttamiseen kannattaen nykyisiä aukioloaikasäännöksiä. Heistä kaksi viidesosaa on töissä kioski- tai huoltamokaupassa. Verrattaessa siihen, milloin heidän työpaikkansa sulkeutuu nykyisin lauantaina selviää, että yli puolella (53 %) näistä vastaajista myymälä sulkeutuu lauantaisin klo 20 ja 24 välillä. Ikäjakaumaltaan reilu kolmannes myönteisesti lauantai-illan pidempään aukioloon suhtautuvista kuuluu 25–34-vuotiaisiin.

Toisin sanoen, lauantai-iltojen myöhäisemmän aukiolon kannalla on vain erittäin pieni osa vastaajista. Nämä vastaajat ovat suurimmaksi osaksi nuoria, jotka jo nykyisin työskentelevät myöhään lauantai-iltaisin kioskeissa ja huoltoasemilla.

Ryhmäkeskusteluissa ja kirjallisessa vapaamuotoisessa palautteessa myyjät esittivät, että lauantai- aukioloa tulisi rajoittaa entisestään ja että kaupat voisi sulkea aikaisemmin. Useat ehdottivat sopivaksi lauantain sulkemisaikaksi klo 16, mutta muutama ehdotti klo 15.

"Kesällä lauantainakin klo 18 on varmaan liian pitkään. Siellä käy vain näitä kaljanostajia viimeisien tuntien aikana." (Irja)

"Minun mielestä voitais sulkea aikaisemmin. Klo 16 on hyvä aika. Ihmiset pääsee viikonlopun viettoon." (Niina)

Lisäksi kommentoitiin lauantain aukeamisaikaa. Sopivana avaamisaikana pidettiin yleisesti klo 9. Erityisesti maaseudulla kahden ensimmäisen tunnin aikana klo 7–9 asiakkaita ei riitä kaupassa.

"Meillä lauantaina aukee seitsemältä, niin ihan riittäis yhdeksältä aueta, se kaks ensimmäistä tuntii on kyllä niin hiljaista, että ei miun mielestä kannata. Kukaan ei varmaan lähde seitsemältä lauantai- aamuna kauppaan, jos ei oo ihan pakko." (Emma)

"Musta sen avaamisen vois kyllä siirtää myöhemmäks, esim. ihan hyvin 9:ään tai 10:een." (Matti)

⁶ Esimerkiksi kolmelle prosentille kaikista alle 30-vuotiaista vastaajista sopisi myymälän aukiolo arkisin ilta-yhdeksän jälkeen. Kaikista yksinhuoltaja-vastaajista 30 prosenttia on samaa mieltä väitteestä "Minulle sopisi, että myymäläni aukeaisi sunnuntaisin ennen kahtatoista".

7.3 Sunnuntaiaamun aikaisempi aukiolo

Sunnuntaiaamun aikaisempaa aukeamista vastustetaan selvästi vähemmän kuin aukioloaikojen pidentämistä illasta, vaikka tässäkin kaksi kolmasosaa on väittämistä eri mieltä. Samaa mieltä väittämistä on 23 prosenttia kaikista vastaajista.

Ryhmäkeskusteluissa asia ei noussut voimakkaasti esille, eikä se herättänyt kenessäkään voimakkaita tunteita. Sunnuntain avaamisaika ei kenties sen takia kiinnostanut keskustelijoita, koska keskustelu sunnuntaiaukioloista ylipäätään kävi niin vilkkaana. Yleisesti oltiin kyllä sitä mieltä, että sunnuntain aukioloaika klo 12:een on sopiva, eikä sitä tarvitsisi muuttaa.

"On parempi, että sunnuntaina ne kaupat aukee vasta 12, en mä haluis sitä aikaisemmaks siirtää." (Matti)

Niistä vastaajista, jotka olisivat valmiita työskentelemään sunnuntaiaamuisin aikaisemmin, aavistuksen verran enemmän samaa mieltä olivat kokoaikaiset työntekijät, mutta erot ovat niin pienet, etteivät ne ole huomattavia. Iän lisääntymisen myötä halukkuus työskennellä aiemmin sunnuntaiaamuisin lisääntyy. Alle 30-vuotiaista 27 prosenttia olisi valmis työskentelemään jo ennen klo 12, mutta yli 44-vuotiaista viides osa. Perhetaustalla ei ole suurta merkitystä halukkuudessa työskennellä aiemmin sunnuntaiaamuisin. Samaa ja eri mieltä olijoissa oli yhtä suuri osuus kustakin perhetyypistä. Vastustus on samalla tasolla kaikkien perhetyyppien sisällä. Kaikkein suurinta vastustus oli yhden hengen talouksissa, mutta erot perhetyyppien välillä ovat käytännössä hyvin pieniä.

Keskusteluissa kommentoitiin lisäksi sunnuntai-illan myöhäistä aukioloa. Kommentit olivat samoilla linjoilla kuin kommentit arki-iltojen aukioloajoista:

"Sais viimeistään kuudelta sunnuntaisin mennä kiinni. Klo 18 on jo maksimi." (Emma)

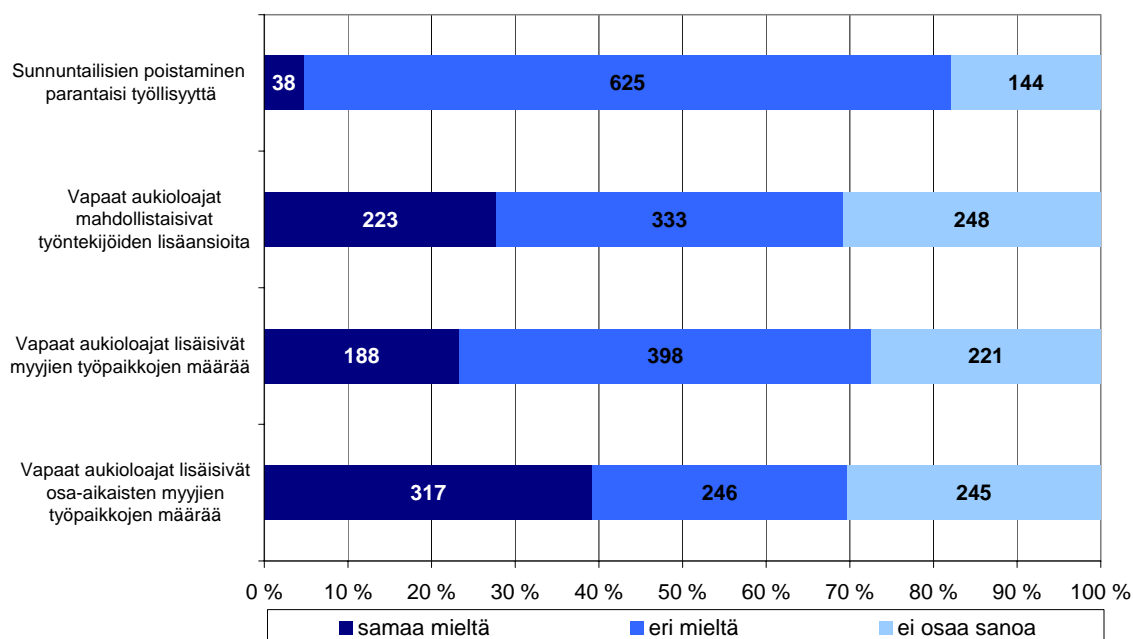
"Than liian myöhään auki [klo 21]" (Sari)

Silloin oli hyvä, kun oli se neljä tuntia, kun oli se 12–16, taikka sitten ei tarte olla ollenkaan auki." (Niina)

8 TYÖLLISYYS JA TYÖOLOJAT

8.1 Työllisyys

Julkisessa keskustelussa on tuotu esille aukioloaikojen vapauttamisen positiiviset vaikutukset työllisyyden kehitykseen. Sen vuoksi tutkimuksessa haluttiin selvittää kaupan työntekijöiden tähän asiaan liittyviä mielipiteitä. Lisäksi haluttiin tutkia, mitä mieltä työntekijät olisivat sunnuntaillisten poistamisen työllisyysvaikutuksista. Mielipiteitä selvitettiin taas muutamien väittämien, joista voitiin olla edellä olevaan tapaan samaa tai eri mieltä. Näitä täydennettiin ryhmäkeskusteluissa esille tuoduilla kommentteilla.

KUVA 12 Mielipiteitä aukioloaikojen vaikutuksista työllisyyteen.

Suurinta erimielisyys oli väittämän "*Sunnuntaillisten poistaminen parantaisi työllisyyttä*" kohdalla. Vastaajista 77 prosenttia oli väitteen kanssa eri mieltä ja vain 5 prosenttia oli samaa mieltä. (KUVA 12 ja TAULUKKO 15.) Toinen väittämä, josta suurin osa vastaajista oli eri mieltä, oli väittämä "*Vapaat aukioloajat lisäisivät myyjien työpaikkojen määrää*". Tästä väittämästä samaa mieltä oli 23 prosenttia, kun erimielisten osuus oli noin puolet.

TAULUKKO 15 Mielipiteitä työllisyydestä työntekijäryhmittäin.

Väitteen kanssa samaa mieltä olevien osuus prosentteina kaikista sen ryhmän vastaajista (%).⁷

Kaikki	Alle 30-vuotias	30-44-vuotias	45-59-vuotias	Yli 60-vuotias	Kokoaikainen	Osa-aikainen	Tilapäinen	Yhden hengen talous	Lapseton pari	Lapsiperhe	Yksinhuoltaja	Muu talous
Sunnuntaillisten poistaminen parantaisi työllisyyttä												
5	3	5	6	0	5	4	16	5	3	6	7	3
Vapaat aukioloajat mahdollistaisivat työntekijöiden lisäansioita												
28	33	28	23	22	29	25	44	26	27	29	30	28
Vapaat aukioloajat lisäisivät myyjien työpaikkojen määrää												
23	33	20	21	16	25	20	47	18	25	23	22	26
Vapaat aukioloajat lisäisivät osa-aikaisten myyjien työpaikkojen määrää												
39	47	37	36	34	46	31	56	42	41	37	37	42

Myös ryhmäkeskusteluissa esille nousivat työllisyyttä koskevat kysymykset. Keskustelijoiden yhteinen mielipide oli, että aukioloaikojen vapauttaminen ei toisi alalle yhtään lisää työntekijöitä. Työntekijöiden kokemuksena on ollut, että edellisen muutoksen myötä työntekijöiden määrä on vähentynyt. Kysymyslomakkeiden vapaamuotoiseen palauteosioon tuli useita kommentteja myös siitä, miten työntekijöiden väheneminen kaupoissa näkyy työkuormituksen kasvamisena. Usea vastaaja kommentoi sitä, että aukioloaikojen vapauttaminen lisäisi nykyisten työntekijöiden työmäärää. Lisäksi sunnuntaityötä kommentoitiin ryhmäkeskusteluissa, että ne ovat rankkoja päiviä, koska kaupoissa ei ole tarpeeksi työvoimaa.

"Aikanaan mä oon ollut yhdessä kaupassa 9 vuotta. Kun menin sinne, niin meitä oli 52 ja kun mä sen 9 vuoden päästi lähin, niin meitä oli 32 ja myymäläpinta-ala oli kasvanut puolella ja aukioloajat oli kasvanut. Tehtiin vaan paljon enemmän töitä pienemmällä porukalla. Että ei se lisännyt mitään. Se on aika raaka esimerkki ku 20 ihmistä." (Kerttu)

"Jos me halutaan työllistää ihmisiä paremmin, niin se tapahtuu pienten liikkeiden kautta." (Matti)

Aiemmat tutkimustulokset tukevat ryhmäkeskustelijoiden havaintoja työntekijöiden vähenemisestä. Vuoden 1999 tutkimuksen mukaan valtaosa vastaajista arvioi, että arki-iltojen lisätunnin aikana on asiakkaita ollut ennakoitua vähemmän tai korkeintaan sama määrä kuin muulloin. Nämä vähäiset asiakasmäärät olivat vastaajien mukaan heijastuneet henkilökunnan määrään. Myös henkilökuntaa arvioitiin olevan vähemmän kuin tavallisesti. Henkilökunnan määrää oli kuitenkin supistettu myös niissä myymälöissä, joissa asiakasmäärät olivat pysyneet vähintään keskimääräisellä tasolla.

Väittämästä "Vapaat aukioloajat lisäisivät osa-aikaisten myyjien työpaikkojen määrää" oltiin sen sijaan hieman enemmän samaa mieltä (39 %) kuin eri mieltä (30 %). Tämä kehitys ei välttämättä olisi työntekijöiden kannalta positiivista, sillä moni tekee nytkin vastentahtoisesti osa-aikatyötä. Työllisyyttä koskevat väittämät herättävät kuitenkin vastaajissa kaiken kaikkiaan

⁷ Esimerkiksi kolme prosenttia kaikista alle 30-vuotiasta vastaajista uskoo, että sunnuntaillisten poistaminen parantaisi työllisyyttä. Kaikista kokoaikaisista vastaajista 25 prosenttia on samaa mieltä väittämästä "Vapaat aukioloajat lisäisivät myyjien työpaikkojen määrää".

paljon epävarmuutta, koska "ei osaa sanoa" -vastausten osuus on varsin suuri. Tämänkin kysymyksen osalta miltei kolmasosa ei osaa arvioida mahdollista kehitystä.

Ryhmäkeskusteluissa puhuttiin paljon nimenomaan osa-aikaisuudesta ja niistä taloudellisista paineista, joita vähät viikkotuntimäärät aiheuttavat työntekijöille. Haja-asutusalueella ongelmia aiheuttavat myös julkiset kulkuyhteydet, jolloin oman auton käyttö on ainoa vaihtoehto. Oman auton käyttöön liittyy kuitenkin lisäkustannuksia, jotka osa-aikaisten työntekijöiden tuloista ovat suuri erä. Kyselylomakkeen vapaamuotoiseen palauteosioon kommentoitiin erityisesti lauantain ja sunnuntain julkisia kulkuyhteyksiä. Mitä myöhempään kaupat ovat auki maaseudulla, sitä hankalammiksi kotimatkat käyvät julkisilla kulkuneuvoilla. Ryhmäkeskusteluissa asiaa kommentoitiin seuraavasti:

"Osa-aikaisten palkalla ei elä. Sitten maksetaan tukiainen tukiaisen päälle. Miten muka tulee toimeen 15 tunnilla viikossa? Ja nää työpaikat on kaikki tällaisia, ei kunnan työpaikkoja sanotaan, koska yhdestäkään työpaikasta ei makseta normaalia palkkaa, sieltä vaan pikkusen hilkkuja nakataan. Tule niillä toimeen, jos tulet, jos et tule, niin et. Minä kunnioita AKT:tä siitä, että AKT lakkoili, että linja-autokuskit ei joutuneet tähän osa-aikaiskierteeseen. Jos ukko olis ollut linja-autokuski 20 tunnilla, akka myyjä 20 tunnilla, niin millähän ne ois elänyt: sosiaaliluukulla. Tähän ollaan tulossa." (Tuula)

"Ja osa-aikaisilla on vielä ne lastenhoito-ongelmat. Työmatkojen takia ei se päivähoito oo sitä neljää tuntia vaan 6 ja silloin maksat sen täyden maksun." (Pilvi)

"Maaseudulla yleiset kulkyhteydet ei oo hyvät ja oman auton pito maksaa, ei sinne kannata etes lähtee töihin, jos vaan 20 tuntia teet viikossa töitä." (Emma)

"Se neljän tunnin minimityöaika. Mä oon ihmetellytkin, että missä vaiheessa meillä on pitänyt lähteä keskustelemaan neljän tunnin minimityöajasta? Missä muilla aloilla kuin palvelualoilla puhutaan **neljän tunnin** minimityöajasta?" (Pilvi)

Lisäksi keskustelijat kantoivat huolta siitä, että kauppa ei palkkaisi vapauttamisen myötä enää ollenkaan vakituista henkilökuntaa, olipa se koko- tai osa-aikaista, vaan työvoimana käytettäisiin yhä enemmän tilapäistä vuokratyövoimaa. Keskustelua käytiin myös yhteiskunnan pidempiaikaisesta kehityksestä ja mahdollisesta työvoimapulasta, jonka on epäilty olevan edessä erityisesti matalapalkka-aloilla.

"Tuntiraamit on kyllä kasvanut, mutta se kanta, joka toteuttaa sitä tuntiraamia, se on pienentynyt. Yhtään enempää ei tuu kokoaikaisia eikä yhtään enempää tuu osa-aikaisia, mutta vuokratyövoiman käyttö lisääntyy merkittävästi." (Valtteri)

"Mä näkisin sen peikon, että jos niitä lähdetään vapauttamaan vielä enemmän, niin näiden läpijuoksijoiden määrä vain kasvaa. Mistä ne löytää loppujen lopuksi kaikki ne työntekijät, jos kaikki kaupat yks kaks onkin auki esim. klo 24, eihän niitä ole." (Jouni)

Ryhmäkeskustelun osallistajat ottivat kantaa myös aukioloaikojen mahdollisen **supistamisen** vaikutuksista työllisyyteen. Epäiltiin, että myös aukioloaikojen lyhentäminen voisi johtaa työpaikkojen vähenemiseen. Keskustelijat esittivät, että työnantajan halukkuus tehdä kokoaikaisia työsopimuksia vähenisi huomattavasti. Toisaalta ajateltiin, että supistamisen myötä työnantajan olisi pakko palkata alan omia ammattilaisia. Tällä hetkellä lyhin sopimus on neljän tunnin mittainen, eivätkä kaikki tilapäiset työntekijät ehdi töihin viimeistään klo 16, jos kaupat sulkeutuisivat jo klo 20. Tämänkään ei kuitenkaan uskottu tuovan alalle lisää kokoaikaisia työntekijöitä.

"Kuka ihminen, joka joutuu elättämään perheensä suostuu tulemaan jollain 4 tai 5 tunnin sopimuksella per päivä töihin, kun sä et yksinkertaisesti elä sillä. Eihän kaupat tee kokoaikaisia sopimuksia enää." (Jouni)

"Nythän ne voi tehdä 4 tunnin sopimuksia, kun ne pääsee siihen viideltä ja on yhdeksään ja sitten niitten ois pakko palkata ammattitaitoisia, siis ns. alan ammattilaisia, kun se supistuis niin ne pääsis niin kun lyhemmällä vuorolla. Meilläkin ihmiset tulee töihin kuuteen tai viiteen, eihän meillä millään pysy 2 vuorolla, siinä pitää olla se välivuoro." (Matti)

"Sanotaan työnantajan intressit tehdä kokoaikaisia työsopimuksia loppuis kyllä siihen." (Valtteri)

8.2 Tilapäisen työvoiman ehdoilla

Keskusteluissa nousi esille kaupan alalla vakituisesti työskentelevien huoli siitä, että kaupan työoloja rakennetaan tilapäisen työvoiman ehdoilla. Vakituisesti kaupan alalla työskentelevät kokivat, että tilapäisen työvoiman takia heidän vaikutusmahdollisuutensa omiin työoloihinsa on heikentynyt.

Ongelmana on, että muutaman vuoden kaupassa työskentelevien, kenties opintojaan rahoittavien väliaikaisten työntekijöiden kautta kauppa saa läpi koko alaan vaikuttavia kompromisseja, joista nämä eivät kuitenkaan kärsi enää todelliseen ammattiinsa siirryttyään. Sen sijaan kaupanalan ammatillaiset joutuvat elämään pysyvästi yhä huonommilla ehdoilla.

"Aika tyhmää, että niitä aukioloaikoja lähdetään tekemään sen mukaan, mitä ne opiskelijat haluaa, kun ne opiskelijathan ei oikeesti meille töihin jää. Pitäisi ajatella sitä vakihenkilökuntaa, jotka siellä on oikeesti töissä, jotka saa siitä elannon ja jotka tarvii sen säännöllisen vakituisen työpaikan ja ovat sitoutuneita." (Jaana)

"Kun otetaan näitä nuoria niin nehän ei uskalla sitten sanoa mitään. Vaikka joku vanhempi työntekijä yrittäiskin, että ruvetaan nyt joukolla jotakin asiaa ajamaan, että saatais paremmaksi. Mutta ei nää nuoret uskalla, ne pelkää että ne menettää sen 4 tuntiakin töitä, että heidät potkaistaan pois. Ne ei uskalla ruveta sitten työnantajaa vastaan kapinoimaan, vaikka tietävätkin, että asiassa on väärin tehty, ne tyytyy vaan siihen kohtaloonsa." (Emma)

"Tuntuu siltä että tämä 60–70 %, joka on näitä läpikulkijoita, keissejä viedään läpi sen ajattelutavan kautta, ja ei ollenkaan katota nyt sen 30 %:n mukaan, se kenellä on se ammattitaito, hiljainen osaaminen, joka on yleensä se, joka tekee sen ihan oikean tuloksen, jos puhutaan karrikoiden. Kyllä työnantajat lähestyy tätä aukioloaikkaa ihan tämän 70 %:n mukaan, koska se on massa, mitä voi käsitellä, se suostuu." (Valtteri)

"Just semmonen läpikulkija, jotka on siellä vuodesta neljään vuoteen, niin nehän tottakai mielellään on töissä [sunnuntaisin] ja ottaa paremmat rahat, jolloin se epämukavuus, jolloin sun pitää olla töissä [sunnuntaisin] niin tottakai ne mielellään tekee kun niillä ei oo muita rajoitteita, ei oo lapsia tai mitään tällasia, mutta sitten kun ne valmistuu, niin sitten se on tosta noin (viuh) samantien ulos." (Jouni)

8.3 Huoli ammattitaidosta

Keskustelijat puhuivat myös työpaikan kehittämiseen sitoutumisesta. Tässäkin aiheessa keskustelu kärjistyi vastakkainasetteluksi vakituisen työvoiman ja tilapäisen työvoiman välillä. Vakituiset ja perheelliset työntekijät kokivat vahvasti, ettei tilapäinen työvoima, ns. läpijuoksijat, ole sitoutunut työtehtäviinsä. Toisaalta itse ns. tilapäisenä kaupan alalla työskentelevä Mervi protestoi keskustelua eikä pitänyt vakituisen henkilökunnan kritiikkiä oikeutettuna.

"Jos niitä vapautetaan, niin eihän tää ammattitaitoista, sitoutunutta väkeä tuo lisää." (Jouni)

"Työhön sitoutuminen puuttuu täysin. Tilapäisiä ei kiinnosta kaupan yhteisöllisyys. (Niina)

"Eikä opiskelija, ne on rahan takia siellä, ei ne anna sille kaupalle mitään eikä voi sanoa, että niin kuin paneudu siihen kaupan tehtäviin, on vaan että hyö saa sen rahan jostakin. (Paula)

Niin että ku ovi laitetaan lähtiessä kiinni, niin sitä ei mietitä, että jääkö sinne kaikki nyt silleen ku piti, että minä oon tehny työvuoroni ja sillä siisti." (Emma)

"Meillä on pieni sen verran pieni tiimi että kyll siellä jokainen joutuu jotain tekeen. Mä uskon että monessa muussakin opiskelijat, ne ei oo vaan niin ku että ne tulee ja tekee homman, aattelee että ihan sama että mä otan tästä vaan tämän rahan." (Mervi)

Keskustelijat kantoivat huolta myös myyjän ammattitaidon säilymisestä. Yhä suurempi osuus ajasta menee siihen, että uusille tilapäisille työntekijöille neuvotaan, mitä tulee tehdä. Pahimassa tapauksessa se ei riitä, vaan kokeneempi myyjä joutuu tekemään saman uudelleen. Seuraavassa on lainaus käydystä keskustelusta:

"Tämä kaupan myyjän ammatti, mikä oli ennen arvostettu hyvä ammatti, se on tavallaan pilattu. Siis on melkein onnettomuus joutua kauppaan töihin tänä päivänä. (Tuula)

Niin, ja meistä tehdään moniosajia, se erityisosaaminen häviää kokonaan. Jokainen käypi räpistelemässä vähän siellä sun täällä. (Irja)

Eikä tiä mitään, jos sanotaan näin. Ei voi oppia kaikkea ykskaks." (Paula)

"Silloin kun oon tullut silloin aikoinani [alalle], sehän piti ne hommat tehdä todella hyvin ja kunnolla ja silloin koulutettiin. Meitä koulutettiin tavarantuntemukseen ja tavarantietouteen. Tänä päivänä kun näitä tulee, niin se ainut kunhan sinä teet nopeesti. Sillä ei oo mitään merkitystä, että mitä se jälki on. Ja paineet on tänä päivänä pitkäaikaisille, vanhemmille työntekijöille, kun sä oot niin onnettoman hidas. Että kun toinen tekee sen huomattavasti nopeammin kuin sinä, että mistä se johtuu. Se on harmi ku meidät on opetettu siihen, että tee työsi kunnolla. Mutta tänä päivänä sillä ei oo mitään merkitystä. (Pilvi)

Mut se on huomioitava, että meillä on harjoittelijoita ja koululaisia, joita ei keritä perehdyttämään. Ne siellä vaan yksin touhua. Vanhempi myyjä tekee sen saman työn kaksi kertaa, koska se ei mee oikein, niin se tehdään uudelleen. Ja kun ei oo aikaa perehdyttää näitä töihin. Näitä on kyllä pilvin pimein, kaupat on täynnä näitä koululaisia ja harjoittelijoita. Ne tekee mitä vaan, mitä sattuu huvittamaan, jos sanoo että tuo, mut ei neuvota sitä, se tehdään se työ uudelleen joka tapauksessa. Eihän ne pysty ees, kun ne ei tiä miten ne hommat hoidetaan siellä kaupassa." (Paula)

9 TURVATTOMUUS JA YKSINTYÖSKENTELY

Kysymyslomakkeiden avulla suoritetuissa mielipidekyselyissä on se yleinen heikkous, että vastaus saadaan vain kysytyyn asiaan. Tässä tapauksessa kyselyn heikkous oli se, että kysyttäessä vapauttamisen aiheuttamaa suurinta huolta (ks. kappale 5.2), listaan ei ymmärretty lisätä yksintyöskentelyn lisääntymisen ja väkivallan uhan kasvamisen aiheuttamaa huolta. Molemmissa ryhmäkeskusteluissa tämä näkökulma tuli esille ensimmäisenä ja voimakkaimpana kysyttäessä aukioloaikoihin liittyviä huolia.

"Aukiolojen vapauttamisessa on se huoli, että yksintyöskentely tulee lisääntymään ja sen seurauksena väkivallan uhka tulee lisääntymään." (Pilvi)

"Aikanaan kun tuli tää, että ruvetaan aukioloaika lisäämään niin sen piti lisätä työllisyyttä, mutta... (Kerttu)

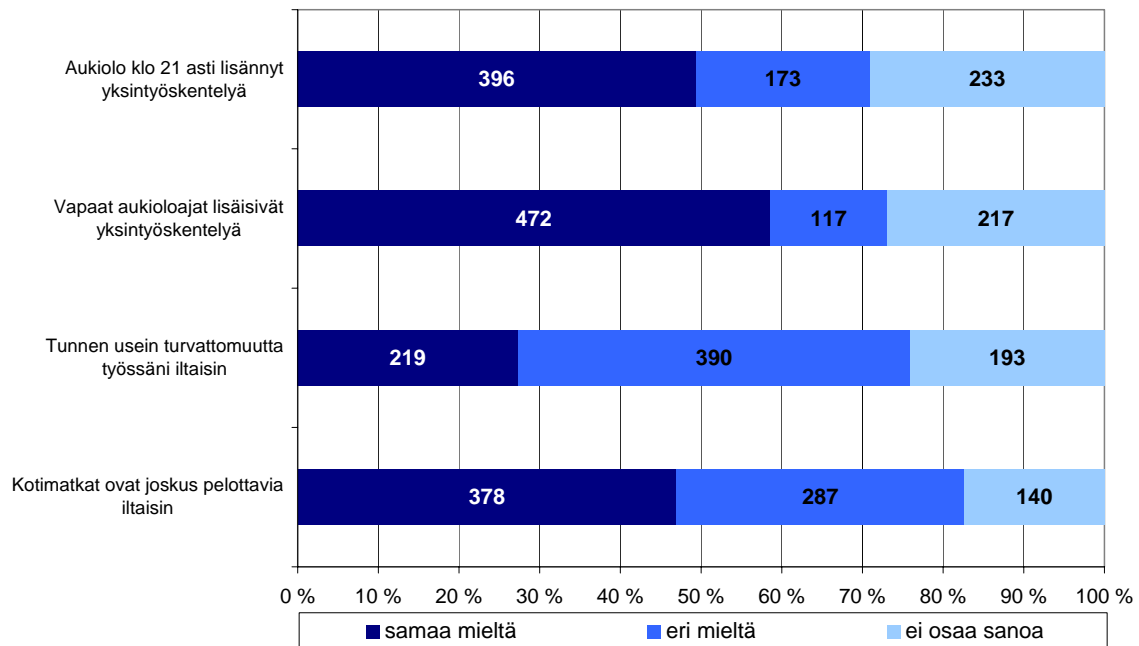
Mutta koko ajan niitä [henkilöstöä] vain vähennetään, koko ajan vaan yksinoloa lisätään." (Emma)

"Eniten huolestuttaa se väkivallan uhka, kun meillä jo nyt pelätään. Mitä se on sitten, kun kaupat on yötä myöten auki? Kaiken maailman hörhöt liikkuu viikonloppuna sekopäisinä siellä." (Niina)

"Nykyisin, nyt kun aukesi nämä isot [marketit], niin me ollaankin lauantaiaamusta 3,5 tuntia itekseen ja sitten vasta [klo 12:30] tulee seuraava siihen loppupäiväksi. Sama sunnuntaina ollaan yksin. Arkenakin nykyisin ollaan kesken päivää yksin. Niitä on nyt lisätty niitä yksintyöskentelyjä tän takia." (Kerttu)

Vuoden 1999 tutkimuksen (Nikkilä 1999) mukaan yksintyöskentely oli lisääntynyt tasaisesti kaikissa myymälätyypeissä. Esitetyn väittämän "*Aukiolo klo 21 asti on lisännyt yksintyöskentelyä*" kanssa 70 prosenttia vastaajista oli samaa mieltä. (Nikkilä 1999.) Vuoden 2004 tutkimuksessa noin puolet vastaajista oli väittämästä samaa mieltä. Noin viidesosa vastaajista oli eri mieltä väittämästä. (KUVA 13.) Toisin sanoen vastaajat eivät nähneet muutosta vuonna 2004 enää yhtä synkkänä kuin vuonna 1998.

Työsuhteiden mukaan väittämän vastaajien mielipiteissä ei ollut eroja. Kokoaikaisten ja osa-aikaisten osuus samaa mieltä olevista on yhtä suuri. (TAULUKKO 16.) Myöskään ikäluokittain suuria eroja ei ollut. Eniten samaa mieltä olevia oli 45–59-vuotiaissa. (58 % kaikista 45–59-vuotiaista oli väittämän kanssa samaa mieltä.) Kaupan toimialan mukaan tarkasteltuna väitteen kanssa samaa mieltä ovat erityisesti vastaajat, jotka ovat töissä **lähikaupoissa** (60 % kaikista lähikaupoissa työskentelevistä), **kioski- tai huoltamokaupoissa** (56 %) ja **erikoiskaupassa** (51 %). Nämä ovatkin usein pieniä yksiköitä, joissa monesti joudutaan työskentelemään yksin. Suurissa marketeissa on yleensä pakko olla useampi ihminen töissä, jo pelkästään myymälän koon vuoksi. Suurissa marketeissa ja tavarataloissa on lisäksi yleensä vartijat paikalla. Siitä huolimatta suurissakin marketeissa osastoilla saattaa olla vain yksi ihminen, kun aiempina vuosina työntekijöitä on ollut useampia. Toisaalta väittämän kanssa samaa mieltä olevien osuus on laskenut vuodesta 1998, joten jonkinlaista liennytyistä mielipiteissä on tapahtunut.

KUVA 13 Mielipiteitä turvattomuudesta ja yksinyöskentelystä.

Väittämän "*Vapaat aukioloajat lisäävät yksinyöskentelyä*" kanssa samaa mieltä oli 59 prosenttia vastaajista. Vastaajista 15 prosenttia oli väittämästä eri mieltä. Ikäluokittain vastaajissa ei ollut suuria eroja. Vähiten samaa mieltä olivat alle 30-vuotiaat, joista kuitenkin puolet oli väittämän kanssa samaa mieltä. Myös tämän väittämän osalta samoilta kaupanaloilta olevat vastaajat olivat väitteen kanssa samaa mieltä kuin edellä. Lähikauppojen vastaajista samaa mieltä oli 65 prosenttia. Erikoiskaupan osalta 63 prosenttia ja kioski- ja huoltamokaupan osalta samaa mieltä oli 61 prosenttia.

TAULUKKO 16 Mielipiteitä turvattomuudesta työntekijäryhmittäin.

Väitteen kanssa samaa mieltä olevien osuus prosentteina kaikista sen ryhmän vastaajista (%).⁸

Kaikki	Alle 30-vuotias	30-44-vuotias	45-59-vuotias	Yli 60-vuotias	Kokoaikainen	Osa-aikainen	Tilapäinen	Yhden hengen talous	Lapseton pari	Lapsiperhe	Yksinhuoltaja	Muu talous	
Aukiolo klo 21 asti on lisännyt yksityöskentelyä	49	38	47	58	44	52	48	38	48	48	51	38	50
Vapaat aukioloajat lisäisivät yksityöskentelyä	59	50	61	60	59	60	59	38	56	57	61	56	56
Tunnen usein turvattomuutta työssäni iltaisin	27	24	22	32	38	25	28	31	20	31	27	15	29
Kotimatkat myöhään iltaisin ovat joskus pelottavia	47	52	43	45	50	46	48	50	43	47	45	56	51

Yksityöskentelyllä on suora yhteys turvattomuuteen. Ryhmäkeskusteluissa keskustelijat olivat erittäin huolestuneita yksityöskentelystä ja sen lisääntymisestä. Yksityöskentely koettiin raskaaksi sekä henkisesti että fyysisesti. Se myös lisää väkivallan uhkaa ja varkauksia.

"Tää yksityöskentely on just sitä työskentelyä, mikä tehdään niin kuin vastentahtoisesti, kun se on pakko". (Valtteri)

"Myymälöitä X ryöstetään paljon enemmän kuin myymälöitä Y. Pääkaupunki-seudulla ei joudu olemaan paljon yksin, mutta tuolla pienillä paikkakunnilla ne on aina yksin. Meidän myymälöissä ei koskaan olla iltaisin yksin, vaan se yksinolo sijoitetaan johonkin semmoiseen järkevään aikaan ja sitä mietitään yhdessä milloin se onärkevää." (Jaana)

"Meidänkin paikkakunnalla nää myymälät X on auki aina ja siellä työskennellään melkein aina yksin. Niin sieltä on tullut palaute, että varsinkin iltatunteina heillä on perheestä aviopuoliso työpaikalla. Ja tää on niin kuin enempi sääntö ku poikkeus. Siellä ei siis voi tehdä mitään muuta, että toikin alue on sellainen levoton, niin siinä tulee nuorisoporukka, joka vie kaljakopan, ja on sanottava että näkemiin, mutta älkää tulko uudestaan." (Pilvi)

"Mitä enemmän laajennetaan aukioloaikoja sitä enemmän joudutaan olemaan yksin, ja sitä turvattomampaa on." (Jaana)

Tutkimuksessa selvitettiin myös myöhäisten aukioloaikojen vaikutusta turvattomuuden tunteeseen kotimatalla ja työpaikalla. Vuoden 1999 tutkimuksessa lähes 80 prosentin mielestä myöhäiset kotimatkat olivat ainakin jossain määrin pelottavia. Samoin yli puolet vastaajista tunsivat tuolloin turvattomuutta työssään iltaisin. Vuonna 1999 yli 45-vuoden ikäluokassa turvattomuus ja kotimatkojen pelottavuus koettiin suuremmiksi kuin alle 30-vuotiailla, samoin yksityöskentely. Eri myymälätyypeistä pienissä päivittäistavara-kaupoissa työskentelevät tunsivat muita useammin turvattomuutta iltaisin.

⁸ Esimerkiksi 38 prosenttia kaikista 30-vuotiaista vastaajista on samaa mieltä siitä, että aukiolo iltayhdeksään asti on lisännyt yksityöskentelyä. Kaikista perheellisistä vastaajista 45 prosenttia on sitä mieltä, että kotimatkat myöhään iltaisin ovat joskus pelottavia.

Osa-aikaisilla työntekijöillä erityisesti turvattomuuden tunne oli vuonna 1999 voimakkaampaa kuin kokopäiväisillä työntekijöillä. Syyksi arvioitiin sitä, että myöhään avoinna olevien liikkeiden työntekijöistä runsas 60 prosenttia on osa-aikaisia, kun muissa liikkeissä osa-aikaisia on vain noin 35 prosenttia.

Vuoden 1999 tutkimuksessa havaittiin, että turvattomuuden tunne on selvästi kasvanut. Vuonna 1995, jolloin kauppojen oli suljettava ovensa viimeistään klo 20 turvattomuutta koki työssään iltaisin 40 prosenttia. Vuoden 1999 tutkimuksen mukaan kaikista työntekijöistä puolet ja klo 21:een asti avoinna olevien kauppojen työntekijöistä 57 prosenttia koki turvattomuutta työssään.

Vuonna 2004 turvattomuutta työssään koki kuitenkin vain 27 prosenttia ja suurin osa vastaajista oli eri mieltä väittämästä (noin puolet). Miehistä noin 13 prosenttia ja naisista 29 prosenttia kokee turvattomuutta työssään iltaisin. Iän myötä turvattomuuden tunne kasvaa. Yli 60-vuotiaista 38 prosenttia oli väittämästä samaa mieltä, kun taas alle 30-vuotiaista 24 prosenttia.

Osa-aikaisista hieman suurempi osuus kokee myös tämän tutkimuksen mukaan turvattomuutta. Kaupanaloista eniten turvattomuutta kokivat lähikaupoissa ja kioski- ja huoltamomyymälöissä työskentelevät vastaajat (38 % kaikista näissä kauppatyypeissä työskentelevistä vastaajista). Kioski- ja huoltamokauppojen sulkemisajat ovat painottuneet klo 21–23 (69 %), mikä voi selittää osaltaan suurempaa turvattomuuden tunnetta. Hypermarketeissa työskentelevistä vastaajista pienin osa (11 %) tunsu turvattomuutta työssään. Suuremmissa kaupoissa onkin palkatut vartijat, mikä on varmasti yksi merkittävä turvallisuuden tunnetta lisäävä tekijä. Tämä vahvistui myös ryhmäkeskusteluissa. Yllättäen työpaikan sijainnilla ei näytä olevan suurta merkitystä. Noin neljäsosa sekä taajamien että haja-asutusalueiden vastaajista kokee turvattomuutta työssään joskus iltaisin.

Niiden myymälöiden työntekijöistä, joiden sulkemisaika oli myöhäisempi kuin klo 21, turvattomuutta koki 44 prosenttia vastaajista. Niiden myymälöiden vastaajista, joiden myymälät sulkeutuivat viimeistään klo 21, turvattomuutta koki 26 prosenttia vastaajista. Lauantain osalta prosenttiluvut ovat samat, kun arvioitiin klo 18 tai sitä aiemmin sulkeutuvien myymälöiden ja klo 18 jälkeen sulkeutuvien myymälöiden vastaajien turvattomuuden kokemuksia. Myymälöiden sulkemisaikojen myöhentäminen siis todennäköisesti lisääisi työntekijöiden turvattomuuden tunnetta.

Myöhäisissä aukioloissa on se riski, että päihtyneiden asiakkaiden määrä kasvaisi. Myyjien mukaan jo nykyisin myöhäisten tuntien asiakkaat ovat suuremmaksi osaksi oluen tai muiden juomien ostajia, kuten jo aiemmin on todettu.

"Sitä jos ei kaljaa myydä kun tullaan jo aamusta ympäriseilissä kauppaan, niin sen tietää että jotakin siitä seuraa aina. Jos ei muuta, niin ne sitten hajottaa tavaroita, just viskoo kaljapulloja tai yleensä ruokia ja tämmöisiä. Mutta ei oo kukaan sillä tavalla tullut käsiks päälle, mutta tavaroita silmille oon saanu kyllä." (Emma)

Suurin osa vastaajista oli myös samaa mieltä väittämästä "*Kotimatkat ovat pelottavia iltaisin*". Hieman vajaa puolet vastaajista koki kotimatkat pelottaviksi. Puolet kaikista naispuolisista vastaajista koki kotimatkat pelottaviksi iltaisin ja miehistäkin neljäsosa. Ikäluokista suurin, joka koki pelkoa kotimatkoilla oli alle 30-vuotiaat, joista hieman yli puolet (52 %) oli väittämästä samaa mieltä. Muissa ikäryhmissä pelko kasvoi iän myötä, niin että puolet yli 60-vuotiaista koki pelkoa kotimatkoillaan iltaisin.

Osa-aikaisista 48 prosenttia ja kokoaikaisista 45 prosenttia oli väittämän kanssa samaa mieltä. Toisin sanoen myös kotimatkoista osa-aikaiset tuntevat kokoaikaisia hieman enemmän turvattomuutta kotimatkoillaan. Tämä selittyy kenties sillä, että osa-aikaisten vastaajien osuus myymälöissä, jotka sulkevat klo 20 tai sitä ennen on reilu kolmannes (36 %) mutta myymälöissä, jotka ovat auki klo 20:n jälkeen, osa-aikaisten osuus on noin 58 prosenttia. Toisin sanoen, myöhäiset aukioloajat ja niiden tuoma turvattomuus koskettavat erityisesti osa-aikaisia työntekijöitä.

Tavaratalojen ja hypermarkettien työntekijät kokivat pelkoa työmatkoillaan muita useammin. Tavarataloissa työskentelevistä vastaajista samaa mieltä oli 56 prosenttia ja hypermarketeissa työskentelevistä 55 prosenttia, eli yli puolet vastaajista. Taajama-alueella pelkoa koki hieman useampi vastaaja (47 %) kuin haja-asutusalueella (43 %).

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suuri osa kaupan työntekijöistä on edelleen sitä mieltä, että asiakkaat ehtisivät asioida kaupassa arkisin eikä kauppohen tulisi olla lainkaan avoinna sunnuntaisin. Miltei puolet, eli 48 prosenttia, vastaajista haluaisi pitää kaupat suljettuina aina sunnuntaisin. Vuonna 1998 näin ajatteli kaksi kolmasosaa vastaajista. Näin ollen vaikuttaa siltä, että sunnuntaitöiden hyväksyntä on kasvanut, vaikkakin miltei puolet vastaajista edelleen vastustaa kauppohen sunnuntaiaukioloa.

Tutkimuksen tulosten mukaan sunnuntaityöt hyväksytään lähinnä vain niiden taloudellisen merkityksen vuoksi. Tämä huomataan siinä, että sunnuntaityöhalukkuus romahtaa 72 prosentista 15 prosenttiin, mikäli sunnuntailisät poistettaisiin. Lisäksi tämä 15 prosenttia olisi valmis sunnuntaityöhön vain sillä ehdolla, että lisien mukana menetetty lisäansio korvattaisiin kokonaispalkassa. Vain yksi prosentti olisi valmis työskentelemään ilman lisiä tai niiden korvaamista kokonaispalkassa. Sunnuntailisien merkitys erityisesti osa-aikaisille työntekijöille on suuri toimeentulon kannalta. Toisin sanoen, suurin kannustus sunnuntaityöhön ovat juuri sunnuntailisät.

Moni kaupan työntekijä ei kuitenkaan haluaisi lakkauttaa sunnuntaitöitä kokonaan, siitä syystä, että ymmärretään esimerkiksi osa-aikaisten toimeentulon olevan pitkälti riippuvainen juuri sunnuntailisista. Omalta kohdaltaan harva on halukas sunnuntaitöihin kovinkaan usein. Erityisesti kokoaikaiset tai vakinaiset perheelliset ovat vastahankaisia työskentelemään sunnuntaisin ja näin ollen suhtautuvat myös ajatukseen sunnuntaiaukiolojen laajentamisesta ympärivuotiseksi erittäin kielteisesti

Erityisesti perheelliset kokevat laajentuvat aukioloajat hankalaksi nimenomaan perheen yhteisen ajan kannalta. Sunnuntaityöstä aiheutuneista hankaluuksista suurimpia ovat perheen ja työn yhteensovittamisen lisäksi sosiaalinen elämä ja harrastukset. Eräs ryhmäkeskusteluun osallistunut totesi, että "tässä ollaan hajottamassa perinteistä suomalaista perheinstituutiota".

Yleisesti voidaan sanoa, että tulosten mukaan laajennuksia nykyisiin aukioloaikoihin ei ainaakaan toivota. Suurin osa vastaajista mielellään rajoittaisi aukioloaikoja. Aukioloaikojen vapauttamisessa nähdään ainoastaan se hyvä puoli, että periaatteessa kauppias pystyisi järkevöittämään aukioloaikoja, vaikkei lainsäädännön mukaan kauppiaan nykyäänkään ole pakko pitää liikettään auki yhdeksään asti illalla. Tällöin kauppias voisi pitää kauppaa auki, silloin kun siellä on asiakkaita. Nykykäytännössä työntekijät turhautuvat siihen, että erityisesti iltaisin viimeiset tunnit ovat hyvin hiljaisia. Toisaalta epäiltiin, ettei hyvä periaate toimisi käytännössä kahdesta syystä. Yksi syy on kauppohen välinen kilpailu, mikä pakottaa naapurikaupat kilpailemaan myös pitkistä aukioloajoista ja toinen on suurten kauppaketjujen ketjusäännöt, jotka estävät yksittäistä kauppiasta poikkeamaan ketjun määräyksistä. Lisäksi kauppakeskustelut sitouttavat jäsenensä tiettyihin aukioloaikoihin. Toisin sanoen, suurissa kauppakeskuksissa kaikki myymälät joutuvat hyväksymään kauppakeskuksen yleiset aukioloajat, jotka pakottavat pienetkin myymälät olemaan auki yhdeksään asti illalla.

Sunnuntaityövuorojen osalta tärkeäksi koettiin, että niiden tulisi perustua vapaaehtoisuuteen ja tasapuolisuuteen. Niitä, jotka eivät sunnuntaitöihin halua, ei tulisi siihen pakottaa. Toisaalta taas työvuorot tulisi jakaa niiden kesken tasapuolisesti, jotka ovat halukkaita sunnuntaityövuoroihin.

Kesäaikaan sunnuntaiaukiolot koetaan turhiksi suurissa kaupungeissa. Maaseudulla sunnuntai- aukiolot kesäaikaan ymmärrettiin kesämökkiläisten palvelemiseksi. Joulunalusajan sunnuntai- aukiolot puolestaan hyväksytään yleisesti.

Iltai- aukioloaikojen pidentämisen vankka vastustus on yksi tutkimuksen selkeimpiä tuloksia. Arki-iltaisin yhdeksää pidetään miltei kipurajana. Ryhmäkeskusteluiden osanottajat toivoivat arki-iltajen sulkemisaikoja aikaistettavan. Luontevana sulkemisaikana pidetään viimeistään kahdeksaa illalla. Syinä ovat kaupan kannattavuus, asiakkaiden vähäisyys viimeisinä tunteina,

pitkät kotimatkat ja sitä kautta venyvät työpäivät sekä haja-asutusalueella hankalat julkiset kulkuyhteydet. Myös turvattomuus kotimatkoilla kasvoi, mitä myöhempään kauppa sulki ovensa.

Lauantai-iltojen aukioloaikojen laajennuksen vastustus on miltei yhtä suurta samoista syistä kuin arki-iltojen aukiolojen pidennyksien vastustus. Lauantai-iltojen osalta syynä on lisäksi turvattomuuden lisääntyminen. Uhkana nähdään erityisesti päihtyneiden asiakkaiden osuuden lisääntyminen ja sitä kautta väkivallan uhan kasvaminen. Suurimpana huolena aukioloaikojen vapauttamisessa nouseekin keskustelujen perusteella esiin yksintyöskentely ja turvattomuus.

Myöskään sunnuntai-aamun aukiolojen laajentamista enemmistö kyselyyn vastanneista ei kannata. Eniten kritiikkiä sai kuitenkin ryhmäkeskusteluissa sunnuntai-illan pitkä aukioloaika. Sitä pidetään asiakasvirtojen kannalta aivan turhana. Sopivana sunnuntai- aukiolona pidetään klo 12–16 tai 12–18. Sunnuntain osalta ongelmana korostuu yksintyöskentely, koska sunnuntailisien vuoksi sunnuntain työvoima on kallista työnantajalle ja tällöin turvattomuus lisääntyy, koska työntekijöitä on vähän.

Keskustelijat kritisoivat myös kaupan väitteitä siitä, että sunnuntain aukiolot lisääisivät kaupan myyntiä. Myymälähenkilökunnan mukaan myynti jakautuu vaan entistä tasaisemmin koko viikolle, koska ihmisten käytettävissä olevat tulot eivät kasva, ei viikon kokonaisymyynnissä tapahdu muutosta.

Kyselyssä kysyttiin vastaajien suurinta huolta aukioloaikojen vapauttamisessa. Lomakevastauksista kävi ilmi, että suurin osa vastaajista kantoi huolta sunnuntailisien poistumisesta. Ryhmäkeskusteluissa esille nousi myös huoli yksintyöskentelyn lisääntymisestä ja sitä kautta myös turvattomuuden lisääntymisestä. Sunnuntaityöstä aiheutuneista hankaluuksista suurimpina nähtiin hankaluudet perheen yhteisen ajan ja työn yhteen sovittamisessa, sosiaalisessa elämässä ja harrastuksissa.

LÄHTEET

- Hallitusohjelma (2003)** Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003
<http://www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/pdf/fi/39357.pdf>
- Liikeaikalaki (2001)** Laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista 28.12.2000/1297. Voimaantulo 15.1.2001
- Kiuru, Pertti, Mankinen, Reijo, Niilola, Kari, Pulkkinen, Matti ja Riipinen, Toni (2004)** Vähittäistavarakaupan kansainvälistyminen ja tehokkuus – Case päivittäistavarakauppa. LTT-Tutkimus. Sarja B 171. Helsinki.
- Nikkilä, Marita (1999)** Vähittäiskaupan aukiolo – Myyntihenkilöstön mielipiteitä kaupan aukioloajoista. Kuluttajatutkimuskeskuksen työselosteita ja esitelmiä 49.
- Päivittäistavarakauppa ry (2004a)** Kauppojen aukioloaikatutkimus. Syyskuu.
<http://www.ptv.fi/>
- Päivittäistavarakauppa ry (2004b)** Päivittäistavarakauppa ry:n tiedote 21.12.2004.
<http://www.ptv.fi/tiedotteet/>
- Raijas, Anu, Vaitinen, Risto ja Pylvänäinen, Erja (1995)** Kaupan aukiolo: kuluttajien, myyjien ja kauppiaiden mielipiteitä kaupan aukioloajoista. Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 13.
- Talousvaliokunta (2000)** Valiokunnan lausumaehdotukset. Talousvaliokunnan mietintö 32/2000 vp 23.11.2000.
- Tilastokeskus (2003):** Työvoimatutkimus 2003. [<http://www.stat.fi/>]

Kysymyslomake

AUKIOLOAIKATUTKIMUS syksy 2004 Kuluttajatutkimuskeskus

Ympyröi oikea vaihtoehto tai kirjoita vastauksesi sille varattuun tilaan.

Lomakkeeseen on lisätty vastausten jakaumat: prosenttiosuudet ja suluissa vastaajien lukumäärä.⁹

1. Sukupuoli

1 nainen	2 mies
87 % (707)	13 % (103)

2. Syntymävuosi

19_____

3. Mikä kuvaa parhaiten talouttasi?

1 yhden hengen talous	18 % (144)	
2 lapseton pari	33 % (266)	
3 lapsiperhe	38 % (301)	lasten syntymävuodet _____
4 yksinhuoltaja	3 % (27)	lasten syntymävuodet _____
5 muu talous	8 % (65)	

4. Mikä on pääasiallinen työtehtäväsi ?

1 myyjä	92,5 % (742)
2 esimies	7,5 % (60)

5. Minkälainen on työsuhteesi tällä hetkellä?

1 kokoaikainen	47,5 % (383)
2 osa-aikainen	48,5 % (391)
3 tarvittaessa työhön kutsuttava	4 % (32)

⁹ Joissakin kysymyksissä ja väittämissä lomakkeessa esitetyt prosentit ja vastaajien lukumäärät eivät ole samat kuin tekstin taulukoissa ja kuvissa. Syynä on se, että joidenkin kysymysten ja väittämiä vastauksista poistettiin ne vastaajat, jotka olivat vastanneet kysymykseen 10, etteivät olleet työskennelleet ollenkaan sunnuntaina kuuden viime kuukauden aikana. Muun muassa kysymyksessä 10 pyydettiin, ettei kysymyksiin 11 ja 12 tällöin vastattaisi. Osa vastaajista oli kuitenkin näin tehnyt. Lisäksi osasta väittämiä nämä vastaukset on poistettu. Liitteen luvut näyttävät siis kaikki vastaukset, kun taas tekstissä on ns. puhdistetut vastaukset.

6. Mikä on työpaikkasi toimiala?

1 tavaratalo	24 % (194)
2 hypermarket	5 % (38)
3 supermarket tai vastaava	17 % (137)
4 lähikauppa	16 % (129)
5 erikoiskauppa	25 % (201)
6 kioski- tai huoltamokauppa	8 % (66)
7 muu, mikä? _____	5 % (41)

7. Mikä on työpaikkasi sijainti?

1 taajama-alueella	94 % (754)
2 haja-asutusalueella	5,5 % (44)

8. Onko myymäläsi auki sunnuntaisin

1 ympäri vuoden	23 % (183)
2 kesällä ja ennen joulua	54 % (431)
3 ennen joulua	11 % (91)
4 ei koskaan	12 % (93)

9. Mitkä ovat myymäläsi nykyiset säännölliset aukioloajat?

ma-pe _____
la _____
su _____

10. Oletko ollut töissä sunnuntaisin viimeisen 6 kk:n aikana?

1 ei koskaan	26 % (174)	=>Jos et ole ollut töissä sunnuntaina, siirry kysymykseen nro 13.
2 satunnaisesti	51 % (335)	
3 pääsääntöisesti	21 % (136)	
4 aina	3 % (18)	

11. Aiheutuuko Sinulle sunnuntaityöskentelystä hankaluuksia?

Ympyröi joka riviltä sinulle sopiva vaihtoehto.

	ei hankaluuksia	jonkin verran hankaluuksia	paljon hankaluuksia
perheen yhteinen vapaa-aika	1 30 % (158)	2 46 % (240)	3 27 % (123)
lastenhoito	1 83 % (399)	2 13 % (61)	3 4 % (20)
omien asioiden hoito	1 67 % (337)	2 25 % (126)	3 8 % (38)
omat harrastukset	1 42 % (214)	2 38 % (191)	3 20 % (100)
sosiaalinen elämä	1 25 % (128)	2 45 % (227)	3 30 % (155)
lepo/uni	1 48 % (244)	2 33 % (170)	3 19 % (95)
lomajärjestelyt	1 47 % (233)	2 35 % (172)	3 19 % (92)
työmatkat	1 80 % (396)	2 13 % (66)	3 8 % (38)
uskonnollinen vakaumus	1 90 % (448)	2 7 % (35)	3 3 % (14)

12. Mitä hyviä puolia näet sunnuntaisin työssäkäynnissä ?

Valitse itsellesi tärkein seuraavista vaihtoehdoista.

1 taloudellinen hyöty	57 % (291)
2 saa vapaata muuna aikana	13 % (64)
3 helpottaa lastenhoidon järjestelyjä	0 % (1)
4 mahdollistaa lisätuntien saamisen	6 % (31)
5 ei mitään	25 % (127)

13. Miten suhtaudut nykyisiin kauppojen aukioloaikoihin?

1 kannatan täysin vapaita aukioloaikoja	7 % (55)
2 kannatan nykyisen kaltaisia aukioloaikoja	46 % (372)
3 aukioloaikoja tulisi rajoittaa nykyisestä	47 % (379)

14. Kuinka usein olisit valmis työskentelemään sunnuntaisin?

1 joka sunnuntai	7 % (59)
2 kerran kuukaudessa	35 % (283)
3 muutamana sunnuntaina vuodessa	29 % (232)
4 en koskaan	28 % (228)

15. Olisitko valmis työskentelemään sunnuntaisin, jos sunnuntailisät poistettaisiin?

1	kyllä	1,5 % (12)
2	en	85,5 % (689)
3	vain, jos menetetty lisäansio sisältyisi kokonaispalkkaan	13 % (104)

16. Mikä on suurin huolesi aukioloaikojen vapauttamisessa? Valitse itsellesi tärkein vaihtoehto

1	sunnuntailisät poistuisivat	43 % (329)
2	lasten päivähoito hankaloituisi	9 % (66)
3	työajat olisivat mahdottomia/hankalia	37 % (285)
4	työni voisi loppua	2 % (18)
5	ei mitään huolia	9 % (65)

17. Pyydämme Sinua ottamaan kantaa seuraaviin työtäsi ja työpaikkaasi koskeviin väittämiin.

Ympyröi joka riviltä Sinulle sopiva vaihtoehto.

	samaa mieltä	eri mieltä	ei osaa sanoa
1. Sunnuntaityövuorot on annettu tilapäisille työntekijöille	21% 168	60% 480	19% 152
2. Kotimatkat myöhään iltaisin ovat joskus pelottavia	47% 378	36% 287	17% 139
3. Minulle sopisi, että myymäläni aukeaisi sunnuntaisin ennen klo 12	23% 183	60% 484	17% 133
4. Vapaat aukioloajat lisääisivät osa-aikaisten myyjien työpaikkojen määrää	39% 317	30% 246	30% 245
5. Sunnuntaityöhön on enemmän halukkaita kuin vuoroja	16% 130	57% 463	27% 214
6. Vapaat aukioloajat mahdollistaisivat työntekijöiden lisäansioita	28% 223	41% 333	31% 248
7. Kauppojen tulisi olla aina kiinni sunnuntaisin	48% 390	35% 285	16% 130
8. Minulle sopisi, että myymäläni olisi auki lauantaisin klo 18 jälkeen	7% 60	88% 712	4% 34
9. Vapaat aukioloajat lisääisivät yksintyöskentelyä	59% 472	14% 117	27% 217
10. Sunnuntailisien poistaminen lisäisi vakituisen henkilökunnan sunnuntaitöitä	44% 356	22% 175	34% 272
11. Kauppojen tulisi olla auki kesää lukuun ottamatta aina sunnuntaisin	5% 42	86% 692	9% 73
12. Tunnen usein turvattomuutta työssäni iltaisin	27% 219	49% 390	24% 193
13. Sunnuntailisien poistaminen parantaisi työllisyyttä	5% 38	77% 625	18% 144
14. Kauppojen pitäisi olla kiinni sunnuntaisin kesäaikana.	44% 355	36% 287	20% 160
15. Sunnuntaityöstä ei ole ollut mahdollista kieltäytyä	36% 284	46% 368	18% 143
16. Ilta-, lauantai- ja sunnuntaityöt ovat korkeamman palkan takia haluttuja	46% 373	31% 251	22% 180
17. Ilta-aukiolo klo 21:een saakka on lisännyt yksintyöskentelyä	49% 396	22% 173	29% 233
18. Minulle sopisi, että myymäläni olisi auki arkisin klo 21:n jälkeen	4% 33	92% 743	4% 29
19. Sunnuntaityövuorot on annettu vakituisille työntekijöille	29% 229	47% 375	24% 196
20. Vapaat aukioloajat lisäävät myyjien työpaikkojen määrää	23% 188	49% 398	27% 221
21. Kauppojen tulisi olla aina auki sunnuntaisin	7% 60	86% 691	7% 57

Ryhmäkeskustelurunko

AUKIOLOAIKATUTKIMUS syksy 2004

Ryhmäkeskustelurunko

Tervetuloivotus

Esittely

Tutkimus

Ryhmäkeskustelu tilanteena

Esittelykierros

1. Myymälän aukiolo ja omat työvuorot

Nykyisin kaupat saavat olla auki arkena 7–21, lauantaisin klo 7–18 ja sunnuntaisin klo 12–21 lukuun ottamatta poikkeuksia.

1.1 Poikkeavatko oman myymälän aukioloajat näistä ja mitä työvuoroja teette myymälässä ja miksi teette juuri tällaisia työvuoroja?

1.2 Oletteko olleet töissä nyt viimeisimpinä sunnuntaina?

- Entä kesällä?

2. Mitä mieltä olette aukioloaikojen vapauttamisesta?

2.1 Kannatatteko kaupan aukioloaikojen vapauttamista?

- kokonaan vai osittain vai ei ollenkaan?

2.2 Mitä muutoksia toivoisitte aukioloaikoihin?

- Minkälaiset aukioloaikojen tulisi olla arkisin?

- Entä lauantaisin?

- Entä sunnuntaisin?

- Entä kesäisin ja joulun alla oleviin su aukioloihin?

2.3 Huolestuttaako teitä jokin asia aukioloaikojen vapauttamisessa erityisesti ? -
työajat

- lasten päivähoito

- perheen kanssa vietetty aika

- töiden väheneminen, työsuhteen loppuminen, työttömyyden kasvu

- sunnuntailisien poistuminen

- taloudelliset vaikeudet

2.4 Entäs jos ei vapauteta tai aikoja kenties supistettaisiin, onko silloin jotain huolenaiheita?

2.5 Mitä hyviä puolia näette vapauttamisessa?

3. Mikä on kantanne sunnuntaitöihin?

- 3.1 Haluatteko tehdä sunnuntaisin töitä ja mistä syystä?
- 3.2 Kannatatteko sitä, että kaikki sunnuntaiaukiolot poistuisivat?
- 3.3 Kannatatteko sunnuntaiaukiolojen laajentamista?
- 3.4 Olisitteko edelleen kiinnostuneita sunnuntaitöistä, jos sunnuntailisät poistuisivat?
- Ovatko sunnuntailisät se syy, miksi olette halukkaita tekemään sunnuntaivuoroja?

4. Ketkä tekevät sunnuntaityövuoroja työpaikallanne?

- 4.1 Ovatko sunnuntaityöt haluttuja?
- 4.2 Ketkä yleensä haluavat sunnuntaityövuoroja?
- osa-aikainen, kokoaikainen, tilapäinen / vanhemmat, nuoremmat?
- 4.3 Ketkä saavat tai joutuvat sunnuntaitöihin?
- osa-aikainen, kokoaikainen, tilapäinen / vanhemmat, nuoremmat?
- 4.4 Onko sillä merkitystä sunnuntaityö-halukkuuteen, millainen työsuhde on?

5. Yksintyöskentely ja turvattomuus

- 5.1 Koetteko turvattomuutta työpaikallanne?
- 5.2 Oletteko joutuneet työskentelemään yksin?
- 5.3 Onko yksintyöskentely lisännyt turvattomuuden tunnetta?
- 5.4 Onko yksintyöskentely lisääntynyt edellisten aukioloaikamuutosten myötä?
- 5.5 Uskotteko, että vapauttaminen lisääisi yksintyöskentelyä? Entä turvattomuutta?

Vastaajien taustatietoja

Lapsiperheiden osuus vastanneista.

Perheitä, joissa on lapsia	Lukumäärä	% vastaajista
alle 7-vuotiaita	132	50
7-12 -vuotiaita	81	31
yli 12 -vuotiaita	51	19
Yhteensä	264	100

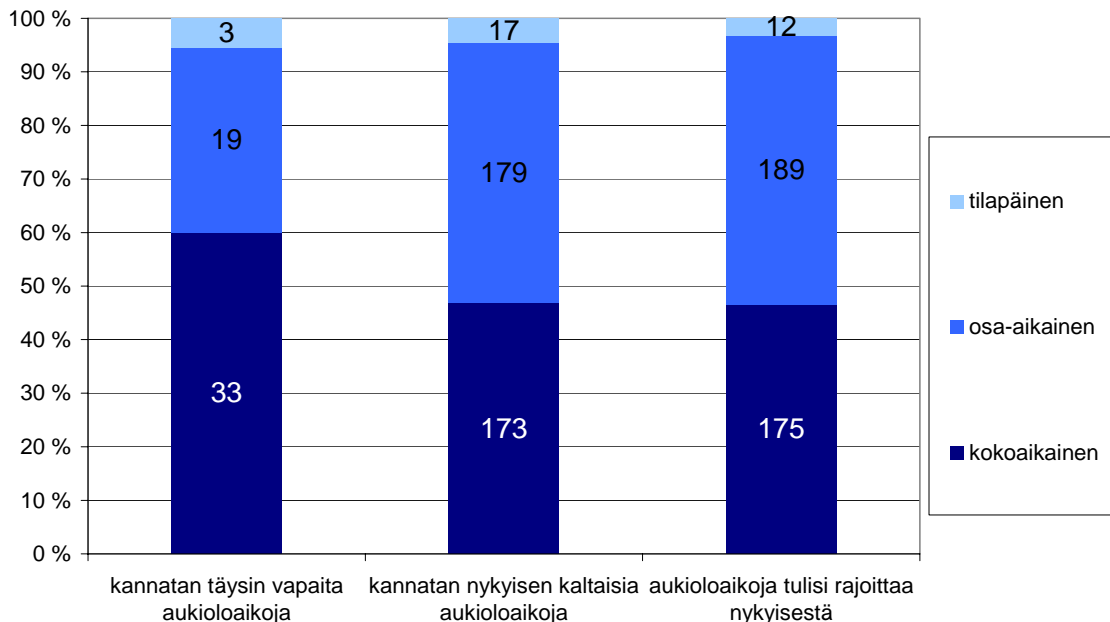
Perheellisten lukumäärät on laskettu nuorimman lapsen mukaan. Toisin sanoen, jos perheessä on sekä yli 7-vuotiaita että alle 7-vuotiaita lapsia, perhe on laskettu alle 7-vuotiaiden luokkaan. Kaikki vastaajat eivät ilmoittaneet lastensa syntymävuosia, joten tässä taulukossa lapsiperheiden lukumäärä on pienempi kuin koko kyselyssä.

Vastaajien työtehtävät myymälässä.

Työtehtävät myymälässä	Lukumäärä	% vastaajista
myyjä	739	93
esimies	59	7
Yhteensä	798	100

Suhtautuminen aukioloaikojen vapauttamiseen

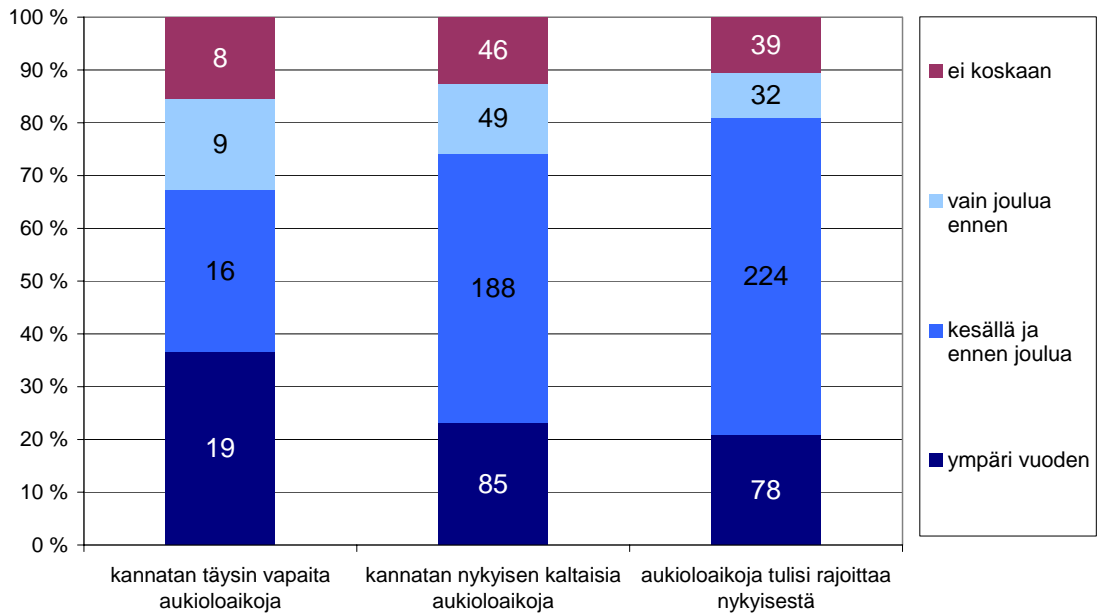
Suhtautuminen aukioloaikojen vapauttamiseen ja työsuhteen laatu (n = 800)

Kuvassa näkyy mielipiteiden jakautuminen aukioloaikojen vapauttamiseen verrattuna vastaajien työsuhteen laatuun. Kuvassa palkit kuvaavat vastaajien suhtautumista kaupan aukioloaikojen vapauttamiseen. Y-akselilta näkyvät kokoaikaisten, osa-aikaisten ja tarvittaessa työhön kutsuttavien vastaajien prosenttiosuudet. Palkeissa on kuvattu vastaajien absoluuttinen lukumäärä.

Kuvasta nähdään esimerkiksi, että noin 60 prosenttia niistä, jotka kannattavat täysin vapaita aukioloaikoja on kokoaikaista työntekijöitä. Kuitenkin täysin vapaiden aukioloaikojen kannattajien kokonaismäärä on varsin pieni. Yhteislukumäärä on vain 55 vastaajaa (33 + 19 + 3). Lisäksi esimerkiksi noin puolet nykyisen kaltaisten aukioloaikojen kannattajista on osa-aikaisia vastaajia (179 osa-aikaista). Rajoittamisen kannattajista hieman yli puolet on osa-aikaisia (189 osa-aikaista). Kuvasta voidaan myös laskea, että rajoittamisen kannattajia (12 + 189 + 175 = 376) on hieman enemmän kuin nykyisten kaltaisten aukioloaikojen kannattajia (17 + 179 + 173 = 369).

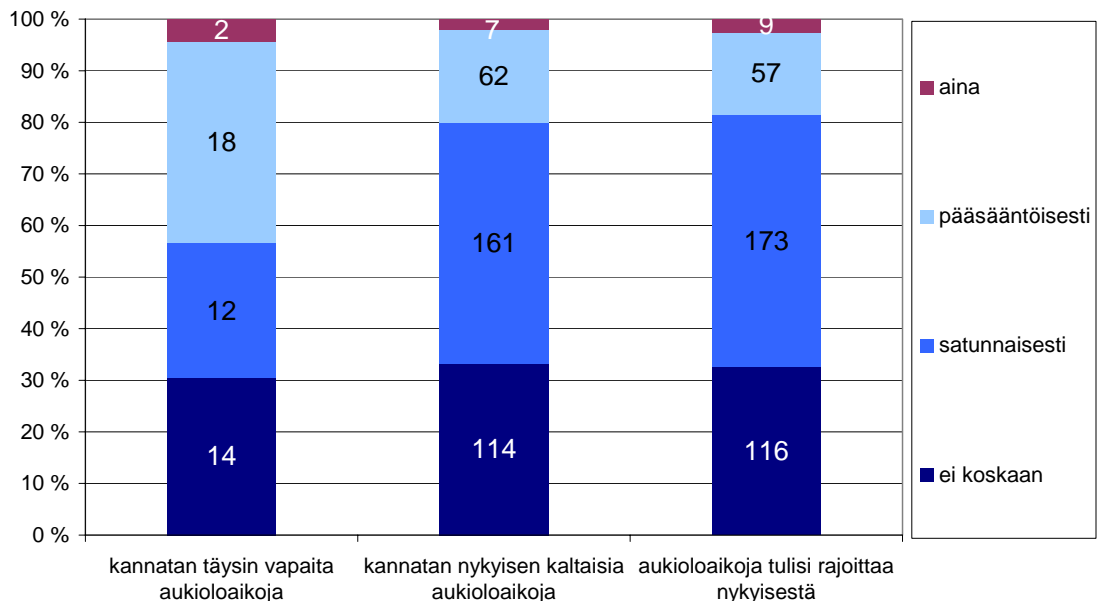
Suhtautuminen aukioloaikojen vapauttamiseen ja myymälän sunnuntai aukiolo (n = 793)

Kuvassa näkyy mielipiteiden jakautuminen aukioloaikojen vapauttamiseen verrattuna siihen, milloin vastaajien myymälät ovat olleet auki sunnuntaisin. Kuvassa palkit kuvaavat vastaajien suhtautumista kaupan aukioloaikojen vapauttamiseen. Y-akselilta näkyvät vastaajien prosentiosuudet. Palkeissa on kuvattu vastaajien absoluuttinen lukumäärä.

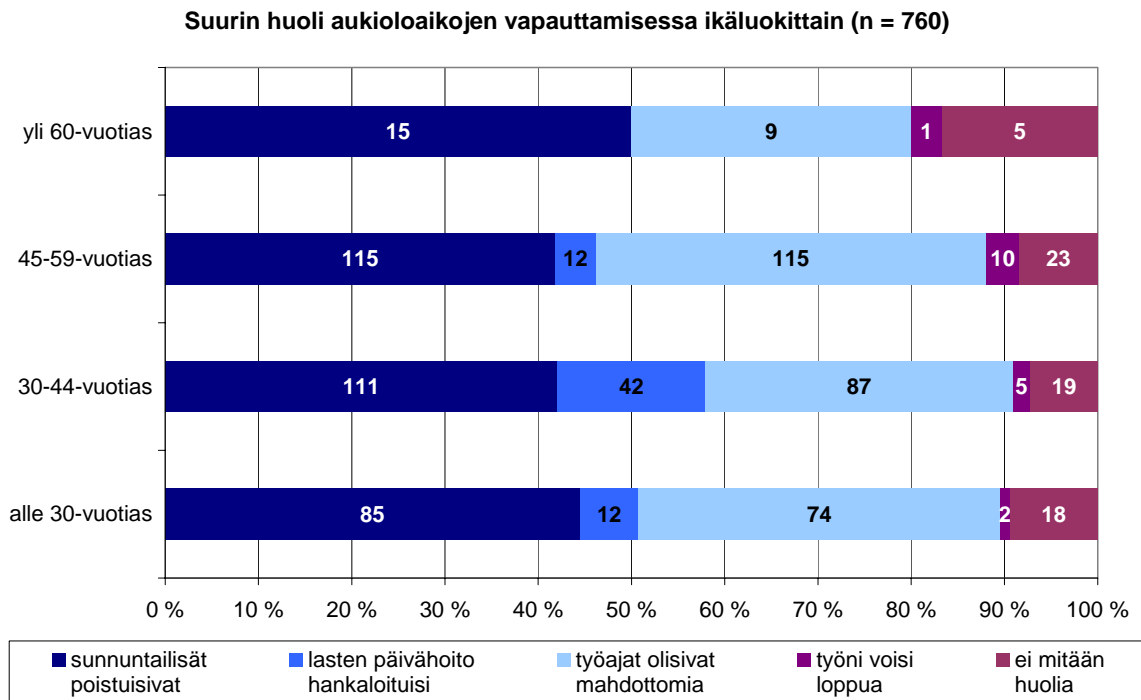
Kuvasta nähdään esimerkiksi, että reilulla 35:llä prosentilla niistä, jotka kannattavat täysin vapaita aukioloaikoja, myymälä on ollut auki sunnuntaisin ympäri vuoden. Rajoittamisen kannalla ovat erityisesti ne vastaajat, joiden myymälä on ollut auki sunnuntaisin kesällä ja ennen joulua (224 vastaajaa, n. 60 prosenttia).

Suhtautuminen aukioloaikojen vapauttamiseen ja sunnuntaityöskentely viimeisen 6 kuukauden aikana (n = 745)

Kuvassa näkyy mielipiteiden jakautuminen aukioloaikojen vapauttamiseen verrattuna siihen, kuinka usein vastaajat olleet töissä sunnuntaisin. Kuvassa palkit kuvaavat vastaajien suhtautumista kaupan aukioloaikojen vapauttamiseen. Y-akselilta näkyvät vastaajien prosenttiosuudet. Palkeissa on kuvattu vastaajien absoluuttinen lukumäärä.

Kuvasta nähdään esimerkiksi, että noin 30 prosenttia niistä vastaajista, jotka kannattavat täysin vapaita aukioloaikoja, ei ole ollut koskaan sunnuntaina töissä (14 vastaajaa). Rajoittamisen kannalla ovat erityisesti ne vastaajat, jotka ovat olleet sunnuntaisin töissä satunnaisesti (173 vastaajaa, n. 50 prosenttia).

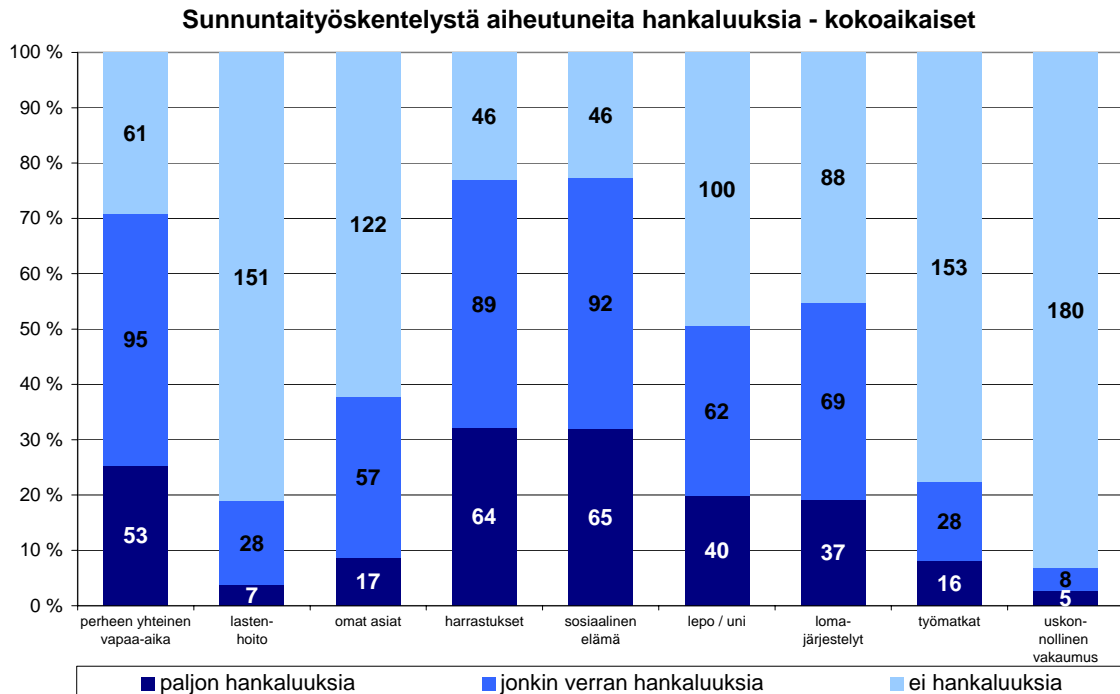
Kuvassa näkyy vastaajien suurin huoli ikäluokittain jaoteltuna. Kuvassa palkit kuvaavat kunkin ikäluokan tuntemia huolia. X-akselilta näkyvät vastaajien prosenttiosuudet. Palkeissa on kuvattu vastaajien absoluuttinen lukumäärä.

Kuvasta nähdään esimerkiksi, että noin 50 prosentille yli 60-vuotiasta suurin huoli on sunnuntaillisten poistumisen mahdollisuus (15 vastaajaa). Alle 30-vuotiaista vastaajista hieman vajaa 40 prosenttia (74 vastaajaa) pitää suurimpana huolenaan mahdottomia työaikoja.

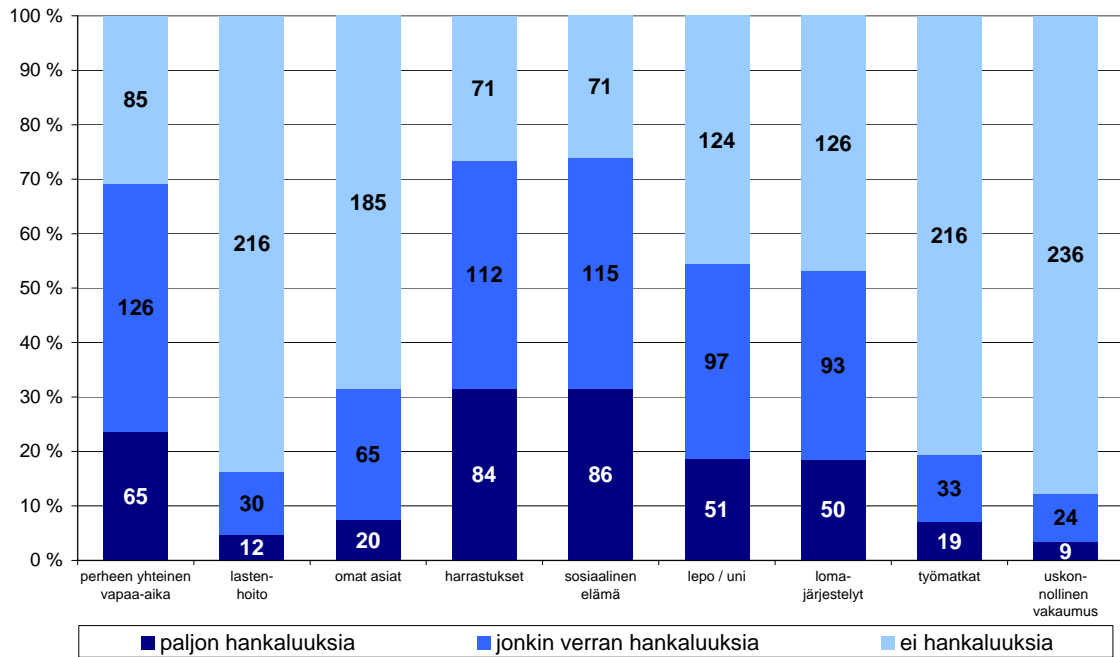
Sunnuntaityöskentelystä aiheutuneita hankaluuksia työsuhteen mukaan

Seuraavissa kuvissa esitetään hankaluudet jaoteltuna työsuhteen mukaan. Kuvan y-akselilta näkyvät vastauksien prosenttijakaumat. Kukin palkki edustaa yhtä hankaluutta. Palkeissa näkyvät luvut ovat vastaajien lukumääriä.

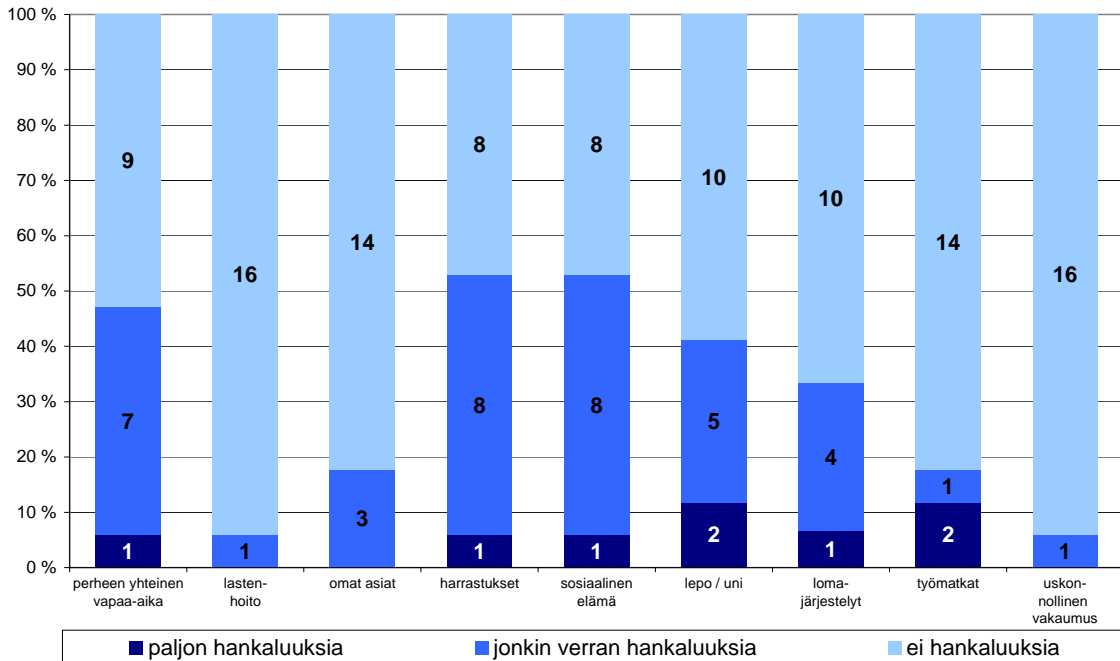
Esimerkiksi ensimmäisessä kuvassa noin 25 prosenttia kokoaikaisista vastaajista (53 vastaajaa) kokee paljon hankaluuksia perheen yhteisen vapaa-ajan ja sunnuntaityöskentelyn yhteensovittamisessa. Vajaa 30 prosenttia kokoaikaisista (61 vastaajaa) ei koe hankaluuksia ollenkaan perheen yhteisen vapaa-ajan suhteen.

Sunnuntaityöskentelystä aiheutuneita hankaluuksia - osa-aikaiset

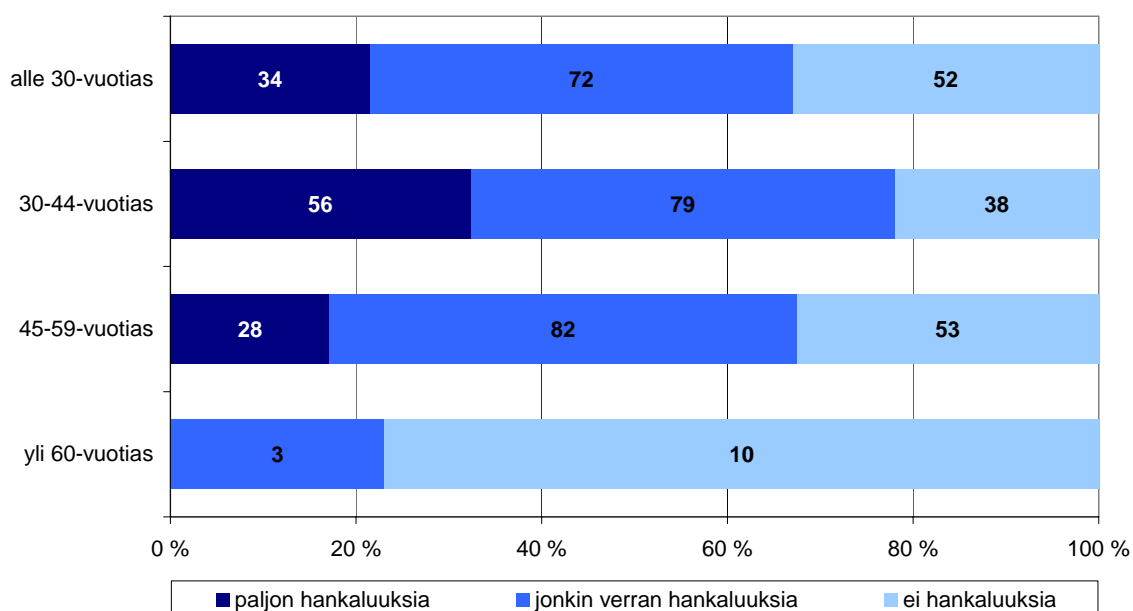
Sunnuntaityöskentelystä aiheutuneet hankaluudet - tilapäiset

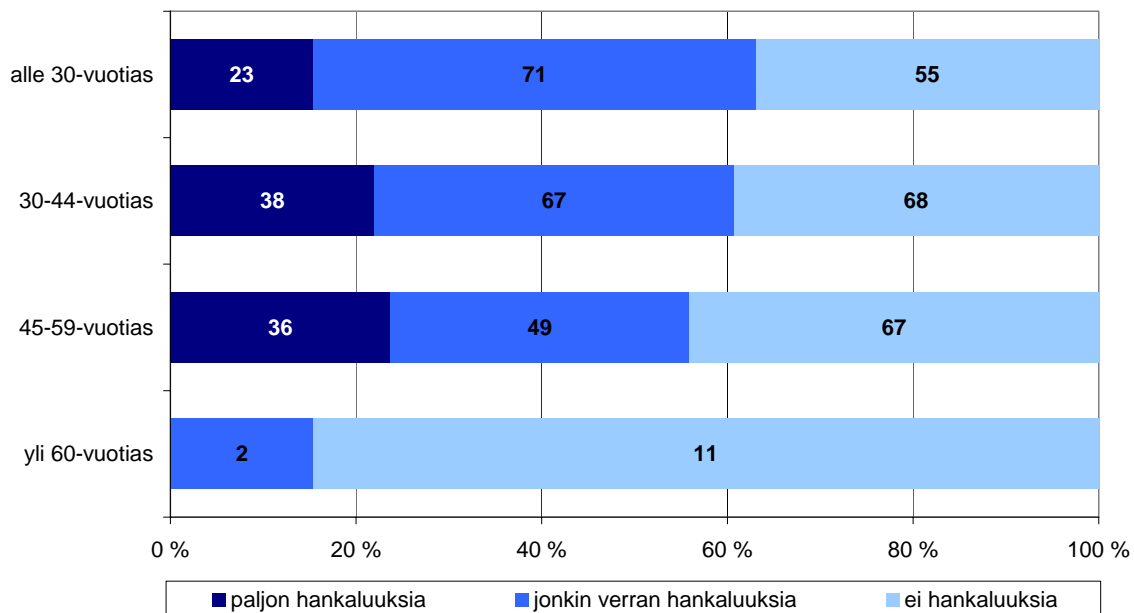
Sunnuntaityöskentelystä aiheutuneita hankaluuksia vastaajien iän mukaan

Seuraavissa kuvissa esitetään kukin hankaluus omassa kuvassaan jaoteltuna ikäluokan mukaan. Kuvan x-akselilta näkyy kunkin ikäryhmän vastauksien prosenttijakaumat. Palkeissa näkyvät luvut ovat vastaajien lukumääriä. Esimerkiksi noin 30 prosenttia 30–44-vuotiaista kokee paljon hankaluuksia perheen yhteisen vapaa-ajan ja sunnuntaityöskentelyn yhteensovittamisessa. Lukumääräisesti heitä on 56 vastaajaa.

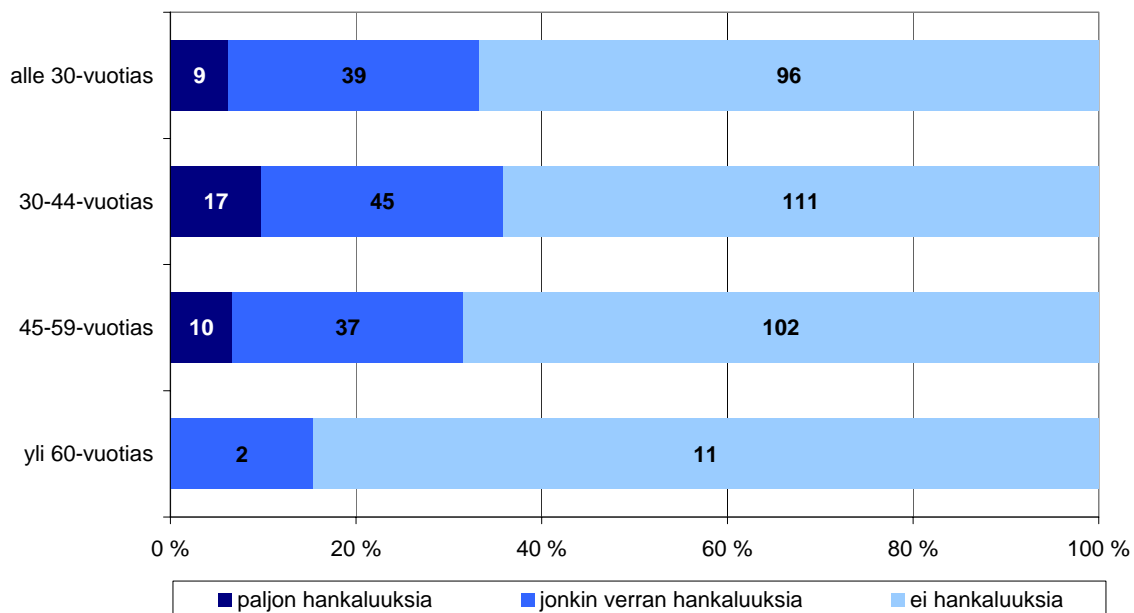
Hankaluuksia perheen yhteisen vapaa-ajan kanssa, n=507

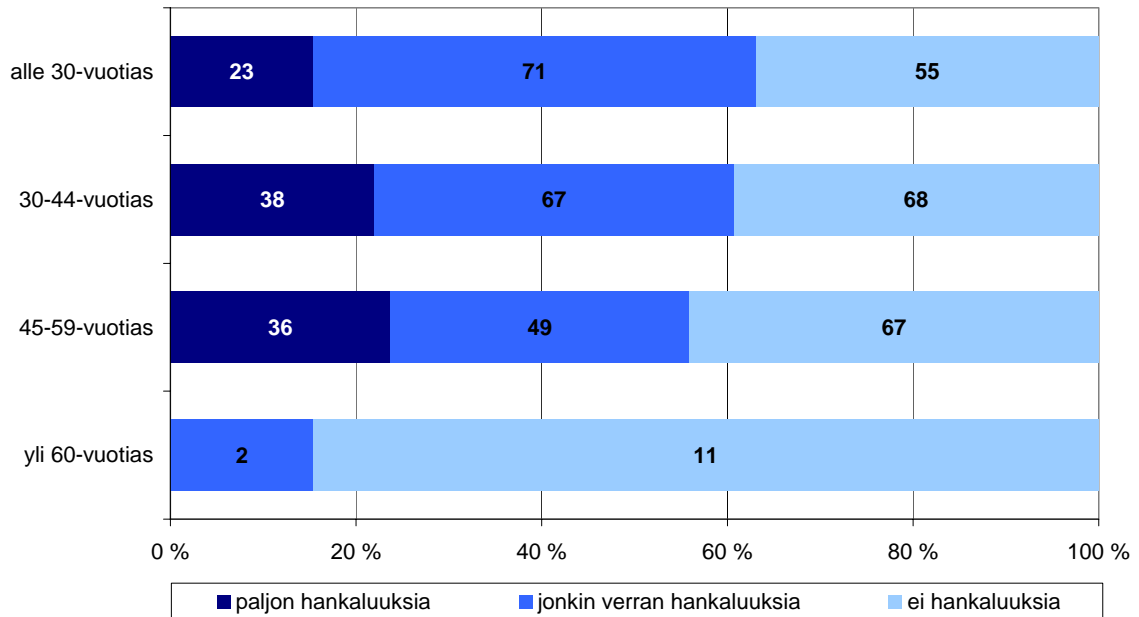
Hankaluuksia lastenhoidon kanssa, n=487

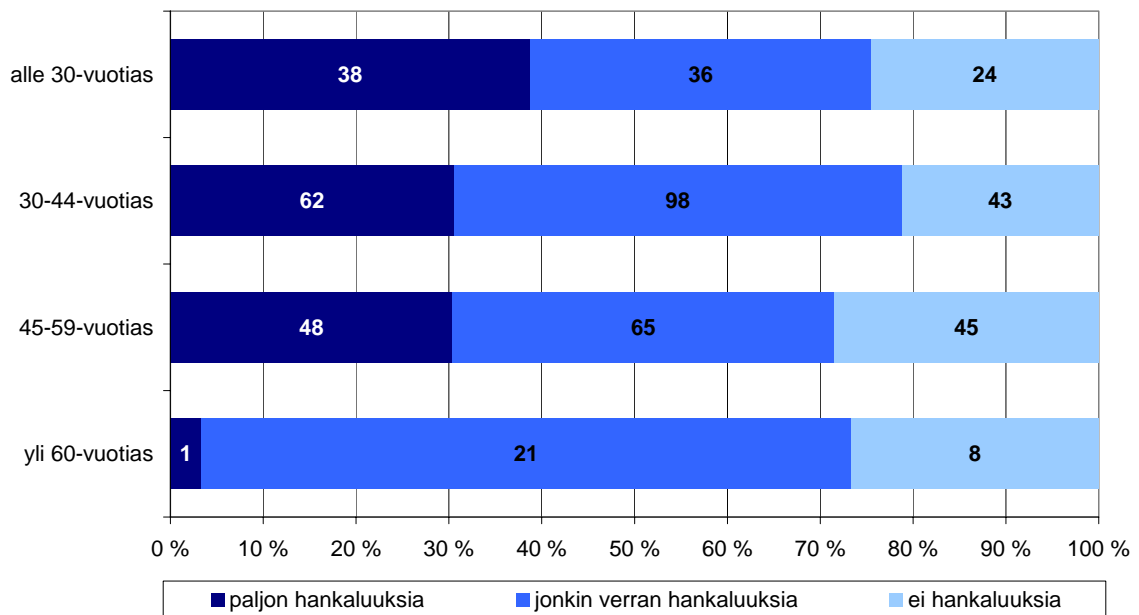
Hankaluuksia omien asioiden hoidossa, n=479

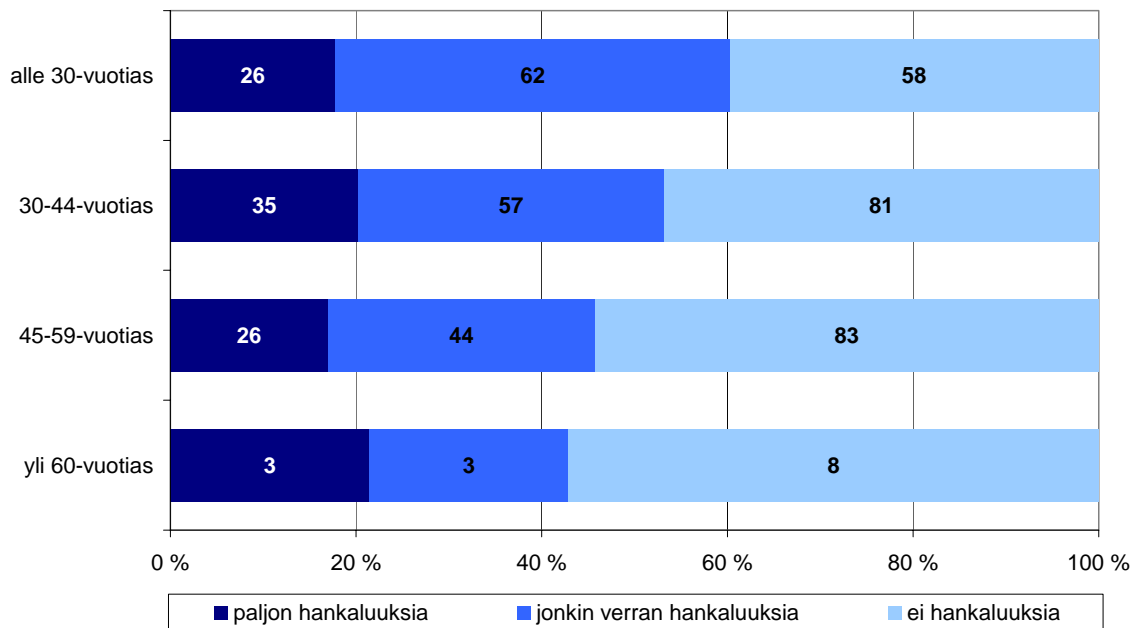
Hankaluuksia harrastusten kanssa, n=487

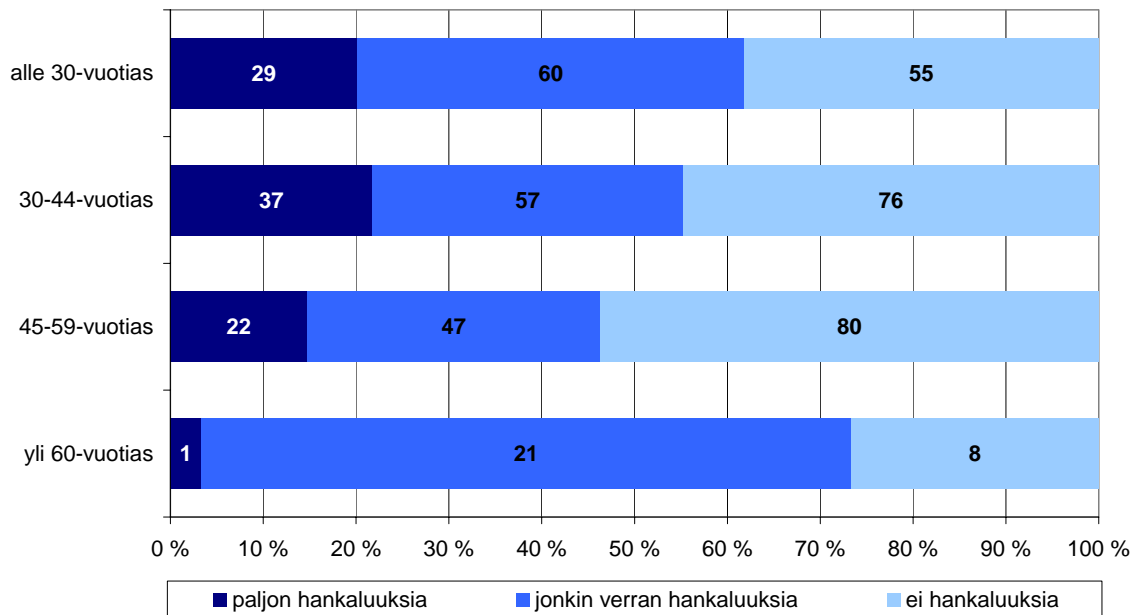
Hankaluuksia sosiaalisessa elämässä, n=489

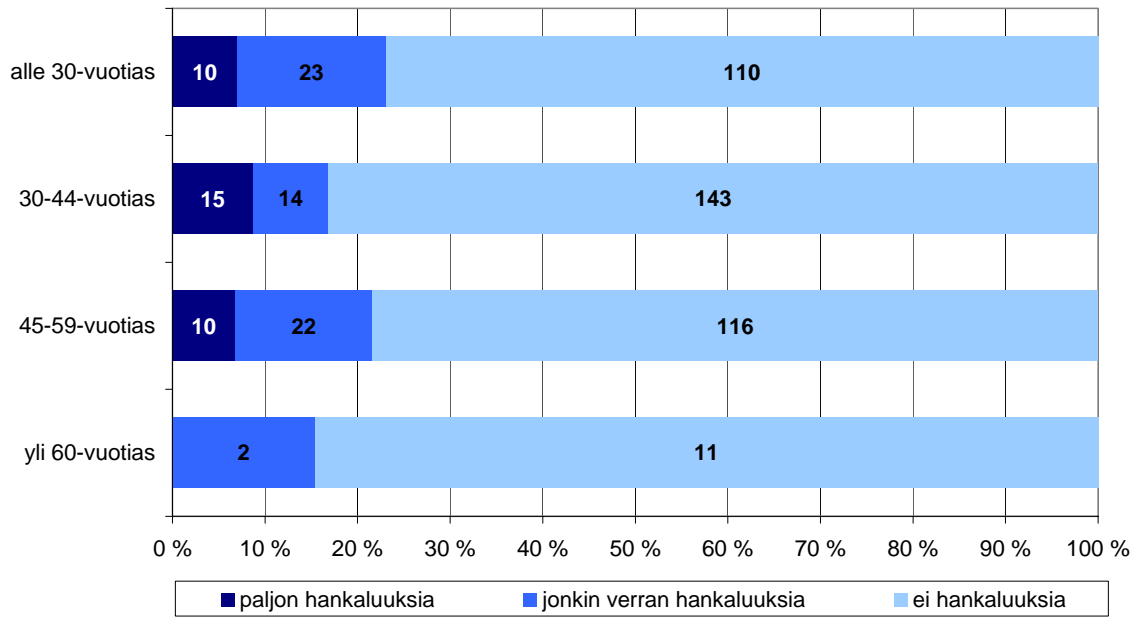
Hankaluuksia levon tai unen kanssa, n=486

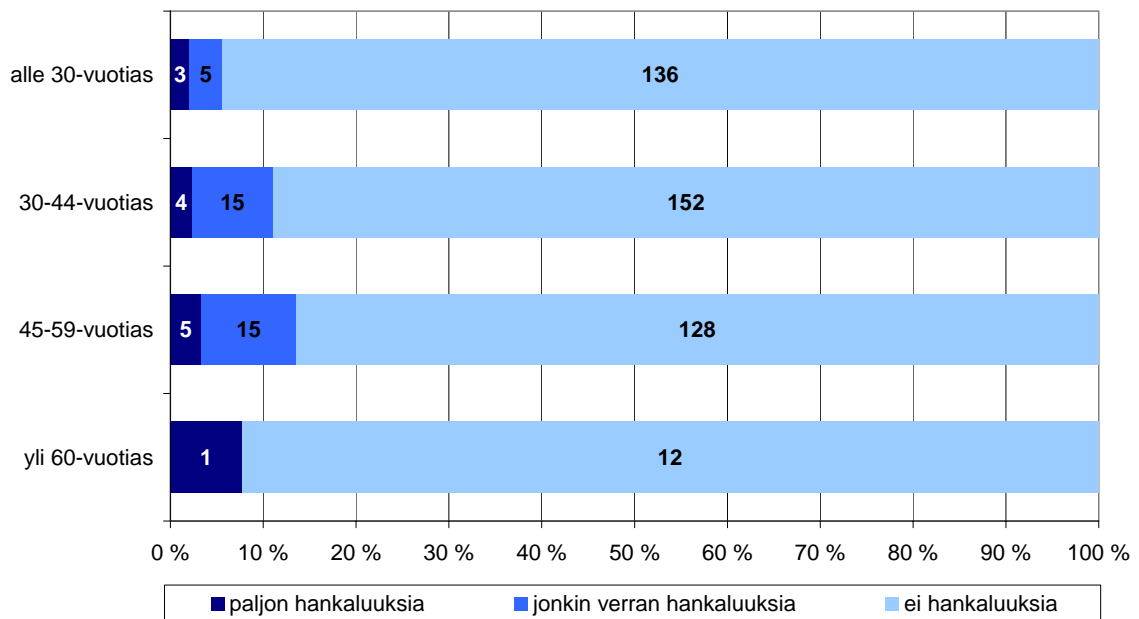
Hankaluuksia lomajärjestelyiden kanssa, n=493

Hankaluuksia työmatkoissa, n=476

Hankaluuksia uskonnollisen vakaumuksen kanssa, n=476

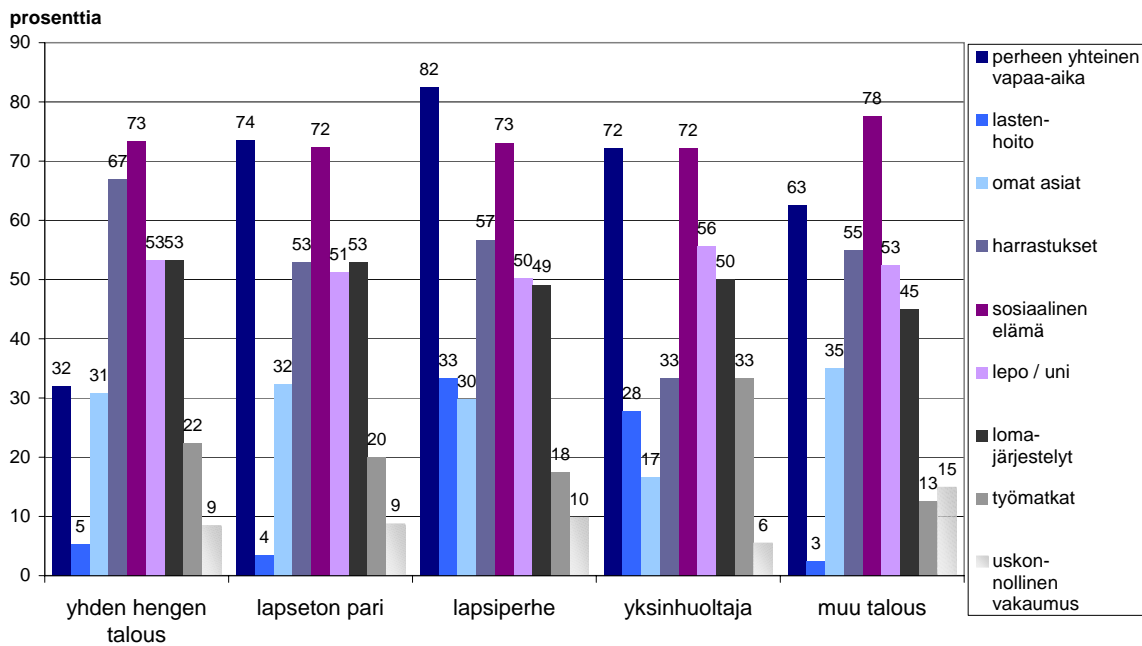

Hankaluuksia suhteessa eri muuttujiin

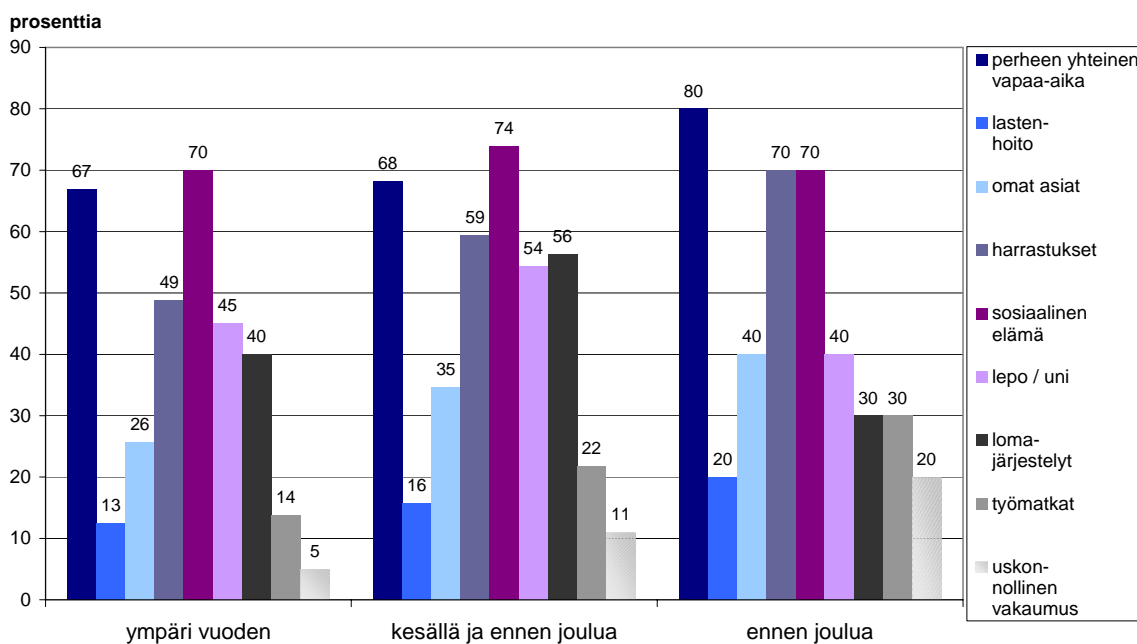
Seuraavissa kuvissa esitetään sunnuntaityöskentelyn vuoksi *jonkin verran* ja *paljon hankaluuksia* kokeneiden vastaajien prosenttiosuus eri vastaajatyypeistä suhteessa saman ryhmän vastaajien määrään kokonaisuudessaan. Ensimmäisessä kuvassa hankaluuksia on tarkasteltu taloustyypeittäin, toisessa myymälän sunnuntaiaukiolojen mukaan ja kolmennessä sukupuolen mukaan.

Esimerkiksi ensimmäisessä kuvassa: kaikista vastaajista, joiden perhetausta on yhden hengen talous, 73 prosenttia kokee jonkin verran tai paljon hankaluuksia sosiaalisen elämän ja sunnuntaityövuorojen yhteensovittamisen kanssa. Perheellisistä vastaajista 82 prosenttia kokee hankaluuksia perheen yhteisen vapaa-ajan ja työn yhteensovittamisessa.

Jonkin verran tai paljon hankaluuksia eri taloustyypeittäin, %

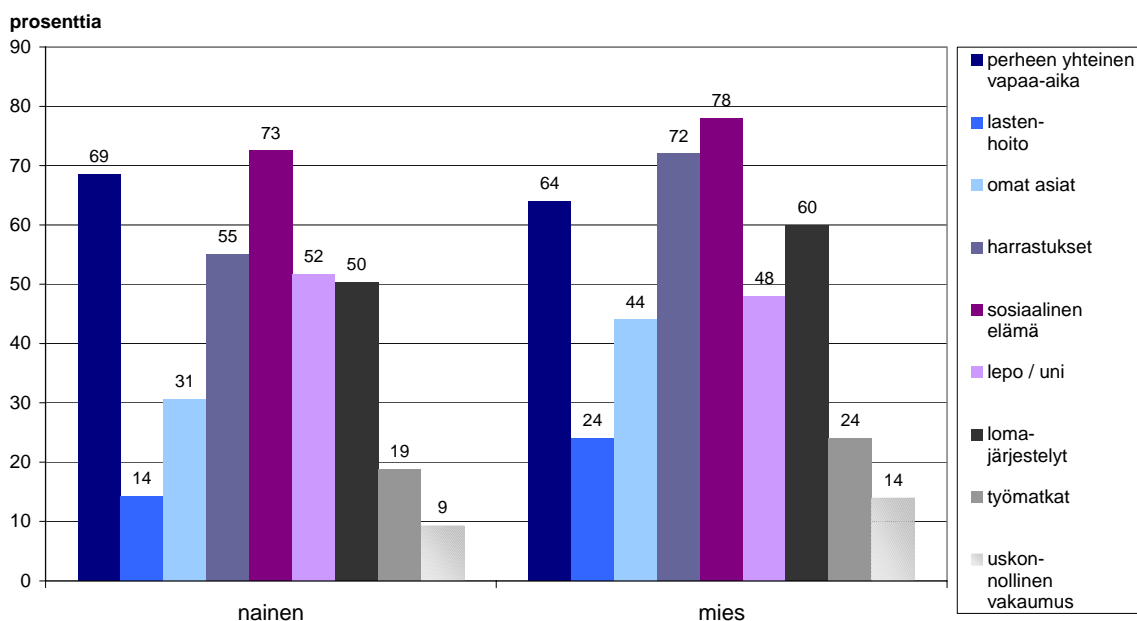

Jonkin verran tai paljon hankaluuksia myymälän aukiolon mukaan, %

Toisessa kuvassa: kaikista vastaajista, joiden myymälä on auki sunnuntaisin ympäri vuoden, 70 prosenttia kokee jonkin verran tai paljon hankaluuksia sosiaalisen elämän ja sunnuntaitövuorojen yhteensovittamisen kanssa. Ennen joulua auki olevien myymälöiden vastaajista 80 prosenttia kokee hankaluuksia perheen yhteisen vapaa-ajan ja sunnuntaitövuorojen yhteensovittamisessa. Kolmannessa kuvassa naisista 73 prosenttia ja miehistä 78 prosenttia kokee hankaluuksia sunnuntaitövuorojen vuoksi sosiaalisessa elämässään.

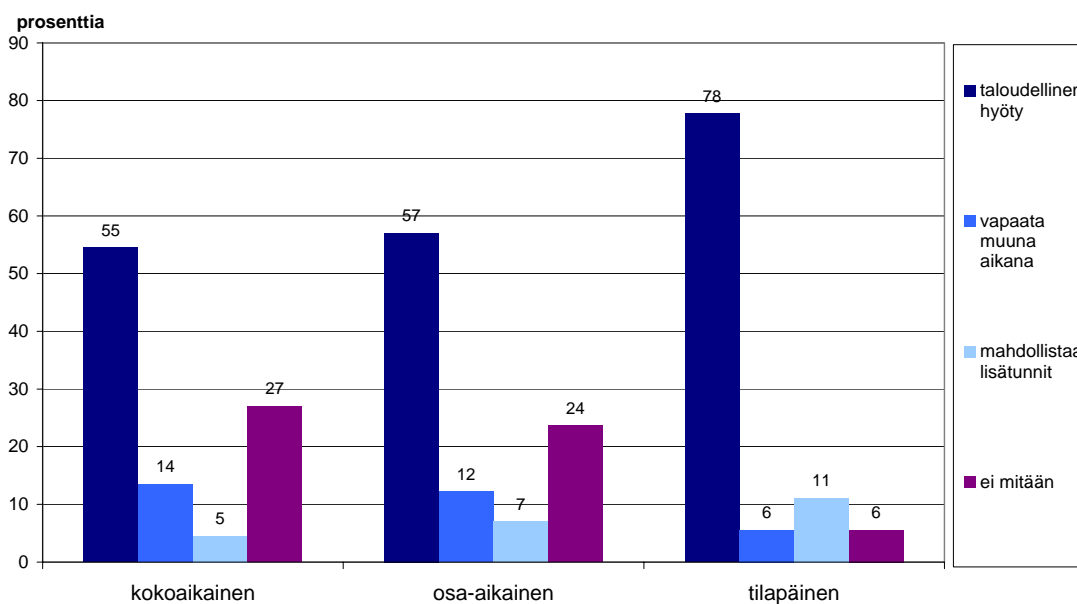
Jonkin verran tai paljon hankaluuksia sukupuolen mukaan, %

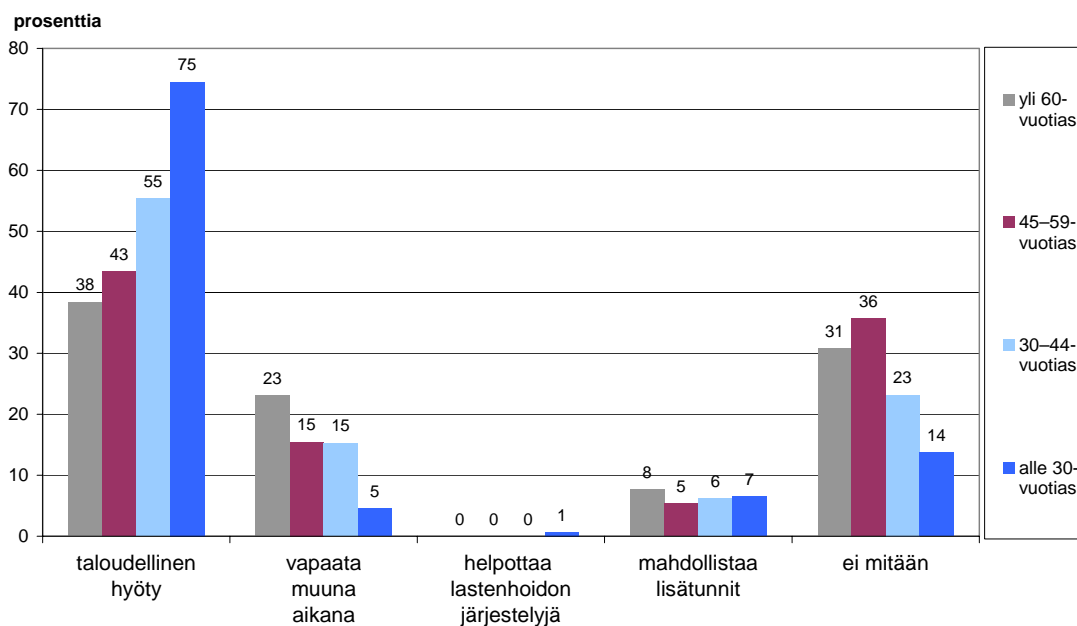
Sunnuntaityön hyviä puolia suhteessa eri muuttujiin

Seuraavissa kuvissa esitetään sunnuntaityöskentelystä koettujen hyvien puolien prosenttiosuus eri vastaajatyypeissä suhteessa saman ryhmän vastaajien määrään kokonaisuudessaan. Ensimmäisessä kuvassa hankaluuksia on tarkasteltu työsuhteen mukaan ja toisessa ikäluokittain. Esimerkiksi: kaikista kokoaikaisista vastaajista 55 prosenttia pitää sunnuntaityön hyvänä puolena taloudellista hyötyä.

Sunnuntaityön hyviä puolia työsuhteen mukaan, %-osuus (n=510)

Sunnuntaityön hyviä puolia ikäluokittain, %-osuus (n=511)

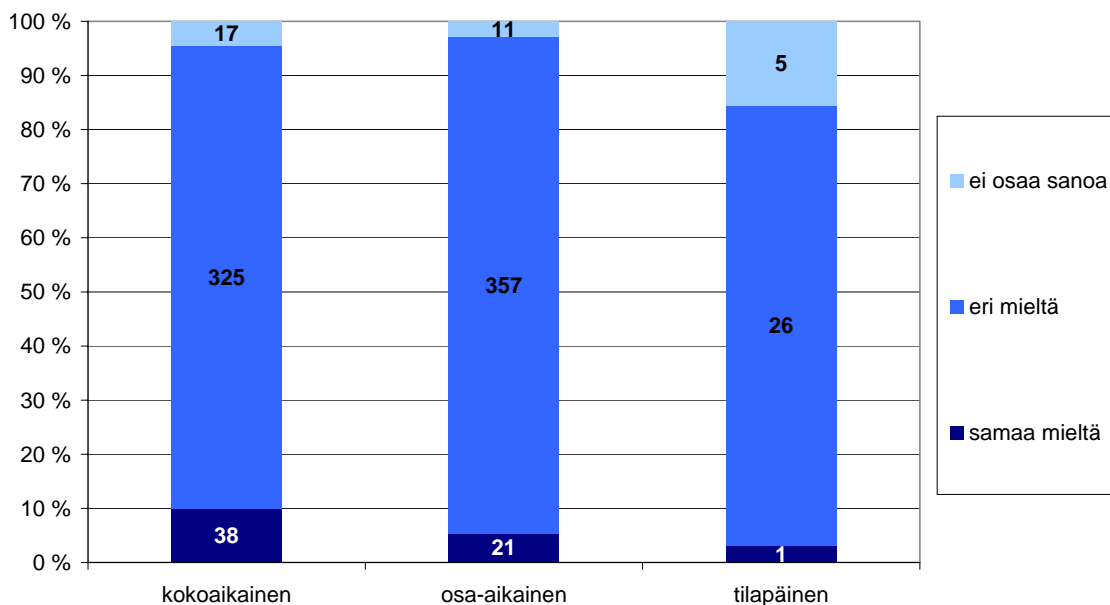

Mielipiteitä lauantai-illan myöhemmästä aukiolosta

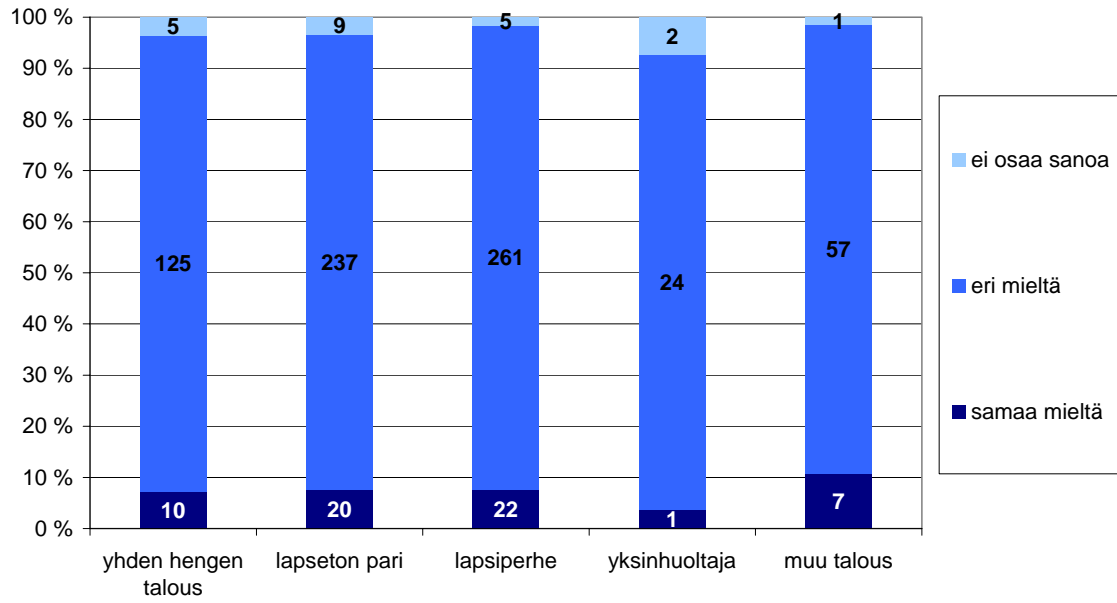
Kuvissa näkyy mielipiteiden jakautuminen väittämästä "Minulle sopisi, että myymäläni olisi auki lauantaisin klo 18 jälkeen" verrattuna vastaajien työsuhteen laatuun ja perhesuhteeseen. Ensimmäisessä kuvassa y-akselilta näkyvät koko-aikaisten, osa-aikaisten ja tarvittaessa työhön kutsuttavien vastaajien prosenttiosuudet mielipiteistä. Toisessa kuvassa y-akseli kuvaa mielipiteiden jakautumista perhesuhteen mukaan. Palkeissa on kuvattu vastaajien lukumäärä.

Esimerkiksi noin kymmenen prosenttia koko-aikaisista on väitteestä samaa mieltä, mutta 85 prosenttia on siitä eri mieltä. Eri mieltä olevia on 325 vastaajaa. Toisessa kuvassa perheellisistä väittämän kanssa on samaa mieltä reilu viisi prosenttia (22 vastaajaa) ja eri mieltä noin 90 prosenttia (261 vastaajaa).

Lauantai-illan aukiolo ja työsuhteen laatu (n=801)

Lauantai-illan aukiolo ja perhesuhde (n=786)

Kysymyslomakkeen vapaamuotoiseen kirjalliseen osioon tulleet kommentit

(Tummennettuna kommentit, joita on tullut yli viideltä vastaajalta.)

AUKIOLOAIKATOIVEITA JA MIELIPITEITÄ

- **Su aukioloajat riittävät kuten nyt**
- **Nykyiset aukioloajat riittävät**
- Erikoisliikkeiden sopiva sunnuntaiaukioloaika 10–14
- Erikoisliikkeiden sopiva aukioloaika 9–17
- **Aukioloaikatoive: ma-pe 9–20, la 9–16, su kiinni**
- Aukioloaikatoive: ma-pe 8–18, la 8–13, su kiinni
- Arkisin auki 7–17, muulloin kiinni
- Kaupat auki 9–18
- Kaupat voisivat aueta arkisin klo 8
- Kaupat ja huoltamot auki klo 20 asti arkisin
- La aukioloajaksi riittäisi 9–18
- Lauantaityöskentelyä tulisi rajoittaa
- Lauantaisin voisi olla kiinni kaupat
- Lauantaisin voisi sulkea aikaisemmin
- Lauantaisin voisi sulkea klo 15
- Sunnuntain järkevä aukioloaika olisi 9–18, illat hiljaisia
- Su aukioloajoiksi riittäisi 12–16
- Su aukioloajoiksi riittäisi 10–18
- Su aukioloajoiksi riittäisi 12–18
- Su kiinni klo 18
- Su aukioloajoiksi riittäisi 9–15
- Su aukioloajoiksi riittäisi 10–14
- Mieluummin sunnuntaina auki ennen klo 12 kuin illalla klo 21 asti
- En pidä siitä, että kaupat ovat myöhään (klo 21 asti) auki
- Kaupat auki lauantaisin klo 21 ja sunnuntaisin klo 18
- Jos kaupat olisivat auki vielä myöhempään, olisi vain kaljan ostajia
- Kannatan sunnuntaiaukioloa joulun alla
- Kannatan sunnuntaiaukioloa kesä-, heinä- ja elokuussa
- Kesäsunnuntaiaukiolot turhia
- Talvisunnuntait kaupat kiinni
- **Kauppojen tulisi olla kiinni sunnuntaisin**
- **En kannata säännöllistä su aukioloa**
- "Kesämökkikunnissa" tulisi olla erilaiset aukioloajat talvi- ja kesäaikaan
- Kioskimyymälät voisivat olla kiinni ainakin joulunpyhinä

SOSIAALINEN ELÄMÄ

- **Perheelliset kärsivät sunnuntaiaukioloista**
- **Ei sunnuntaille, koska se on perheen ainoa yhteinen vapaapäivä**
- Onko perheen yhdessäolon mahdolliseksi tekeminen tae paremmasta huomisesta?
- Jatkuva aukioloaika hankaloittaa yhteyden ylläpitoa ystäviin, sosiaalista elämää yms.
- Harrastusmahdollisuudet mitättömät epäsäännöllisen työn vuoksi
- Työmatkat julkisilla hankalia la ja su iltais

YKSINTYÖSKENTELY

- Yksintyöskentelykielto voimaan kaikkiin myymälöihin
- Sellaiset työajat, ettei tarvitse työskennellä yksin
- Sunnuntaiaukioloajat ovat lisänneet yksintyöskentelyä
- Iltaisin pidennetyt aukioloajat turvallisuusriski
- Pitkät aukioloajat lisäävät yksintyöskentelyä ja sitä kautta uhkatilanteita ja varkauksia

TYÖMÄÄRÄ

- **Vapaat aukioloajat eivät lisää työllisyyttä vaan nykytyöntekijöiden työmäärää**
- Sunnuntaisin yksintyöskentely kuormittaa
- Sunnuntait ovat rankkoja päiviä, koska ei ole tarpeeksi työvoimaa

SUNNUNTAITYÖVUOROISTA

- Kiertävät työvuorot pois, on sovittava, mikä kenellekin sopii
- Sunnuntaityöt tasapuolisesti kaikille työntekijöille
- Sunnuntaitöistä ei ole varaa kieltäytyä
- **Ketään ei saisi pakottaa sunnuntaitöihin, pitäisi voida kieltäytyä (nyt ei voi)**

TYÖVOIMA JA TYÖSUHTEET

- Vapaat aukioloajat lisääisivät tilapäistä työvoimaa
- Sunnuntaisin vakiohenkilökunnan pakko olla töissä, tilapäisillä ei riittä asiantuntemus
- Aukioloaikojen lisääntyttä tuntimäärät laskevat jatkuvasti
- Aukioloaikoja kasvoivat viikossa 12 h, lisätyöaikaa tuli myyjille vain 9 h
- Epäoikeudenmukaista, että opiskelijat saavat kaikki lisätunnit ammattilaisten sijasta ja korkeamman palkan
- Sunnuntaituntien tulisi olla ylimääräisiä tunteja tuntityöntekijöille
- Sunnuntaitöitä tekevät vakituiset osa-aikaiset työntekijät
- Vapaat aukioloajat lisäävät osa-aikaisten myyjien tarvetta ja lisäävät painetta osa-aikaistaa kokoaikaisia
- Vapaat aukioloajat eivät parantaisi osa-aikatyöntekijöiden asemaa

ILTA-, LAUANTAI- JA SUNNUNTAIKORVAUS

- Aukioloaikojen vapauttamisen vastineeksi palkkoja olisi tuntuvasti korotettava
- Mikäli sunnuntailisät poistetaan, kauppojen ei tarvitse olla sunnuntaisin auki
- Lauantailisää tulisi korottaa
- Iltailisää tulisi maksaa jo klo 17 alkaen
- **En kannata sunnuntailisien poistamista**
- Osa-aikaisten tulot ovat niin huonot, että lisien huonontuessa ei tule enää toimeen
- Jos sunnuntailisät jaetaan viikkotunneille, niin ajan kanssa sunnuntailisät syödään pois
- Jos sunnuntailisät poistetaan, myyjien palkkojen tulisi nousta huomattavasti
- Sunnuntaityöstä tulisi maksaa nykyistä enemmän
- Sunnuntailisien poistaminen vähentäisi työntekijöiden halua työskennellä sunnuntaisin

KANNATTAVUUS

- **Aukioloaikojen vapauttaminen ei kasvata myyntiä vaan jakaa sen eri päiville**
- Kaupan tulot kääntyvät sunnuntaina klo 15 alkaen negatiivisiksi, asiakasmäärät eivät riitä
- Asiakasmäärä ei riitä laajempien aukioloaikojen perustelemiseksi pienillä paikkakunnilla
- Erikoisliikkeet turhaan auki sunnuntaina, ei riitä asiakkaita
- Täysin vapaat aukioloajat hävittäisivät pienet kaupat ja kioskit
- Kioskit ja huoltoasemat kärsivät huomattavia tappioita sunnuntai- aukiolojen takia jo nyt
- Vapauttaminen johtaisi yhteen suureen kauppakeskukseen taajaman ulkopuolella, jonne ihmiset eivät pääse kuin autoilla
- Sunnuntaisin ihmiset eivät tee ostoksia vaan kävelevät ympäri kauppaa
- Se, että suuret kaupat on kiinni sunnuntaisin, tuo lisää asiakkaita lähikauppoihin

MYÖNTEISIÄ KOMMENTTEJA

- Kannatan markettien ympärivuotista sunnuntai- aukioloa
- Kannatan, että kaupat saavat itse päättää aukioloajoistaan
- Ei mitään keinotekoisia rajoitteita aukioloajoille
- Teen mielellään sunnuntaityötä
- Niin kauan kuin sunnuntaista maksetaan ylimääräistä, sunnuntaityö ei ole ongelma

TUSKASTUNEITA KOMMENTTEJA

- Olen ihan lopussa tähän työmäärään
- Yhden sunnuntain jälkeen melkein irtisanouduin, kun olin niin piipussa
- Jos aukioloajat vielä pitenevät, irtisanoudun välittömästi
- Jos aukioloajat vapautuvat, vaihdan työpaikkaa ja alaa!
- Mikäli sunnuntailisät poistetaan, minä eroan liitosta!
- Eniten huolestuttaa se, että sunnuntaista tehdään normaali arkipäivä
- **Kuunnelkaa hyvät päättäjät meitä, myyjätkin ovat ihmisiä, eikä orjia!**

KULUTTAJATUTKIMUSKESKUKSEN JULKAISUJA

2005

3/2005 (verkkajulkaisu)

Kaisa Kinnunen, Paavo Saarinen

Vähittäiskaupan aukioloajat – myymälähenkilöstön mielipiteitä.

2/2005 (verkkajulkaisu, eng.kielinen)

Tanja Kotro, Päivi Timonen, Mika Pantzar, Eva Heiskanen

The Leisure Business and Lifestyle.

1/2005 (verkkajulkaisu, eng.kielinen)

Mika Pantzar, Elizabeth Shove (toim.)

Manufacturing leisure - Innovations in happiness, well-being and fun.

2004

9/2004 (verkkajulkaisu)

Kinnunen, K.

Kilpailullisuus sähkömarkkinoilla - Sähköenergian tarjoushinnat 2003-2004.

8/2004 (verkkajulkaisu)

Aalto-Setälä, V., Nikkilä, M.

Euron vaikutus yritysten hinnoitteluun ja kuluttajien hintatietoisuuteen.

7/2004

Kytö, H., Aatola, L.

Luulo ei ole tiedon väärtti. Muutokset kuluttajien antamissa julkisten palvelujen laatuarvioissa vuosina 2002-2003.

6/2004 (verkkajulkaisu)

Aalto-Setälä, V., Saarinen, P.

Kilpailun vaikutus lääke­markkinoilla.

5/2004 (verkkajulkaisu)

Aalto-Setälä, V., Nikkilä, M., Pagoulatos, E.

Elintarvikkeiden hintaerojen syyt Euroopan maiden välillä.

4/2004 (verkkajulkaisu)

Piiroinen, S., Mäkelä, J., Niva, M.

Luottavaiset suomalaiset? Kuluttajan näkemykset ruoan turvallisuudesta.

3/2004

Järvinen, R., Heino, H.

Kuluttajien palvelukokemuksia vakuutus- ja pankkisektorilta.

2/2004 (verkkajulkaisu)

Tuorila, H.

Yli 50-vuotiaat Internet-palvelujen käyttäjinä.

1/2004 (verkkajulkaisu)

Timonen, P., Mäkelä, J., Niva, M., Hyvönen, K., Vesmanen, E.

Tulevaisuuden keittiö.

KULUTTAJATUTKIMUSKESKUS
PL 5 (Kaikukatu 3)
00531 HELSINKI
Puh. (09) 77 261
Faksi (09) 7726 7715
www.kuluttajatutkimuskeskus.fi